

B

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

**1999. 3. szám,
SZEPTEMBER**

Z

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás
Országos Parancsnokságának sajtó-
és kommunikációs önálló osztálya

Megjelenik negyedévenként * Tizennyolcadik évfolyam, 3. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

DR. BÖKÖNYI ISTVÁN

Tag:

**CSÓTI ANDRÁS
DOBOS ISTVÁN
FEJES IMRE
MEZŐ LÁSZLÓ
PADOS JÓZSEF
SCHNEIDER GYULA
DR. NAGY FERENC
DR. VÓKÓ GYÖRGY
DR. FARKAS ÁKOS**

Főszerkesztő:

BUJÁKI ILDIKÓ

Felőlős szerkesztő:

DR. FARKAS TIBOR

Szerkesztő:

TURBÓK ATTILA

Rovatvezető:

dr. Boros János, Huszár László,
Garami Lajos, dr. Csordás Sándor,
dr. Lőrincz József, Szondi Miklós,
Turbók Attila

A szerkesztőség címe:

**1054 Budapest V.,
Steindl Imre utca 8.
Telefon és telefax:
312-0090**

E SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Bökönyi István, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka; dr. Csetnek László, főiskolai docens a Rendőrtiszti Főiskola büntetés-végrehajtási tanszékén; dr. Dávid Ibolya igazságügy-miniszter; Deák Ferenc, az országos parancsnokság szakkönyvtárosa; Hajnal László Gábor író-újságíró; dr. Huszár László, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága stratégiai, tudományos és nemzetközi osztályának vezetője; dr. Karsai Krisztina, tanársegéd a József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának büntetőjogi tanszékén; Kovács Zolt, a Szegedi Fegyház és Börtön pszichológusa; dr. Lajtár István, legfőbb ügyészéi ügyész; Lévai Imre, biztonsági osztályvezető-helyettes a Szegedi Fegyház és Börtönben; Ujszászi Zoltán, a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka; dr. Vókó György, osztályvezető ügyész a Legfőbb Ügyészségen.

*

A fotókat Csatorday Zoltán és Milkovics Pál készítette.

**A folyóirat előfizethető a Bv. költségvetési elszámolási számláján
(10023002 01393008) vagy a szerkesztőségben.**

ISSN 1417-4758

Előfizetési díj egy évre 400 forint

Az előkészítés és a tördelés a BVOP Sajtóosztályán készült

A nyomdai munkákat a Duna-Mix Nyomda végezte

Felelős vezető: Garami Antal

Jogállami forradalom

*Impozáns jogfejlődés, minőségi jogalkotás**

Nyilvánvaló, hogy jogfejlődésről beszélni, egyáltalán ezt a fogalmat értelmezni csak a társadalom egészébe ágyazottan lehet, hiszen a jog társadalomirányítási eszköz, sőt a társadalom fejlesztésének eszköze. A jog egyfelől akkor tölti be társadalmi rendeltetését, akkor „fejlődik”, ha minél gyorsabban és minél teljesebb mértékben idomul azokhoz az igényekhez, amelyeket az alapul szolgáló társadalmi-gazdasági folyamatok kiváltanak. Ugyanakkor ideális esetben a jog nincs passzív szerepre kárhóztatva, inkább elősegítője, sőt mozgatórugója a kívánt társadalmi folyamatoknak.

A jog fejlődéséről beszélhetünk abból a szempontból is, hogy a modernizáció, a társadalmi-gazdasági haladás következtében a szabályozandó viszonyok egyre szövevényesebb, egyre bonyolultabb szabályozást követelnek, és a jogi normáknak ennek megfelelően egyre kifinomultabbnak, differenciáltabbnak kell lenniük, mert enélkül nem képesek betölteni rendeltetésüket. Az előzőek fényében a jog fejlődése úgy jelenhetne meg képzeletünkben, mint szükségszerűen állandóan, alapjaiban változó „normák halmaza”. Ez azonban leegyszerűsíténé a jogfejlődésről vallott elképzelésünket. A jognak ugyanis a stabilitást, a kiszámíthatóságot is szolgálnia kell, a fejlődés ugyanis nem választható el a jogbiztonság követelményétől. Mindez azt is jelenti, hogy a jog egyes területei és a jogintézmények, működésüket tekintve, kiszámíthatók és előreláthatók legyenek a jogi norma címzettjei számára.

A jogfejlődés tekintetében igen nehéz megtalálni azt az ideális egyensúlyt, amely a fogalom dinamikus és statikus oldalához kötődik, vagyis a jog fejlődéséről igazán akkor beszélhetünk, ha a jogi normák változása tényleges szükségszerűségeken alapszik, és annak megfelelő mértékű, továbbá a jogi szabályozás korrekciója nem érinti minduntalan a szabályozás alapfilozófiáját.

Egy nagyarányú társadalmi-politikai változás közepette nyilvánvalóan előtérbe kerül a fennálló jogrend alapjainak átfogó korrekciója. Hazánkban a rendszerváltozás folyamatában a jog kitüntetett szerepet kapott, és egyben megmutatkozott az a sajátos kettősség is, amelyről az előbb általánosságban szóltam. Az átalakulás békés úton, a jogállami forradalom formájában ment végbe. A jog uralma alatt folyamatosan történt meg az átmenet az egypártrendszerből a többpártrendszerű demokráciába, teremtődtek meg többek között a tulajdonviszonyok változásával a piacgazdaság peremfeltételei.

*Elhangzott a kecskeméti V. nemzetközi nyári jogakadémián

Míndez azt jelentette, hogy a politikai és a jogrendszer jelentőségét tekintve a forradalmi átalakulás a jogállami garanciák követelményeinek szigorú betartásával történt meg. A régi jog hatályban maradt, a politikailag forradalmi változások a régi jogrend szabályainak betartásával, formailag alig kifogásolható módon következtek be. Jogállamot ugyanis nem lehet a jogállam ellenében megvalósítani.

A történelmi helyzetre és a jogállam által egyébként megkövetelt igazságosságra hivatkozva nem lehet a jogállam alapvető biztosítékait félretenni, a jogbiztonság követelményét megsérteni. A rendszerváltozás mikéntje, és az ebből eredő – az előzőekben részletezett – alkotmányos követelmények természetesen alapvetően behatárolták a jogfejlődést megtestesítő kodifikáció mozgásterét is. A jogállami alkotmány megszületése a régi jogot és az újonnan születő jogot egyaránt igazodásra, a jogállamiság programjának valóra váltására kényszerítette. A „régijog” jogállami eszközökkel történő felváltása, a gazdasági és a politikai változások jogi leképezése nagyívű és sürgős jogalkotást követelt, ugyanakkor a változások jelentősége kellő megfontolást, gondos előkészítést igényelt, vagy igényelt volna.

Az új, illetőleg a módosítandó jogszabályok előkészítése kapcsán jelentős hangsúlyt kapott a *jogösszehasonlító tevékenység*, hiszen a nyugati demokráciákban már hosszú ideje működő jogintézményeknek a magyar jogrendben való meghonosításáról volt szó. Az újdonság „varázsa” azonban párosulva az idő szűkösségével, hozzájárult ahhoz, hogy nem minden esetben sikerült elkerülni a kritikákat, illetőleg az összefüggéseiből kiragadott, némiképp felületes átvétel nem kívánatos következményeit.

A vázolt ellentmondások közepette nyilvánvalóan nem születhettek minden tekintetben kifogástalan minőségű jogszabályok, nehezen vitatható azonban, hogy az eltelt nem egészen egy évtized alatt a jogrendszer jelentős része gyakorlatilag teljesen megváltozott. Az alkotmány módosításával létrejöttek a jogállamiság alapvető intézményei. Így például a közjogi jogalkotás terén az alkotmányvédelem új intézményeként megalakításra került az *Alkotmánybíróság*, amely az eltelt időszakban kiemelkedő szerepet játszott a jogállamiság gyakorlati érvényesülésének biztosításában és figyelemre méltó határozataival nemzetközi összehasonlításban is komoly rangot vívott ki magának. Az *országgyűlési biztos* jogintézményének sem volt előzménye a magyar jogrendszerben. A jogállamiság lényeges eleme egy olyan szervezetnek a működése, amely a törvényhozó hatalom megbízásából ellenőrzi a végrehajtó hatalom gazdálkodását és általában a közpénzek törvényes, gazdaságos, célszerű felhasználását. E célból került létrehozásra az *Állami Számvevőszék*.

Az említett időszakban megszülettek az alapvető jogok szabályozásának alkotmányos garanciái és a tárgykörben gyakorlatilag teljessé vált a részletes törvényi szabályozás is. Természetesen a *gazdasági jogalkotás* is jelentős eredményekkel büszkélkedhet. A *társasági jogi szabályozás* eljutott odáig, hogy lényegében megfelel az Európai Unió valamennyi társasági jogi irányelve tartalmának. A piaci szerkezet nagymértékű és gyors átalakulása, a privatizáció, a felszámolási eljárások és a külföldi tőke magyarországi beruházásai folytán alapvető átalakuláson ment keresztül a hazai *versenyjogi szabályozás*. Mindezek fényében megállapítható, hogy impozáns az a jogfejlődés, ami a jelzett időszakban hazánkban végbement.

Eljutottunk tehát odáig, hogy a minőségi jogalkotás időszaka következzen. A minőségi jogalkotás önmagában is jelentősen csökkenti a szabályozási igényeket, hiszen sokszor a nem kellően átgondolt, helyenként kapkodó jogalkotás miatt kell viszonylag nemrégien született jogszabályokat módosítani. Ebben a ciklusban már eljött a korrekciók és az átfogó rekodifikációk ideje. Számtalan új jogszabályt a tapasztalatok fényében idővel felül kell vizsgálni, és ki kell igazítani. Hasonlóképpen elérkezik annak is az ideje, amikor a nagy kódexek részleges módosításai megteremtik a teljes rekodifikálás tartalmi és formai szükségességét, mely többnyire a jogharmonizációs követelményekkel is összekapcsolódik. Egy stabil, de nem indokolatlanul merev jogi szabályozási struktúra kialakítása a cél. Ennek biztosításához pedig nélkülözhetetlen feltétel a jogalkotás rendjének érdemi felülvizsgálata is.

Alkotmányos rangra kell emelni azt a követelményt, hogy jogszabályt alkotni csak akkor indokolt, ha a társadalmi, gazdasági viszonyok változása, vagy ennek előmozdítása, illetve a jogok és kötelezettségek rendezése vagy az érdek-összeütközések feloldása elkerülhetetlenül szükségessé teszi. A kormány programjában fontosnak tartotta annak hangsúlyozását, hogy az állami szerepvállalás határainak világosnak és egyértelműnek kell lennie. A polgárokat szolgáló kormány alapvető feladata a feltételek biztosítása a polgárok öntevékenységéhez, és ezáltal a társadalom alkotó erőinek felszabadításához. A kormányprogram kiemeli, hogy „*a XXI. század polgári állama lemond az olyan gazdaságszervezési és társadalomszervezési feladatokról, amelyeket a közösségek is el tudnak látni, de hatékonyan és cselekvőképesen vállalja azokat, amelyek meghaladják az egyének és közösségek erejét*”. Fontos változtatásnak tartom, hogy a tervezett jogi szabályozás megalapozottságának vizsgálata a jelenlegihez képest jóval gazdagabb szempontrendszer alapján történjen. Így valamennyi jogszabály tervezetéhez kapcsolódóan részletesen elemezni kell többek között a jogi szabályozás elkerülhetlenségének indokait, a költségek és a várható eredmény összefüggését.

A vázolt hazai jogfejlődésre, annak irányára nagy hatással volt az, hogy Magyarország 1990-ben, elsőként Közép-, illetve Kelet-Európából, az Európa Tanács tagjává vált. Taggá válásunk időpontjától megnyílt az út előttünk a többi európai és euroatlanti integrációs szervezetbe. Itt elsősorban természetesen a NATO-ra és az Európai Unióra gondolok. Másodszor az Európa Tanács-tagság felbecsülhetetlenül sokat hozott számunkra abban a tekintetben is, hogy a jogrendszer fejlesztésében segített pótolni a demokratikus jogfejlődés folyamatán kívül eltöltött 40 esztendő lemaradásait. E 40 év alatt – éppen 1949-től, az Európa Tanács megalakulásától a mi rendszerváltásunkig – Európa nyugati fele óriásit haladt előre. Az Európa Tanács ez idő alatt fejlesztette ki a jog területén azt, amit nevezhetünk *acquis communautaire*nek, még ha ezt a kifejezést elsősorban az Európai Unió belül szokás is használni, amely több száz nemzetközi egyezmény, rendkívül nagyszámú ajánlás és egyéb hasonló formában a jog egyes szakterületein megfogalmazta a demokratikus jogállami elvárásokat. Jogfejlődésünk irányait magunk szabtuk meg azzal, hogy a demokratikus jogállam kiépítését tűztük ki célul.

Jogrendszerünk fejlesztésében lehetőségeink hatalmasak, ám két tilalmi tábla jelöli azokat a területeket, ahová nem szabad eltávolodnunk. Nem szabad eltávolodnunk az alkotmányosság talajáról, és nem szabad összeütközésbe kerülnünk nemzetközi

szerződéses kötelezettségeinkkel. E két tilalom tiszteletben tartása sok tekintetben hasonló törvényhozói és jogalkalmazói magatartást kíván.

Nemzetközi kötelezettségeinket illetően figyelmet érdemel, hogy az Európai Unióról szóló szerződés szerint az uniót olyan tagállamok alkotják, amelyek alkotmányos berendezkedése demokratikus, és jogrendje gondoskodik az alapvető emberi jogok és szabadságok tiszteletben tartásáról. A magyar jogrendszer eleget tesz az említett kívánalmaknak, osztozik a felsorolt értékek és alapelvek tiszteletében az unió jelenlegi tagállamaival. Túl a demokratikus és jogállami értékek közösségén, a magyar jogról az is elmondható, hogy kötődésinél és tradíciójánál fogva mindig is európai jog volt. Közös nyelvünk alapja: a római jog és a kánonjog. Ez különösen igaz a közösség jogalkotó tevékenysége szempontjából legfontosabb területre, a gazdasági jogi szabályozásra.

A jogharmonizáció természetesen nagyban hozzájárult, illetve jelenleg is hozzájárul a hazai jogrendszer gyökeres átalakításának kiteljesítéséhez és befejezéséhez, visszafordíthatatlanná és kiegyensúlyozottá tette a jogrendszer típusának megváltozását. Jogharmonizációról csak azonos értékekre és alapelvekre épülő jogrendszerek közötti viszonyban lehet szó. Ahogy korábban említettük, az Európa Tanács tagjává válásunkkal összefüggő hatáshoz hasonló hatást fog gyakorolni a jogfejlődésre az unióhoz történő csatlakozásunk előkészítése során végrehajtott jogharmonizáció.

A csatlakozás célja és távlata fokozatosan egyre inkább áthatja a hazai jogharmonizációt. Nem öncélú törekvés az Európai Unióhoz való kötődésünk szorgalmazása. Belépésünkkel gyarapodásunk és épülésünk gazdasági, politikai, intézményi és jogi feltételeit kívánjuk javítani. Ez áll a jogharmonizációra is, amely mennyiségi és minőségi értelemben egyaránt nagy kihívás a magyar jogalkotás számára. A közösségi jog az előírások valóságos tengere. A mennyiségi kihívás és az illeszkedési-megfeleltetési nehézség azt kívánja meg, hogy a csatlakozásra való felkészülés részeként folyó jogharmonizáció programozott és összehangolt tevékenység legyen.

Az elképzelések törvényi formába öntése során a jogharmonizációs, az alkotmány-szerűségi és a nemzetközi jogi kötelezettségeinkkel való harmónia biztosítása ugyanakkor elmélyült vizsgálatot, elemzést és nemzetközi kitekintést követel tőlünk, ami esetenként meglehetősen időigényes. A magyar jognak az ezredfordulón is meg kell őriznie sajátos magyar intézményeit, rendszerére, elveire jellemző jellegzetességeit. Ezt oly módon kell tennie, hogy közben alkalmas legyen azoknak a nemzetközi szabályozási rendszereknek a befogadására, amelyek országunk euroatlanti integrációs törekvéseivel összhangban, a magyar jog szükségszerű módosítását követelik meg. A minőségi jogalkotással és a magyar értékeket és érdekeket is figyelembe vevő jogharmonizációval biztosíthatjuk azt, hogy az ezredforduló magyar joga méltó folytatása legyen a több évszázados magyar jogfejlődésnek.

Dávid Ibolya

Határozat

Az Európai Unió belüli fogva tartási körülményekről (Átváltoztatások és helyettesítő büntetések*)

Az Európai Parlament, figyelemmel az Európai Unió alapítói szerződésére, tekintettel az amszterdami szerződés tervezetére, figyelembe véve az emberi jogok deklarálását és az ezekkel kapcsolatos joggyakorlatot, figyelemmel az emberi jogokról és alapvető szabadságjogokról szóló európai egyezményre és kiegészítő jegyzőkönyveire, tekintettel az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatára, figyelemmel az Európa Tanácsnak a fogvatartottakkal kapcsolatos bánásmód minimális elvárásairól szóló, 1973-ban kibocsátott szabályaira, tekintettel az Európa Tanács határozataira és ajánlásaira, amelyek a vizsgálati fogságról¹ [R(80)11], az eltávozásról [R(82)16], a veszélyes bűnelkövetők [R(82)17], valamint a külföldi fogvatartottak [R(84)12] fogva tartásáról és kezeléséről, továbbá a társadalmi szolgálat formájában megjelenő büntetések és intézkedések európai szabályairól [R(92)16] szólnak, és figyelembe véve az 1983. évi európai egyezményt az elítéltek átadásáról, tekintettel az 1987. évi, a kínzás és más embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmáról szóló európai egyezményre, tudomásul véve az Európa Tanács miniszteri bizottságának 1987. február 12-én elfogadott [R(87)3] számú, az európai büntetés-végrehajtási szabályokról szóló ajánlását, fi-

gyelemmel az Európa Tanács „kínzás és embertelen bánásmód elleni bizottsága” 1988. május 14-én kiadott jelentésére, tekintettel az 1989. április 12-én kibocsátott, az alapjogok és szabadságjogok elfogadásáról szóló határozatára, valamint figyelemmel az emberi jogok Európai Unió belüli tiszteletben tartásához kapcsolódó 1996. szeptember 17-i, 1997. április 8-i és 1998. február 17-i határozatára, az Európai Parlament főtákarának 1999. január 12-én kelt levelével (000916) továbbítva, a testület az 1998. december 17-én megtartott ülésén, figyelemmel az 1996. január 18-án hozott, az Európai Unió börtöneiben uralkodó rossz fogva tartási körülményekről szóló határozatára, tudomásul véve a Vandemeulebroucke és Aelvoet képviselő, a fogvatartottak látogatási jogáról szóló (különösen Nagy-Britanniára érvényes) határozati indítványát (B4-1022/97), támaszkodva működési szabályzatának 148. §-a szakaszára, tekintettel az alapvető szabadságjogok és belügyek bizottságának jelentésére (A4-0369/98), a következő határozatot hozta.

a) **Azzal a megfontolással**, hogy a szabadságvesztés-büntetés a társadalmi béke helyreállításában, büntető szankcióként betöltött szerepén kívül a javak és a személyek jogainak hatékony védelmét,

*Forrás: Zeitschrift für Strafvollzug und Strafgefälligenhilfe 1999. 2. 106–110. p., Bundesrat Drucksache 20/99 (1999. 01. 14.)

¹A magyar jogban előzetes letartóztatás

valamint a felelősségtudat erősítését és az elítéltek társadalomba való visszailleszkedését is szolgálja;

b) **figyelembe véve** az áldozat jogait, és elkötelezve az elítélt által okozott jogtalanság jóvátételének szorgalmazása mellett;

c) **megfontolva a lényeges különbségeket**, amelyek az unió tagállamainak igazságszolgáltatási és büntetés-végrehajtási rendszerei vonatkozásában állnak fenn, így különösen a fogva tartás alternatíváinak, illetve a rövidebb tartamú büntetések helyett alkalmazandó helyettesítő büntetések bevezetésének eltéréseit;

d) **annak figyelembevételével**, hogy a szabadságvesztés-büntetés gyakran az egyetlen kilátásba helyezett büntetőjogi szankció, és hogy a fogva tartás alternatíváit, illetve a helyettesítő büntetéseket sokszor csak a büntetés hátralevő részére vonatkozóan alkalmazzák, valamint hogy a közvélemény ezeket nem érti meg;

e) **abbeli sajnálkozását kifejezve**, hogy a helyettesítő büntetéseket, amelyek leginkább az egy évet meg nem haladó büntetések esetén lennének jól alkalmazhatók, az unió országainak többségében csak ritkán szabják ki;

f) **helyeselve** a fogva tartási alternatívák és a büntetés-végrehajtás rugalmas alkotóelemét képező helyettesítő büntetések kifejlesztését;

g) **azon tény ismeretében**, hogy célszerű a különböző jogi és büntetési rendszerek fejlődésének, beleértve az alternatív intézkedések és helyettesítő büntetések alkalmazásának szisztematikus összehasonlítását, tudva ugyan, hogy nehézségeket is okoz, de törekedni kell a tagállamok igazságszolgáltatásainak egymáshoz való közelítésére;

h) **aggódva** az európai büntetés-végrehajtási intézetek nagy számában uralko-

dó kedvezőtlen feltételek miatt, ahol a legalapvetőbb emberi jogokat a nemzetközi egyezmények, illetve a tagállami alkotmányok előírásai sem veszik figyelembe, ami a társadalomba való későbbi visszailleszkedést nagyon megnehezíti;

i) **teljes egyetértésben** az Európa Tanács célkitűzéseivel, különösen a fogva tartás hátrányos következményeinek minimumra csökkentésével és a büntetések humanizálásának szükségességével;

j) **megerősödve** a büntetés-végrehajtás hatékonyságát javító több tagállami törekvéssel, amely a büntetés-végrehajtás igazságosabbá és humánusabbá tételét szolgálja, mind a fogva tartás, mind az elítélt reszocializációja, mind pedig a modern intézetek létesítése szempontjából;

k) **különösen aggódva** több tagállam büntetés-végrehajtási intézeteinek túlzásfokúsága miatt, amely a társadalomba való sikeres visszailleszkedés esélyeit az elítélt fizikai és pszichikai egészségére való kihatásain keresztül jelentősen csorbítja;

l) **figyelemmel arra**, hogy a fogvatartottak jelentős része kábítószerfüggő, és emiatt veszélyes saját magára és a többi elítéltre is, valamint általánosan is a büntetés-végrehajtási intézet működőképességére (korrupciós kísérletek) nézve is jelentős kockázati tényezőt jelent;

m) **nagyon aggódva** azon tény miatt, hogy több európai ország büntetés-végrehajtási intézetében az öngyilkosságok száma ismét megemelkedett;

n) **nyugtalanítónak tartva** az ideiglenes őrizetbe vételek gyakoriságát és azok tartamát; megerősítve a szabadság általános alapelvét és a büntetőeljárás alanyának teljes jogát; emlékeztetve arra, hogy a vizsgálati fogság nem csupán az esetleges elítélés következményeinek korábbi beállítását és nem vitatható személyes károkat jelent, hanem az ártatlanság védelme alap-

elvéről való lemondást is, valamint, hogy ez csak akkor lehet legitim, ha szükségesége abszolút erejű, indokolt, és olyan célt szolgál, amely a helyettesítő büntetőnormákban lefektetett érdekek, jogok és értékek védelmét hivatott ellátni,

a parlament

1. **Felszólítja a tagállamokat**, hogy az Európa Tanács büntetés-végrehajtási előírásait teljes mértékben alkalmazzák, különösen a higiéniai minimumokkal kapcsolatos követelményeket, a cellák kiktakarítására, az élelmezésre, a ruházatra, a fűtésre, a higiéniaira, az egészségügyi ellátásban, a munkában, a képzésben és a képzésben, valamint a szociális nevelő, kulturális és sporttevékenységekben való részvételre vonatkozó előírásokat, és mindazon tényezőket, amelyek a fogvatartottak méltóságát és társadalmi visszailleszkedését segítik elő; felhívja továbbá a tagállamokat arra, hogy az Európa Tanács keretében született európai kínzás és embertelen bánásmód elleni bizottság ajánlásait pontosan kövessék, és a címzett ajánlásoknak tegyenek eleget.

2. **Nyomatékosan követeli**, hogy a fogvatartottak családi kapcsolatait tartsák szem előtt, azaz a fogva tartást lehetőleg az elítélt családjának lakóhelyéhez közel eső helyen végezzék, a családtagok, valamint a közeli ismerősök látogatásait segítik elő, és külön helyiséget is biztosítsanak, mivel a feleség és a gyermekek rendkívül fontos szerepet játszanak a fogvatartott javulásában, felelősségtudatának erősítésében és a társadalomba való visszailleszkedésben, kivéve, ha ezt kizáró konkrét és indokolt ok áll fenn, mint például büntettekben való részvétel lehetősége, a maffiához hasonló bűnszervezetek, a terrorizmus különleges formái.

Megkívánja továbbá, hogy ha a házastársakat egyidejűleg tartják fogva, azok közös fogva tartása megoldható legyen, kivéve, ha terápiai vagy biztonsági okokból ez a megoldás nem javasolt; ennek megvalósítása érdekében vegyes célak kialakítására is lehetőség legyen.

3. **Felhívja a figyelmet** arra, hogy a mozgási szabadság korlátozása nem jelenti egyidejűleg az összes alapvető szabadságról való lemondást, a gondolati szabadság, a véleményszabadság, a politikai és vallási hovatartozás szabadsága, a polgári jogok és különösen a vagyonhoz való jog, a kifejezett bírói tilalomtól eltekintve, ebben az összefüggésben feltétel nélkül megilleti a fogvatartottat.

4. **Megköveteli**, hogy az Európai Unió tagállamai vegyenek részt a büntetőjogi alaptörvény kidolgozásában, amely keretet szolgáltat majd a fogvatartottak belső (materiális) és külső jogi helyzetének, panaszjogának és kötelezettségeinek szabályozására, valamint, amely független felügyeleti szerv létrehozását irányozná elő, ahová a fogvatartottak jogaik megsértése esetén fordulhatnak.

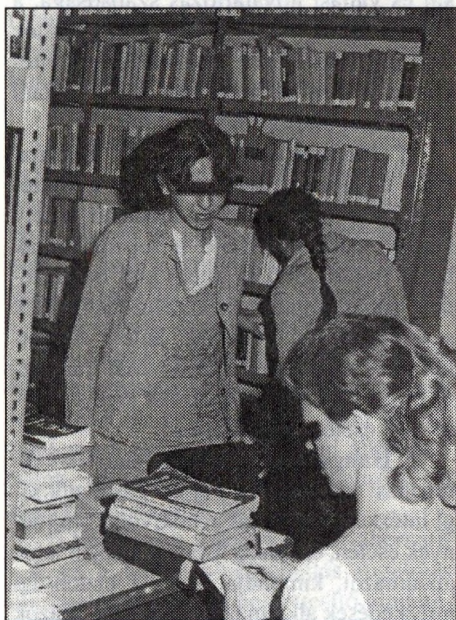
5. **Hangsúlyozza**, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben különleges biztonsági intézkedéseket csak rendkívüli körülmények esetén, és csakis törvény alapján lehet alkalmazni, kimondja, hogy a biztonsági intézkedések alkalmazási feltételeit és azok maximális tartamát meg kell határozni, és szabályozni kell a védelem jogát, valamint a fogvatartott fellebbezési jogát.

6. **Elítéli** a fogvatartottak közötti faji, etnikai, nemzeti vagy vallási megkülönböztetést, és szorgalmazza különösen a védelemre szoruló csoportok oltalmazását a többi fogvatartott vagy a személyzet el-lenségeskedésétől.

7. **Fontosnak tartja**, hogy minden kérelmet, de különösen azokat, amelyek a

büntetés megrövidítésére, illetve a fogva tartási feltételek megváltoztatására vonatkoznak, külön igazságszolgáltatási szerv vizsgáljon felül, nem pedig az, amelyik a büntetést kiszabta.

8. **Felszólítja a hatóságokat**, hogy a börtön intézményén belül lehetőség szerint sokféle munka-, képzési, kulturális és sportlehetőséget biztosítsanak, amely a fogvatartottnak a polgári életbe való visszatérése hatékony és sikeres előkészítéséhez elengedhetetlen.

9. **Hangsúlyozza**, hogy ahol nem lehet a cellák megosztását elkerülni, rendkívül fontos az elítéltek körültképző beosztása.

10. **Felhívja a tagállamok figyelmét** a szükséges intézkedések megtételére, a személyzet és a fogvatartottak ellen intézett erőszakos cselekmények problémájának megoldására.

11. **Utal arra**, hogy a végrehajtási intézetek orvosi szolgáltatásait a fogvatartottak számára hasonló színvonalon kell nyújtani, mint az ország többi lakosának, különösen éjszakai sürgősség esetén.

12. **Megkívánja**, hogy minden egyes fogvatartott egészségi állapotát a büntetés-végrehajtási intézetbe való felvételkor mérjék fel, és ösztönözzék a fogvatartottakat, hogy törődjenek egészségükkel, és saját testüket jobban ismerjék meg, továbbá **fontosnak tartja**, hogy a végrehajtási intézetből elbocsátott részesüljön továbbra is orvosi gondoskodásban.

13. Utalva a börtönlakók speciális helyzetére, **megköveteli**, hogy a fogva tartás megfelelő feltételei mellett pszichiátriai kezeléssel is egészüljenek ki.

14. **Felhívja a tagállamok figyelmét** az Egészségügyi Világszervezet irányelveinek szigorú alkalmazására, amelyekben a végrehajtási intézetben belüli HIV- és AIDS-fertőzések elleni harc alapelveit fektették le.

15. **Felhívja a tagállamok figyelmét** olyan törvényes eszközök bevezetésére, amelyek humanitárius okokon és az emberi méltóságon alapulva lehetővé teszik, hogy a súlyos és gyógyíthatatlan betegségben szenvedő fogvatartott élete utolsó szakaszát saját társadalmi, családi környezetében tölthesse el; amennyiben a családba való visszatérés pedig ilyen módon nem lehetséges, a büntetés-végrehajtási intézet vezetősége ebből a célból vegye fel a kapcsolatot azon egyesületekkel és az NRO szervezeteivel, amelyek az ilyen stádiumú betegek ellátásával foglalkoznak.

16. **Felhívja a figyelmet** a fogva tartott nők speciális helyzetére, különös tekintettel a terhességre és a szülésre, valamint a gyermek első éveire, és **hangsúlyozza**, hogy a fogva tartott nők gyermekeit az intézetben belül, helyben megilleti az ellátás és a csecsemőgondozás legalább

kétéves korukig, **kimondja** annak szükségességét, hogy az anyjokkal együtt maradó gyermekek bármimemű megkülönböztetését a társadalmi vagy iskolai környezetben el kell kerülni, valamint, ha az anya fogva tartási helyzete megengedi, támogatni kell a büntetés-végrehajtási intézet területén kívül eső közös elhelyezést is.

17. **Hangsúlyozza**, hogy a büntetés-végrehajtási intézet nem való kiskorúnak, így **sikra száll** azért, hogy a tagállamokban konstruktív és humánus fiatalkorúak büntetőjoga érvényesüljön, amely a fiatalkorúak felelősségén és képességein nyugszik, és a börtön alternatíváit is biztosítja; ezen intézkedések lehetőség szerint alkalmasak legyenek arra, hogy a hiányzó törődést és a nevelés hiányosságát, mint a fiatalkorú elítélendő magatartásának gyakori kiváltóókat, kiegyenlítsék.

18. **Ajánlja**, hogy a szenvedélybeteg fogvatartottak speciális belső vagy a végrehajtási intézettel kapcsolatban álló külső szolgáltatáson keresztül kezelést kapjanak, valamint, hogy külső, szigorú feltételekhez kötött, de önkéntes rehabilitációs programokon vehessenek részt.

19. Mélyszélesen aggódva a kábítószerező fogvatartottak nagy számán, **követeli**, hogy minden börtönben kábítószerezés- és becsempészésellenes intézkedéseket hozzanak.

20. **Emlékeztet arra**, hogy a vizsgálati fogság kivételes jellegét meg kell őrizni, és azt nem szabad vallomások kikényszerítésére felhasználni.

21. **Sajnálja**, hogy az alternatív intézkedések alkalmazása akadályozott az ellenőrzést gyakorló bíróságok elégtelen eszköztárára, a túl bürokratikus vagy nem szelektív vizsgálati modellekre, vagy az alkalmazási módszerek hiányos ismerete miatt.

22. **Szükségesnek tartja**, hogy az alternatív intézkedéseket és a rövid tartamú szabadságvesztéseket helyettesítő büntetéseit vizsgálják felül, hogy a polgári társadalmat tájékoztathassák a hatékonyságról, a visszaesők arányáról és a részvételről.

23. **Kinyilvánítja**, hogy a társadalomba való visszailleszkedést szolgáló programokat, az alternatív intézkedéseket, valamint a fogva tartást helyettesítő büntetéseket a büntetés-végrehajtási intézetek, a fiatalkorúak intézetei és az önkéntes szervezetek személyzetével való együttműködés keretében egyeztetni kell.

24. **Ragaszkodik** a vizsgálati eljárás² meggyorsításának szükségességéhez, különösen, ha a gyanúsított vizsgálati fogságban van.

25. **Felhívja a figyelmet** arra, hogy a büntetés egyéniesítésének előnyt kell élveznie, így az illetékes igazságszolgáltató és büntetés-végrehajtó szervezetek figyelembe kell venniük minden esetben az elítélt nyilatkozatait, valamint **hangsúlyozza**, hogy az alternatív büntetésnek vagy a börtönbüntetésnek a tettes számára alkalmasat kell teremtenie az áldozatnak okozott károk jóvátételére.

26. **Kiemeli**, hogy a büntetés enyhítése, az amnestia vagy a kegyelem – bármilyen okból alkalmazzák – olyan jogintézmény, amelynek értelme és jelentősége van, és hogy ennek az érintettek és a nyilvánosság számára is érthetőnek kell lennie, azaz az érintett személyes helyzetére szabottnak kell lennie.

27. **Ragaszkodik** ahhoz, hogy a helyettesítő büntetéseket szabadságvesztés helyett csak akkor alkalmazzák, ha a javak és a személyek biztonsága ezt megengedi.

28. **Felhívja a hatóságok figyelmét**, hogy ne tétlenkedjenek a félig vagy teljesen nyitott büntetés-végrehajtási intézetek

²A magyar jogban előzetes letartóztatási eljárás

jogszabályba foglalt, pontos működési feltételeinek tisztázásában, és támogassák az ilyen intézeteket, hogy az ezekre vonatkozó szabályokat az állampolgárok biztonságát és az elítéltek felelősségét egyaránt garantáló körülmények között lehessen alkalmazni.

29. **Megkeresi** a tagállamok hatóságait, hogy a szabad életre való felkészülés elősegítése érdekében, a fogvatartott speciális személyes és családi körülményeinek figyelembevételével – amennyiben újabb bűncselekmény elkövetése valószínűtlen – eltávozási engedélyt adjanak ki.

30. **Pártolja** a rövid tartamú helyettesítő büntetések bevezetését, különösen azok vonatkozásában, amelyek az unió egyes országában már beváltak, így például: közérdekű munka, napi tételek Németországban, az elektronikus karkötő viselése Svédországban; **megemlíti** ugyanakkor, hogy az elektronikus ellenőrzés említett módja nem a vizsgálati fogság, a próbára bocsátás, a büntetés végrehajtásának felfüggesztése, az ismert alternatív büntetések, vagy a büntetés elengedése helyett alkalmazandó, hanem már a szabadságvesztés-büntetés utolsó szakaszában.

31. **Hangsúlyozza** annak különös fontosságát, hogy tájékoztassák a nagy nyilvánosságot a büntetés-végrehajtási intézetek céljairól és eszközeiről, hogy a fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedésére tett erőfeszítésekkel a lakosság általában véve is szolidaritást érezzen.

32. **Felhívja az Európai Unió közigazgatásait és különösen a tagállamok kormányait**, hogy konkrét politika kidolgozásával támogassák a büntetésüket kitöltött személyek újbóli munkába állását, és mindenemű – manapság, sajnos, gyakori – megkülönböztetést küszöböljenek ki, ami a gyakorlatban a hivatásbeli (mun-

kahelyi) rehabilitáció lehetőségét a munkahelyek jelentős részénél kizárja.

33. **Elismeri** az őrsemélyzet nehéz munkafeltételeit, és ragaszkodik az alapkiképzés és a továbbképzések fontosságához, a munkafeltételek javításához, valamint a tapasztalatcserét szolgáló információs hálózat kiépítéséhez.

34. **Kiemeli**, hogy a fogvatartottnak lehetőséget kell biztosítani alkalmas és megfelelően megfizetett munka végzéséhez.

35. **Felhívja az unió államainak és kormányainak figyelmét**, hogy fokozzák erőfeszítéseiket a büntetés-végrehajtási intézeteken belül, a nyitott intézetekben, valamint a szabadon engedés utáni időszakban a szociális munkások alkalmazása, képzése és bevonása céljából.

36. **Hitet tesz** amellett, hogy a kábítószergyűgökkel szemben szabadságvesztés helyett alternatív szankcióformákat kell alkalmazni, hogy egyidejűleg enyhítsék a börtönök túlszűfoltóságát és ezzel a kábítószergyűgő személyeknek is segítséget nyújtsanak a szenvedélyüktől való szabaduláshoz.

37. **Megerősíti** annak szükségességét, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek rendjéért, és az azokban uralkodó életfeltételekért továbbra is a kormányok tartozzanak teljes felelősséggel, és felhívja a fi-

gyelmet a felelősség áthárításával járó veszélyekre, amelyek a büntetés-végrehajtásban, a fegyelem és a belső biztonság terén jelentkezhetnek.

38. **Felhívja a hatóságok figyelmét** az egyesületek és az NRO tevékenységére, amely közel áll a börtönülethez, és a fogvatartottak figyelemmel kísérésében és reszocializációjában elengedhetetlen szerepet játszik, és kiáll ezek fokozottabb támogatása mellett.

39. **Felhívja a tagállamok figyelmét,** hogy hozzanak meg minden intézkedést annak érdekében, hogy a táborkba felvett és az idegenrendészeti őrizetes személyek megfelelő módon felvilágosítást kapjanak jogaikról, és képesek legyenek azokat gyakorolni is.

40. **Felhívja a bizottság figyelmét,** hogy az igazságszolgáltatási és büntetés-végrehajtási rendszerek fejlődését kövesse nyomon, és az emberi jogok érvényesüléséről szóló éves jelentés figyelembevételével az Európa Tanács büntetőjogi normáinak, és az ezen határozat alkalmazásának állapotát mutassa be, valamint hozzon intézkedéseket az egyes jogszabályok közelítésére.

41. Az Európai Parlament tagjainak **jogot követel** az Európai Unió területén levő büntetés-végrehajtási intézetek, menekülttáborok látogatására és vizsgálatára.

42. Végezetül **megbízta elnökét,** hogy ezen határozatot a bizottságnak, a tanácsnak, valamint a tagállamok kormányainak és parlamentjeinek juttassa el.

Harald Preusker megjegyzései a határozathoz

Nem csekély jelentőséggel bír az a tény, hogy az Európai Parlament az Európai Unió tagállamaiban uralkodó fogvatartási körülményekkel kapcsolatban ismét állást foglalt. Az Európai Parlament tehát elégedetlen, és félreértelmezhetetlenül javítást és reformokat követel. Kétséget kizáró módon kimondja, hogy az európai büntetés-végrehajtási intézetek nagy részében az elemi emberi jogok, de még az adott tagállam alkotmányának rendelkezései sem érvényesülnek (H). Példaként említésre kerültek a túlzásfoltosság negatív következményei (K), amelyek sürgősen megoldásra szorulnak (9). A tagállamokat emlékezteti arra is, hogy a büntetés-végrehajtást a reszocializációs céloknak megfelelően kell kialakítani.

A határozat céljainak és motívumainak meghatározása után az Európai Parla-

ment a fogvatartottak jogaival és jogaik védelmével foglalkozik (1–7). Kifejezetten figyelmeztet arra, hogy az Európai Unión belül a jogi és büntetési rendszereket közelíteni kell. Külön kiemelendő az a követelmény, hogy az Európai Unió tagállamai közösen egy „büntetőjogi alaptörvényt” dolgozzanak ki (4). Ez a tagállamok számára az Európa Tanács büntetés-végrehajtási alapelveivel szemben már kötelező erejű jogi keretet teremtene.

A következőkben az Európai Parlament a fogvatartottak kezelésére és ellátására tér át. Külön megemlíti a gyermekes anyákat (16), a fiatalokúakat (17), a szenvedélybeteg fogvatartottakat (18). Követelése abban állnak, hogy a szabadságvesztéssel járó büntetéseket enyhítsék, és amennyire lehetséges, azokat alternatív szankciókkal helyettesítsék. Az Európai

Parlament nagy jelentőséget tulajdonít ebben a „helyettesítő szankcióknak”.

Az Európai Unió egyes országaiban már túl vannak a vitákon és a kísérletezési stádiumon. Ezért vannak olyan tagállamok, ahol már létezik az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet és a közérdekű munka, mint önálló szankció (30). Németországban jelenleg mindkét megoldásról folyik a vita. Az elektronikus karkötőt illetően meg kell jegyezni, hogy ezt az Európai Parlament csak a fogvatartott újrabeilleszkedésének figyelemmel kísérése érdekében tartaná alkalmazandónak.

Az Európai Parlament elismeri, hogy a szabadságvesztéssel járó büntetés alternatíváit, illetve a helyettesítő szankciókat a nyilvánosság sokszor nem is tekinti büntetésnek (D). Ezért hangsúlyozza, hogy igen nagy jelentőséggel bír a széles közvélemény tájékoztatása a büntetés-végrehajtás céljairól és eszközeiről, amelyeket a fogvatartottak társadalomba való újrabeilleszkedése érdekében alkalmaz (31). Emiatt a nem állami szervezetek fokozottabb részvétele is nagyon fontos (23).

Érdekes megállapítást tesz az Európai Parlament: a kormányzatoknak továbbra is felelősséget kell vállalniuk a végrehaj-

tási intézetek megszervezéséért és a fogvatartás feltételeiért (37). Ezzel nyilvánvalóvá tette, hogy az állam a büntetés-végrehajtás felelősségétől privatizálás útján nem szabadulhat meg. A Parlament a tagállami kormányoknak és az Európai Unió hivatalos szerveinek szóló felhívással zárja a határozatát (31–42).

Az európai integrációs folyamatban az igazságszolgáltatás, és ezen belül különösen a büntetés-végrehajtás, igen hátul kullog. Ezért elemi jelentőségű, hogy az Európai Parlament által szorgalmazott „Büntetés-végrehajtási alaptörvény” megszülessen. Ugyanakkor annak sem elhanyagolható a veszélye, hogy ennek során nem a tagállamok által már elért magas színvonal, hanem annál alacsonyabb szintnek megfelelő standardok fognak konszenzust élvezni. Ennek megakadályozása érdekében az Európai Parlament határozatát felhívásnak is lehet tekinteni, amely arra buzdít, hogy az államok ne csupán a mindenkori nemzeti problémákkal foglalkozzanak, hanem aktívan működjenek közre az európai büntetés-végrehajtás közös kialakításánál. Ezen a területen Németországnak különösen sokat kell még behoznia.

Fordította: Karsai Krisztina

Az alábbi dokumentumot, jelentést dr. Bökönyi István vezérőrnagy, országos parancsnok állította össze az Igazságügyi Minisztérium miniszteri értekezletére. A minisztériumban dr. Dávid Ibolya miniszter asszony vezetésével megtárgyalták, és teljes egészében elfogadták az új országos parancsnok által eddig megtett és a jövőben tervezett intézkedéseket, amelyeket az alábbiak tartalmaznak.

Jelentés

az 1999. május 15. óta eltelt időszakban végzett büntetés-végrehajtási országos parancsnoki tevékenységről

Jelentem, hogy 1999. május 15-i hatállyal kerültem kinevezésre a büntetés-végrehajtás országos parancsnoki beosztásba. A kinevezésem előtti időszakban egy héten keresztül az Igazságügyi Minisztérium egyes vezetői (dr. Hende Csaba politikai államtitkár, dr. Somogyvári István közigazgatási államtitkár, dr. Tóth Mihály helyettes államtitkár, dr. Plankó Erika titkárságvezető, dr. Csordás Sándor, Németh Gyula, dr. Pintér Ferencné főosztályvezető, Tóth Sándor főosztályvezető-helyettes) intenzív felkészítésben részesítettek. Tanulmányoztam a büntetés-végrehajtási tevékenységet szabályozó legfontosabb jogszabályokat, belső rendelkezéseket, a büntetés-végrehajtás szervezeti felépítését. Tanulmányoztam továbbá a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, a büntetés-végrehajtási intézetek, intézmények, gazdasági társaságok vezetőinek személyi anyaggyűjtőit. Az említett IM-vezetők elláttak olyan információkkal is, amelyek jelentős segítséget nyújtottak országos parancsnoki tevékenységem fő irányainak, súlyponti kérdéseinek kialakításához.

A kinevezésem óta eltelt időszakban országos parancsnoki tevékenységemet a következő fő irányokban végeztem: az országos parancsnokságot, az intézeteket, intézményeket, gazdasági társaságokat megismerő tevékenység; az országos parancsnokság feladat- és szervezetcorszerűsítése, alkalmas vezetők és beosztottak kinevezése; új vezetési rendszer és munkastílus kialakítása az országos parancsnokságon; az 1999. évi költségvetési és gazdálkodási gondok kezelése; részvétel a 2000. évi büntetés-végrehajtási költségvetés kialakításában; a büntetés-végrehajtási intézetek, intézmények decentralizált létszám- és bér-gazdálkodása 2000. január 1-jével történő bevezetésének előkészítése; a büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok tevékenysége fő céljainak módosítása; az aktuális feladatok folyamatos végrehajtása.

Az említett irányokban végzett munkáim tartalma, formái, eredményei, továbbá a munkavégzés során szerzett tapasztalataim a következőkben összegezhetők.

I.

A Bv. Országos Parancsnokságot, az intézeteket, intézményeket, gazdasági társaságokat megismerő tevékenység

Az 1999. május 17-től augusztus 16-ig terjedő időszakban az elsődleges helyi és személyi információk megszerzése céljából beszámoltattam az országos parancsnokság akkori főigazgatóit, igazgatóit, főosztályvezetőit, és meglátogattam valamennyi szervezeti egységet, megtekintettem az országos parancsnokság objektumait, helyiségeit.

Meglátogattam továbbá 31 intézetet (azok külön objektumait is), a 7 intézményt és a 12 gazdasági társaságot. Ezen alkalmakat felhasználtam arra is, hogy felkeressem a megyei bíróságok elnökeit, a megyei főügyészeket, a megyei rendőrfőkapitányokat. Így lehetőségem volt tapasztalatokat szerezni a bv. szervezet és a bírói, ügyészi, rendőri szervek együttműködéséről is.

Az intézetek, intézmények, gazdasági társaságok meglátogatása során azonos módszerrel, az osztályvezetői szintű vezetők jelenlétében és bemutatkozásuk után meghallgattam a parancsnokok, vezetők, ügyvezető igazgatók jelentéseit, amelyeket később írásban is megkértem. A jelentésekben bemutatták a szervezetek feladatait, struktúráját, működését, gondjait, problémáikat, továbbá javaslatokat terjesztettek elő. A jelentések után helyszínbemjárásokat hajtottam végre. Megtekintettem a hivatali helyiségeket, a biztonsági részlegeket, a körleteket, munkahelyeket. Különösen azokra a helyszínekre fordítottam nagy figyelmet, ahol folyamatban levő beruházások, építkezések voltak, illetve ahová ilyeneket terveztek. A látogatások során külön figyelmet fordítottam arra, hogy elbeszélgessek a végrehajtó állománnyal (biztonsági körletfelügyelők, főfelügyelők, nevelők, ápolók, közalkalmazottak stb.) és érdeklődjek az őket foglalkoztató kérdések, gondjaik, problémáik iránt. Minden intézetben megjelentem több zárkában is, ahol beszélgettem a fogvatartottakkal.

Amellett, hogy ismereteim bővültek a bv. szervezet működéséről, levontam olyan tapasztalatokat is, amelyek jelentősen befolyásolták vezetői irányultságomat. Ezek közül a legfontosabbnak ítélt meg a következőket.

A Bv. Országos Parancsnokság működésében jelentős zavarok tapasztalhatók. A szervezet túlzottan tagolt (36 szervezeti egység működött) és túlzottan magas volt (61) a vezetők száma. A szervezeten belül aránytalanság volt, az ágazati (bv. szakmai) szervek rovására túlzottan nagy a funkcionális (gazdasági, informatikai, személyügyi, nemzetközi) szervek száma és létszáma.

Az egyes szervezeti egységek között a hatásköri és felelősségi viszonyok egymást átfedték, nem határolódtak el. Több olyan személy töltött be vezetői beosztást, aki képzettsége, gyakorlati tapasztalata, személyisége miatt nem volt alkalmas beosztásának betöltésére.

A büntetés-végrehajtási szervezet 1999. évi, túlfelfinanszírozottnak nem minősíthető költségvetésének előirányzatai hibás tervezéssel kerültek kialakításra. Ez jelentős gon-

dokat okoz a személyi juttatások, a működési finanszírozás területén. Az 1999. évi működés az előirányzatokon belüli átcsoportosítások nélkül nem finanszírozható. Ugyanakkor a pazarló gazdálkodás jeleit tapasztaltam az informatikai, a nemzetközi kapcsolatok, a külső tanácsadó cégek munkáltatása vonatkozásában.

A bv. intézetekben jelentős a fogvatartotti zsúfoltság, a 10 217 norma szerinti férőhelyen több mint 15 000 fogvatartottat helyeztek el. A bv. végrehajtói állományi létszáma az intézetekben kevésnek ítéltető. Egyes bv. intézeteknél (Nagyfa, Baracska, Állampuszta) jelentős építészeti, technikai hiányok tapasztalhatók.

A közalkalmazotti, a tiszthelyettesi és zászlósi állományban dolgozók illetménye viszonylag alacsony, különösen a nem rendszeres személyi juttatásaikban elmaradnak más fegyveres erőktől, rendvédelmi szervektől. Nem megoldott a pályakezdő fiatalok lakáshoz juttatásának kérdése sem. A bv. tiszthelyettesi állomány jelentős része (mintegy 1000 fő) csak általános és szakmunkásképző iskolát végzett, nem rendelkezik az előírt középiskolai végzettséggel.

A büntetés-végrehajtási szervezet külső kapcsolatrendszere szegényes. Elzárkózás tapasztalható a társ rendvédelmi szervektől, az együttműködési mechanizmusok nem kielégítően működnek. A nemzetközi kapcsolatok néhány országos parancsnoki vezetőre épülnek, és formálisak.

Mindezen tapasztalatokat országos parancsnoki tevékenységem során hasznosítottam, és folyamatosan hasznosítom a jövőben is.

II.

Az országos parancsnokság feladat és szervezetkorszerűsítése, alkalmas személyek kinevezése

Az I. fejezetben említett, a Bv. Országos Parancsnokságára vonatkozó tapasztalatok megismerése, elemzése és értékelése után, a kinevezésemet követő mintegy két hónap múlva kidolgoztuk, és felterjesztettem az országos parancsnokság új szervezési vázlatát, Szervezeti és Működési Szabályzatát, továbbá állomány szervezési táblázatát.

A feladat és szervezetkorszerűsítés céljaiként a következőket jelöltem meg: a korszerűsítés során kialakított szervezet feleljen meg a megváltozott külső és belső követelményeknek, és az így működtetett rendszer alkalmas legyen az országos parancsnokság feladatainak optimális ellátására; az előző két alkalommal (1991-ben és 1996-ban) végrehajtott szervezeti átalakítás azon eredményei megmaradjanak, amelyek elősegítik, illetve biztosítják a szervezet racionális működését; a szakmai szervezeti egységek száma növekedjen, míg a funkcionális szervezeti egységeké csökkenjen; a nem feltétlenül elkülönítendő munkaterületek ellátására különálló szervezeti egységek ne jöjjenek létre; csökkenjen az országos parancsnok közvetlen irányítása alá tartozó szakterületek száma, ugyanakkor kerüljenek az országos parancsnok közvetlen irányítása alá olyan szervezeti egységek, amelyek kiemelten fontosak a bv. szervezet működése szempontjából (például hivatal, személyügy, sajtó és kommunikáció, ellenőrzés, gazdasági társaságok koordinációja); az országos parancsnokság létszámában és a különböző szintű vezetők számában erőteljesebb csökkenés következzen be. A tervezett létszámcsökkenés során megtakarítandó létszám a bv. intézetekhez kerüljön átcsoportosí-

tásra, főként a biztonsági és nevelői állomány növelésére, valamint a büntetés-végrehajtási lelkeszi szolgálat létrehozására; az országos parancsnokság főosztályokra, önálló osztályokra, valamint hivatalra tagozódjon; világosan határolódjanak el a feladat-, hatás- és jogkörök, váljanak egyértelműbbé a felelősségi pontok. Teremtődjön meg a tervezés, elemzés, értékelés és az információáramlás összhangja; a szervezet korszerűsítése során váljon lehetővé a szervezet „civilisítési” folyamatának megkezdése, a hivatásos állományú státusok köztisztviselőkkel történő betöltésével.

A felterjesztett dokumentumok jóváhagyása után létrehoztam két (egy vezetői és egy beosztotti) bizottságot, amelyek a kinevezett vezetőkkel és beosztottakkal lefolytatták a személyügyi előkészítő beszélgetéseket. A vezetői bizottságot személyesen vezettem. A bizottság tagjai dr. Csordás Sándor főosztályvezető, Csóti András bv. dandártábornok, dr. Lipták László bv. ezredes és dr. Gulyás Lajos bv. alezredes urak voltak. A bizottság által lefolytatott valamennyi beszélgetésről jegyzőkönyv készült, amelyet a bizottság elnöke és tagjai, továbbá a beszélgetésen részt vevő vezetők is aláírtak. A beosztotti bizottság elnöke dr. Lipták László bv. ezredes, tagjai dr. Gulyás Lajos bv. alezredes, továbbá azon vezetőjelöltek voltak, akiket a vezetői bizottság az új szervezési állománytáblázatban megfelelő beosztásokba jelölt.

Mindezen munkák elvégzésének eredményei a következőkben összegezhetők: az országos parancsnokság 198 fős létszáma (126 tiszt, 7 tiszthelyettes, 65 közalkalmazott) 156 főre (3 tábornok, 108 főtiszt és tiszt, 6 tiszthelyettes, zászlós, 39 közalkalmazott) csökkent. Ezenkívül további 17 olyan személynek szüntettem meg a munkaviszonyát, akik státusokon felül, részfoglalkozásuként vagy nyugdíjasként voltak foglalkoztatva; a 156 státusból 100 státus olyan, amely köztisztviselővel is betölthető. Ezzel létrejött a „civilisítés” lehetősége; jelentősen (61-ről 30-ra) csökkent a vezetők száma. Levonva a gazdálkodási, személyügyi, informatikai, nemzetközi területeken korábban elkövetett hibák személyi konzekvenciáit, ezen szakterületekre új vezetők kerültek kinevezésre. Az új vezetők kiválasztásának szempontjaiként az előírt képzettség, a szükséges bévés tapasztalat, a vezetői felkészültség, a bv. állomány részéről történő elismertség érvényesültek; nőtt a bv. szakmai szervek száma 3 főosztályra, ezeken belül összesen 6 osztályra, továbbá egy önálló osztályra. Csökkent a gazdasági szervezet nagysága (2 főosztályra, ezeken belül összesen 5 osztályra). Ugyanakkor összességében 36-ról 26-ra csökkent a belső szervezeti egységek száma; a stratégiaileg fontos szakterületeket (bv. biztonság, fogvatartási ügyek, bv. egészségügy, védelem, hivatal, személyügy, sajtó és kommunikáció, ellenőrzés, fegyelmi, gazdasági társaságok koordinációja, költségvetési gazdálkodás) vezetőik útján közvetlenül magamhoz vontam; 28 fő (közöttük 11 vezető) kérte felmentését és nyugállományba helyezését. Kilenc fő nyugállományba vonult, és köztisztviselőként (a szükséges jogszabályi háttér megteremtéséig közalkalmazottként) folytatja munkáját; állományviszony rendezéséig 6 főt helyeztem rendelkezési állományba. Közülük 3 fő tartósan beteg, 3 főt a betöltetlen státusokon foglalkoztatunk; 13 fő került áthelyezésre intézetekbe, intézményekbe; a bv. intézetekből 6 főt helyeztem át az országos parancsnokság állományába, közülük 2 főt vezető beosztásba. Az országos parancsnok gazdasági helyettese, a hivatalvezető, a Sajtó és Kommunikációs Önálló Osztály vezetői beosztásokba külső személyeket javasoltam, illetve neveztem ki. Az állománymozgást összegezve 42 státus (15 tiszt, 1 tiszt-

helyettes, 26 közalkalmazott) szabadult fel. A felszabaduló státusokat az intézetekbe, intézményekbe csoportosítottunk át. Az átcsoportosítással megteremtettük többek között a büntetés-végrehajtási lelkészi szolgálat személyi feltételeit is. Elgondolásom szerint 13 végrehajtó intézetben és a Fővárosi Bv. Intézetben lenne egy-egy köztisztviselői besorolású, a parancsnokok mellé rendelt lelkész. Az előzetesházakban kisegítő lelkészek működnének.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság új szervezete 1999. augusztus elsejei hatállyal kezdte meg működését.

Az átszervezés mintegy 35 millió forint költségkihatással járt. Ebből már ez évben 10 millió forint megtérül a felszabaduló Akadémia utcai elhelyezés bérlésének megszüntetéséből. A jövő évben a teljes összeget túlhaladó bérmegetakarítás is jelentkezik.

III.

Új vezetési rendszer és munkastílus kialakítása az országos parancsnokságon

Az 1999. május 16-i országos parancsnoksági értekezleten – ahol az igazságügy-miniszter asszony és az IM más vezetői is jelen voltak – ismertettem azon alapelveket, amelyeket parancsnoki tevékenységemben irányadónak tartok. Ezek a következők: pártsemlegesség, belső (IM, Bv.) rendelkezések következetes betartása és betartatása; lojalitás a kormányhoz, ennek keretében az IM irányítói, felügyeleti jogkörének történő alárendeltség; korrupciómentesség; következetes fellépés a bűncselekményt, szabálysértést, fegyelemsértést elkövetőkkel szemben, úgy a fogvatartottak, mint a bv. személyzet tekintetében; a vezetői felelősség előtérbe helyezése; a pénzügyi-anyagi-technikai feltételek, a személyi feltételek figyelembevétele, a feltételek változásainak megfelelő, rugalmas igazodás; szabályozottság, tervszerűség, szervezettség a munkavégzésben; a bv. személyi állomány szolgálati és életfeltételeinek javítása minden jogszerező eszközzel, parancsnoki gondoskodással.

Az alapelvek megvalósítását több szintéren, formában és módszerrel végeztem az elmúlt időszakban. Az országos parancsnoki vezetési, irányítási tevékenységemet öt fő szintéren (országos parancsnokság, intézetek, intézmények, gazdasági társaságok, külső kapcsolatok) valósítom meg. A vezetési, irányítási formákként tevékenységemben az értekezleteket, a beosztott vezetők vezetését (iratforgalom, szóbeli utasítás, beszámoltatás), az egyedi megbízottakat (például fegyelmi, tűzvédelmi, munkavédelmi, titokvédelmi), az állandó bizottságokat (például szociális, tudományos, oktatási, közbeszerzési), az egyedi bizottságokat (például a Venyige utcai beruházást felügyelő bizottság), az országos parancsnoki írásos rendelkezéseket (például parancs, határozat, intézkedés), valamint az ellenőrzést alkalmazom.

A vezetési szintereket hat értekezleti típus fogja át. Az országos parancsnokságon napi koordinációs értekezletet tartok az általam vezetett vezetők részére, a munkaidő kezdetén, 15-20 perc időtartamban. Az értekezlet kezdetén az ügyeleti osztály vezetője jelentést tesz az eseményekről, rendkívüli eseményekről. Munkanapokon írásos reggeli jelentés készül a bv. szervezetben történt fontosabb eseményekről. A jelentést jóváhagyom, és felterjesztem az IM vezetőinek, továbbá megküldetem a műholdas továbbítás informatikai rendszerében a bv. szervek vezetőinek is. Hetente és havonta tar-

tunk az országos parancsnokságon vezetői értekezleteket, amelyeken már különféle témák megtárgyalására is sor kerül. Negyedévente rendezzük meg a büntetés-végrehajtási parancsnokok, vezetők országos értekezletét. Külön típusként hoztuk létre a gazdasági társaságok ügyvezető igazgatóinak rendszeres értekezletét, amely félévente legalább egy alkalommal kerül megrendezésre. Kialakítottuk az úgynevezett egyéb értekezleti típust is (például éves értékelő értekezlet, egyedi fontos témát megtárgyaló külön értekezlet stb.).

A vezetéssel, irányítással, munkatífussal összefüggő követelményeket 1999. augusztus 13-án Pilisszentkereszten külön értekezleten ismertettem. Ezen az értekezleten külön figyelmet fordítottam az iratkezelés, a megjelenési fegyelem, a beosztott vezetők vezetői tevékenységének legfontosabb kérdéseire. Az országos parancsnokság valamennyi belső szervezeti egysége számára megfogalmaztam a közép- és rövid távú feladatokat is.

Vezetői, irányítói munkámban nagy súlyt helyezek az ellenőrzésre. Elhatározásom, hogy a következőkben minden héten legalább egy alkalommal személyesen is ellenőrzök egy-egy bv. intézetet, intézményt, továbbá az országos parancsnokságon egy-egy értekezletet, vagy ügy állását. Gondoskodtam arról is, hogy az általam vezetett, irányított országos parancsnoksági vezetők is ellenőrizzenek. Kinevezésem óta 102 alkalommal történt ilyen ellenőrzés az intézetekben, intézményekben, a gazdasági társaságoknál. Kialakítottam az ellenőrzések dokumentálásának rendszerét (jelentések, ellenőrzési naplók) is.

A kinevezésem óta eltelt időszakban 19 intézkedést adtam ki, a fogvatartottak nyilvántartása és egyes ügyeinek intézése, a fogvatartotti foglalkoztatás egészségügyi kérdései, a fogvatartottak számítógépes informatikai nyilvántartása, a bv. személyi állomány polgári védelmi felkészítése, az üdülési hozzájárulás kifizetése, a bv. intézetek bevételeinek felhasználása, az ideiglenes ruházati ellátás, az üdülési díjak, egyes korábbi országos parancsnoki intézkedések visszavonása tárgyában. Nyolc körlevél került kiadásra, többek között az evsz. szabályainak alkalmazásáról, az előzetesen letartóztatottak telefonbeszélgetései ellenőrzéséről, a bűnmegelőzési ellenőrzésről, a túlszolgálati díjkeretek meghatározásáról.

IV.

A büntetés-végrehajtás 1999. évi gazdálkodási gondjainak kezelése, részvétel a 2000. évi költségvetési előirányzatok kialakításában

Kinevezésem első napjaiban szembesültem a büntetés-végrehajtás azon problémáival, amelyek az IM által felkért kincstári biztosok jelentéseiben szerepeltek. A szakértői anyagok áttanulmányozása során tudatosult bennem, hogy ez évben – részben tervezési hibák, részben alulfinanszírozottság miatt – a következő, elsősorban személyi juttatásokat érintő problémákra kell megoldást találnom. Az 1998-as évről jelentős – több tízmillió forint – többletszolgálat miatti kifizetési kötelezettség terhelte a bv.-t amellet, hogy az idej teljesítésekre sem volt meg az elegendő fedezet. Nagy terhet jelentett a költségvetésre továbbá az, hogy a főfoglalkozású dolgozók mellett jelentős létszámú részfoglalkozású és nyugdíjas alkalmazottak is tevékenykedtek. A bv. állomány

irányából nagy nyomás nehezedett rám a költségvetési fedezettel nem rendelkező üdülési hozzájárulás kifizetésére.

A fenti gondok megoldása érdekében elsőként áttekintettem vezető munkatársaimmal együtt a bv. költségvetésének aktuális állapotát és várható alakulását. Ennek eredményeként az alábbi intézkedéseket tettem: az üdülési hozzájárulás kifizetését a bv. meglévő személyi juttatások előirányzat keretén belül, átcsoportosítással biztosítottam; a főfoglalkozáson kívüli foglalkoztatásokat 49 esetben csökkentettem; a többlétszolgálatok kifizetésére a fedezetet a működési költségvetésen belüli átcsoportosítással oldottam meg. Ennek eredményeként a dologi előirányzat terhére mintegy 150 millió forint forrással bővült a személyi juttatások előirányzata.

A büntetés-végrehajtás egyéb területein jelentkező gazdálkodási nehézségek kezelésére, a folyamatos működés biztosítása érdekében kezdeményeztem a felhalmozási előirányzatok terhére, 297 millió forintnak a működési kiadások javára történő kormányhatáskörű átcsoportosítását. Ez a megoldás a bv. idei költségvetési keretein belül nyújt lehetőséget a jelentkező gondok kezelésére. Az előirányzatok átcsoportosítása még nem történt meg, várhatóan szeptember végéig erre sor kerül. Ez rendkívül fontos számunkra, mert ennek hiányában a likviditási problémánkat nem tudjuk megoldani.

Okulva az előző évek gazdálkodási, tervezési hibáiból, kiemelten kezeltem a büntetés-végrehajtás 2000. évi költségvetésének előkészítését, és a többletigények megalapozását. Parancsnoki munkámat jelentősen segítette, hogy az IM vezetése megértette gondjainkat, és vállalta érdekeink képviselőjét. Több alkalommal az IM vezetőivel együtt tárgyaltunk a Pénzügyminisztérium képviselőivel. Az egyeztető tárgyalások és a fejezet támogatásának eredményeként a 2000. évi költségvetésünk kiadási előirányzata 17,7 százalékkal, azaz 3,4 milliárd forinttal haladja meg az előző évi irányszámokat. 1999-ben a büntetés-végrehajtási feladatokra 19,3 milliárd forint áll rendelkezésre. Ez a szám 2000-ben 22,7 milliárd forintra emelkedik. Ebből költségvetési támogatás 20,96 milliárd forint, szemben az 1999. évi 17,52 milliárd forinttal. Reményeink szerint a parlamenti jóváhagyást követően ezek az előirányzatok nem csökkennek. Feszítő létszámgondjainkat is enyhíti a tervezett 356 fős létszámbővítés, bár ezen növekmény nagy része a következő évben belépő Venyige utcai előzetesház működtetéséhez szükséges.

2000. évi költségvetésünk – jelenlegi számításaink szerint – lehetőséget nyújthat a büntetés-végrehajtás személyi állománya illetményen kívüli juttatásainak (ruházati illetmény, bankszámlavezetés költségeihez való hozzájárulás, egészségügyi kiadások részbeni térítése stb.) a társ fegyveres szervek szintjére történő felfejlesztésére, javítva dolgozóink jövedelmi helyzetén. Hangulatjavító intézkedésként – amennyiben a költségvetési fedezet lehetővé teszi – az üdülési hozzájárulást a közalkalmazottak részére is kifizetni tervezzük, tekintettel arra, hogy ez évben csak a hivatásos állomány részesült ezen juttatásban, és ez feszültséget okozott a két állománycsoport között. Ehhez azonban szükséges a jelenleg hatályos IM-rendelet módosítása. Az erre vonatkozó javaslat előkészítésére intézkedtem.

A felhalmozási kiadások jövő évi tervezett többlete lehetővé teszi a mintegy 1000 főt befogadó Venyige utcai előzetesház átépítésének befejezését. Az új objektum működése 2000 második félévében megkezdődik.

Folytatódhat a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön rekonstrukciója, valamint a szolnoki és nyíregyházi intézet férőhelybővítése. Új és kiemelt beruházásként megkezdődhet a veszprémi büntetés-végrehajtási intézet új épületének létesítése. A beruházás mielőbbi megvalósítása érdekében ez évben a HM-től a szükséges földterület kezelői jogát megvásároljuk, és megkezdjük az előkészítő munkálatokat. Költségvetési lehetőségünk függvényében Miskolcon, Pécsen és Budapesten fiatalkorúak elhelyezésére szolgáló körletek kialakítását tervezzük.

A 2000. év kiegyensúlyozottabb gazdálkodásának szervezeti feltételei kialakultak. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának gazdasági helyettese, és az általa irányított vezetői állomány szakmai felkészültsége alapján alkalmas a feladatok végrehajtására, és a jelenlegi költségvetési gondok kezelésére.

V.

A bv. intézetek, intézmények decentralizált létszám- és bérgazdálkodása 2000. január elsejével történő bevezetésének előkészítése. A bv. gazdasági társaságok gazdálkodási tevékenysége fő céljainak módosítása. Az aktuális feladatok folyamatos végrehajtása

A bv. intézetek, intézmények büntetés-végrehajtási szakmai színvonal-emelkedését, ugyanakkor a személyzet jövedelmi viszonyai növelését is segíteni fogja a decentralizált létszám- és bérgazdálkodás bevezetése 2000. január elseji hatállyal. A bevezetés érdekében: átíratban elrendeltem a bv. intézetek, intézmények szervezési állománytáblázatának, az állománytáblázati fegyelem betartásának felülvizsgálatát. A parancsnokok jelentésekben tettek eleget a kötelezettségnek; 1999. augusztus 31-ig összeállítottunk egy olyan normarendszert, amely alkalmas az intézetek, intézmények létszámkereteinek meghatározására; 1999. szeptember 30-ig a normarendszer alapján országos parancsnoki intézkedésben meghatározom a személyi juttatások előirányzatával történő bv. intézeti, intézményi önálló gazdálkodás bevezetéséhez szükséges országos parancsnoksági, intézeti, intézményi feladatokat, felelősöket, határidőket, az intézeti, intézményi létszámkereteket; az intézkedés tartalmazni fogja az önálló gazdálkodás keretein belül azt, hogy az intézeti parancsnokok, intézményi vezetők a meghatározott tiszti, köztisztviselői, zászlósi-tiszthelyettesi, közalkalmazotti keretek alapján új szervezési állománytáblázat-javaslatot terjesszenek fel. A szervezési állománytáblázatok jóváhagyása a 2000. december 31-ig terjedő időszakra történik meg. A parancsnokok, vezetők lehetőséget kapnak arra, hogy az egyes állománycsoportok teljes létszámát ne töltsék fel, és az így felszabaduló pénzmaradványt jóváhagyással az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet 59. § (2) és (6) bekezdései alapján jutalomként kifizethetik; a következőkben évente november 1-ig rendszeresen felülvizsgálom az előző időszakra jóváhagyott szervezési állománytáblázatokat, illetve azokat újólag, vagy a módosított táblázatokat jóváhagyom; az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet 14. § (5) bekezdés b) pontja alapján a bv. intézetekkel, intézményekkel (mint részben önállóan gazdálkodó költségvetési szervekkel) a Bv. Országos Parancsnokság (mint önállóan gazdálkodó költségvetési szerv) 1999. október 29-ig együttműködési megállapodásokat köt; 1999. november elsejéig elkészítjük a személyi juttatások és a létszám előirányzatokkal tör-

tendő, bv. intézeti, intézményi önálló gazdálkodás bevezetéséhez, illetve előzetes kísérleti kipróbálásához, a rendszer működtetését végző személyek oktatásához szükséges informatikai rendszertervet, illetve szoftvert. Ugyanerre a határidőre kiépítetjük a rendszerbe való betekintésre, ellenőrzésre alkalmas informatikai végpontokat az IM politikai államtitkári, közigazgatási államtitkári, ellenőrzési főosztályvezetői, felügyeleti főosztályvezetői, pénzügyi és gazdasági főosztályvezetői irodákba, a bv. országos parancsnok gazdasági helyettese, a Bv. Országos Parancsnokság Pénzügyi és Gazdasági Főosztály irodáiba. A bv. intézetekben, intézményekben a gazdasági belső szervezeti egységek kezelik majd a rendszert.

A decentralizált létszám- és bér gazdálkodás bevezetése keretében végrehajtjuk az intézetek, intézmények, gazdasági társaságok átszervezését is. Mindezek során megoldjuk a Központi Ellátó Intézet jelenleg túlzottan magas létszámának jelentős csökkentését, a kevésbé kihasznált és nélkülözhető objektumaink (a Bv. Továbbképzési és Konferenciaközpont, Pilisszenterkeszt, a Paulay Ede utcai garázs, a Nagysándor utcai épület) elidegenítését, a Venyige utcai új alegység szervezetének kialakítását, valamint a nyugállományba vonulás, betegség vagy egyéb okok miatti intézeti, intézményi vezetői személyi változtatásokat is.

A büntetés-végrehajtás 12 gazdasági társasága gazdálkodási tevékenységével összefüggésben új igényt fogalmaztam meg. Lényege, hogy a gazdasági társaságok nyereségükkel törekedjenek a részükre folyósított költségvetési támogatás összege minél jobban történő megközelítésére. Erre azért volt szükség, mert a 12 gazdasági társaság közül ezen új igénynek csak két gazdasági társaság (az IPOLY Cipőgyár Termelő és Szolgáltató Kft., a pálhalmi AGROSPECIÁL Mezőgazdasági Termelő, Értékesítő és Szolgáltató Kft.) felel meg. Az új irányelveknek megfelelő premizálási rendszert bevezető határozatom tervezetét kidolgoztattam. A határozat koordinációja az ügyvezető igazgatókkal folyamatban van. A gazdasági társaságok egységes könyvvizsgálói rendszerének tartalmi és formai szempontjait kidolgoztatom, és rendszeres ellenőrzést végeztetek a Gazdasági Társaságok Koordinációs Önálló Osztályával. Megkezdtük azon – évek óta tisztázatlan – kérdéskomplexum rendezését, hogy a gazdasági társaságokhoz vezényelt 574 fő hivatásos állományú személy státusa terhelje-e vagy sem a bv. státuskeretét, és ezen személyek utánpótlási, kiképzési, ruházati stb. költségeit milyen arányban viselje a bv. költségvetése, illetve a gazdasági társaságok.

Jelenleg több gazdasági társaság gazdálkodásában jelentős gondok tapasztalhatók (például Alföldi Bútorgyártó Kft., ABRÁND Ágynemű- és Fehérneműgyártó és Forgalmazó Kft., Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft.). Ezért nagy figyelmet fordítunk a reorganizációs folyamatokra, a termékstruktúra-váltásokra, a jobb marketingmunkára, a gazdasági társaságok jobb együttműködésére, a gazdasági társaságok bv. intézetek ellátásába történő fokozottabb bevonására. Személyes feladatomban is tekintem, hogy textilprofilú gazdasági társaságaink hosszú távon vegyenek részt a fegyveres erők, rendvédelmi szervek egyenruházati ellátásában, faipari társaságaink a Magyar Honvédség közeljövőben induló bútorzati fejlesztésében.

A kinevezésem óta eltelt időszakban folyamatosan végeztem az egyéb aktuális feladatokat. Ezek közül a következőket ítélem a legfontosabbaknak. Az időközben aktuálissá vált vezetői kinevezéseket végrehajtottam (például Csépai József bv. ezredes kine-

vezése a Nagyfai Országos Bv. Intézet parancsnoki beosztásába, dr. Antal Albert kinevezése az IMEI főigazgató főorvosi beosztásába, Fenyves Ernő kinevezése az Alföldi Bútorgyártó Kft. ügyvezető igazgatójának). A kinevezett vezetőket személyesen mutattam be az érintett szervezetekben. Folyamatosan figyelemmel kísértük a fogvatartotti létszámot és a fogvatartottakkal kapcsolatos feladatok végrehajtásának alakulását. Az eltelt időszakban 8 százalékkal nőtt a fogvatartotti létszám, ezen belül jelentősen (22 százalékkal) az előzetesen letartóztatottak száma. A börtönfokozatúak száma nőtt, az elsőbűntényeseké csökkent. Több mint 200 fő tölt életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést. A fogvatartottak 45 százaléka 30 éven aluli; a szigorító intézkedések eredményeként jelentős csökkenés következett be az ideiglenes intézetelhagyás vonatkozásában. Ez év első felében az evsz.-engedélyezések száma az előző év első félévéhez viszonyítva 586-ról 423-ra csökkent, ez év első félévében 124 korábban engedélyezett evsz.-alkalmazás lett megszüntetve. Az előző év első félévéhez viszonyítva 368-ról ez év első félévében 195-re csökkent az engedélyezett büntetés-félbeszakítások száma. A rövid időtartamú eltávozások száma 2296-ról 1449-re, a kimaradások száma 319-ről 144-re csökkent. Pozitív gyakorlatot tükröz az, hogy a csökkenő tendencia nem érvényesült a fogvatartottak kegyeleti joggyakorlása terén; a rendkívüli események megelőzésére külön figyelmet fordítottunk. A fogvatartotti körben elkövetett, bűncselekménynek minősülő rendkívüli események száma 1999. január 1-jétől május 16-ig terjedő időszakhoz viszonyítva 1999. május 17-től augusztus 31-ig kismértékben (10 százalékkal) csökkent. A fogolyszökések száma ugyanakkor az előző időszakhoz viszonyítva (4), a második időszakban (6) növekedett. A fogolyszökések döntő része a mezőgazdasági intézetekből, munkáltatás során következett be. A szökevények elfogása – rendőrségi együttműködéssel – rövid időn belül megtörtént. Az eseményeket részletesen kivizsgáltam, a felelősség megállapítása minden esetben megtörtént. A megelőző intézkedések kiadása mellett az érintett intézetparancsnokok személyes eligazítására is sor került.

A fogvatartottak egymás sérelmére elkövetett agressziós cselekményeinek (természet elleni erőszakos fajtalanlás, súlyos testi sértés) száma az utóbbi időszakban csökkent (31-ről 21-re). Ugyanakkor nőtt a kábítószerrel való visszaélések száma (4-ről 5-re, de a 4 eset három intézetben, az 5 eset 5 intézetben vált ismertté). Nőtt a kényszerítések száma is, nagymértékben (2-ről 9-re). A hivatalos személy elleni erőszakos esetek száma szinte azonos a két időszakban (10, 11).

A rendkívüli események értékelése során megállapítható volt, hogy a fogvatartotti zsúfoltság nagymértékben közzeható tényező az elkövetéseknél.

A nemzetközi kapcsolatok fenntartása fontos szempont volt számomra. Kinevezésem óta négy delegációt (két bajor, holland, dán) fogadtam. Az országos parancsnokságról 12 kiutazás történt (Hollandia, Kanada, Szlovákia, Románia, Lengyelország, Írország, Svájc). Ezen utazások nagy része kinevezésem előtti kötelezettségen alapult.

A nemzetközi kapcsolatok terén ugyanakkor jelentős számban korlátoztam a kiutazásokat (különösen a vezetői kiutazásokat), és változtattam a korábban tervezett kiutazó csoportok összetételén is. Elrendeltem az útjelentések határidős elkészítését, a tapasztalatok rendszerezését, közzétételét.

A sajtó és kommunikációs tevékenység terén szövívői munkakört létesítettem. A szövívő egyben ellátja a Sajtó és Kommunikációs Önálló Osztály vezetői feladatait is.

Megváltoztattuk a BörtönÚjság tartalmi és formai jegyeit. Ennek oka egyrészt az volt, hogy a BörtönÚjság évi 200 ezer példányából mintegy 140 ezer példány felesleges, eladhatatlan volt.* Ezért a nyilvános terjesztést úgy módosítottuk, hogy csak azon külső személyek számára küldjük meg a lapot, akik előfizetik. A hetilapot a Szikra Nyomda helyett a váci bv. kft. nyomdájában készítetjük. Tartalmában csak a fogvatartotti állománynak fog szólni, több közéleti hírrel. Formájában is változni fog a lap, szerényebb kivitelű, de jelentősen olcsóbb költségű lesz. A bv. személyzet részére Hírlevél címmel külön belső terjesztésű kiadványt indítunk, amely elsősorban a bv. szervezet aktuális kérdéseiről, változásairól fog szólni. A Börtönügyi Szemle tartalma, formája változatlan marad.

VI.

Összegzés, javaslatok

Összegezve a kinevezésem óta eltelt időszak munkavégzési tapasztalatait, megíté-
lésem szerint sikerült végrehajtani a tárgyidőszakra kitűzött célokat. A célok meghatá-
rozása, a feladatok megvalósítása során mindvégig érzékeltem az IM vezetőinek folya-
matos segítségét. Ezúton is megköszönöm mindazon támogatást, iránymutatást, igény-
támasztást, amelyet az IM vezetőitől, munkatársaiktól ez ideig is kaptam.

Javasataim további országos parancsnoki tevékenységem vonatkozásában az alábbiak.

1. A bv. szervezet jó értelemben vett nyitottságának növelése érdekében javasolom,
hogy létrehozassak egy civil tanácsadó testületet. A testület 8 főből (jogász-ügyvéd,
pénzügyi szakember, építész, kereskedelmi, mezőgazdasági, fémipari, textilipari, mé-
diaszakember) állna. A szaktekintélyekből álló tanácsadó testület a külső szakember
nézőpontjából adna tanácsokat a büntetés-végrehajtás működése szempontjából leg-
fontosabb kérdésekben. Javaslatom elfogadása esetén írásban külön javaslatot teszek a
testület tagjainak személyére, a tanácsadó testület működésére.

2. Kerüljön kidolgozásra 2000 első negyedévében a büntetés-végrehajtás fejlesztési
konceptiója. A konceptió a bv. fejlesztésének legfontosabb területeit (utánpótlás- okta-
tás, a bv. személyzet szociális helyzete, jogalkotás, jogalkalmazás, építészeti, biztonság-
technika, fegyver, ruházat, gépjármű, szolgálati állatok alkalmazása stb.) fogja át annak
érdekében, hogy tervszerűen történhessenek a bv. működését meghatározó fejlesztések.

3. A bv. jelenlegi együttműködési rendszere kerüljön felülvizsgálatra. A rendőrség-
gel, a Nemzetbiztonsági Hivatallal, a BM Megelőzési Szolgálatlal, a Tűzoltósággal és
a Polgári Védelemmel, az OIT-tal tekintsük át a jelenlegi együttműködés kérdéseit, és
együttműködési megállapodásokban rögzítsük a kölcsönös előnyökön, a szolgálati ér-
deken, az egyenjogúságon alapuló közös tevékenységünket.

4. Az 1999. évi büntetés-végrehajtási összetevékenység értékelése során külön szempont
legyen az országos parancsnoki, és az országos parancsnoksági tevékenység minősítése.

5. A Bv. Országos Parancsnokság 2000. első félévi munkatervébe kerüljenek be
mindazon feladatok, amelyeket úgy a távlati fejlesztés, mint az aktuális helyzet meg-
követel.

Bökönyi István

*Ezek természetesen csak az utcai árusításra vonatkozó adatok. (A szerkesztő)

Igény a szigorra

A szervezett bűnözés hatásának jelei

Napjainkban hazai és nemzetközi szakmai tanácskozások témája a szervezett bűnözés, az ellene folytatott küzdelem. A közelmúltban fejeződött be a XVI. Nemzetközi Büntetőjogi Kongresszus Budapesten, amelyen a résztvevők ajánlásokat fogadtak el a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés érdekében.

A szervezett bűnözés alakulása a büntető igazságszolgáltatás minden ágát arra készteti, hogy újragondolja munkamódszereit, erőforrásainak átcsoportosítását. Ez alól a büntetés-végrehajtás egész rendszere sem kivétel. A globalizáció és az információs társadalom kialakulása a bűnözés szerkezetére, dinamikájára, volumenére olyan nagy hatással volt és van, amelynél fogva az ellene való küzdelem eddigi módszerei, stratégiája elégtelennek bizonyulhat. A szervezett bűnözés összetettségére, sokoldalúságára figyelemmel az egyszerűsített, egyoldalú megközelítés tévútra vezethet még a büntetés-végrehajtásnál mutatkozó jelek értékelésénél is.

Keresztapák

A szervezett bűnözés egyik kategóriája a társadalomra különösen veszélyes, kiterjedt anyagi-technikai kapcsolati forrásokkal rendelkező, a nyilvánosság és a média által ismert, számon tartott bűnözők csoportja. A bűncselekményükre irányuló közfigyelem a fogvatartottakat sokszor a végrehajtás alatt is eléri, ezért minden, velük kapcsolatos esemény a szokásosnál nagyobb nyilvánosságot kap. Fogva tartásuk sajátossága még az, hogy sokkal több

energiába, pénzbe kerül, mint egy „átlagos” fogvatartotté. Ez annak ellenére így van, hogy az alvilági szervezetek tagjai nem feltétlenül tartoznak a nehezebben kezelhető elitéltek csoportjába. Iskolai végzettségük esetenként, társas intelligenciájuk majdnem mindig kiemelkedik az átlagból. Igazi ellenfélnek azonban nem a büntetés-végrehajtást, hanem a jogrendszer egészét, illetve a piaci konkurenciát tekintik. Ezért, ameddig érdekeik másképpen nem kívánják, látszatra még együttműködő viselkedést is képesek tanúsítani.

Fogva tartásuk biztonságát az veszélyezteti, hogy rendelkeznek olyan anyagi háttérrel, amelynél fogva szökésüket, szöktetésüket és nem utolsósorban elrejtőzésüket meg tudják szervezni. Akkor is megteszik ezt, ha sokba kerül, akár technikai eszközök, akár mások bevonása, beszerzése folytán. Ugyanakkor ők maguk is célpontjai lehetnek a konkurens szervezett bűnözői csoportnak, ezért is fontos a fokozott védelmük. Az e csoportba tartozókat – nevezhetjük őket keresztapáknak is – a világ legtöbb börtönében zárt, erősen őrzött, nagyon magas biztonsági fokozatú, de a belső szabályokat, napirendet tekintve az átlagosnál nem szigorúbb vagy kifejezetten enyhébb rezsimekben tartják fog-

va. Úgy lehetne összegezni a kezelésükkel kapcsolatos gondokat, hogy viszonylag ritkán kerül sor úgynevezett rendkívüli eseményre általuk vagy miattuk. Ha viszont előfordul, akkor súlyos, a fogva tartás biztonságát és a büntetés-végrehajtás törvényes működését nagymértékben veszélyeztető formában történik. Ehhez hozzájárul az is, hogy az ismert keresztapákat eleve az adott büntetés-végrehajtási rendszer csúcstechnikájával, módszereivel őrzik, ezek esetleges kudarca magas költségvonzatú következményekkel jár, és érzékeny morális károkat okoz. Példaként említem azt a négy évvel ezelőtti angliai eseményt, amikor egy különlegesen őrzött körletről olasz maffiakapcsolatokkal rendelkező, valamint az IRA-hoz tartozó elítéltek fegyveres szökést követtek el. Az illetékesek szerint a szökés előkészítése, a fegyver becsempészése azért vált lehetségessé, mert a büntetés-végrehajtás – politikai okokra visszavezethető bizonytalankodása okán – kompromisszumokat kötött a biztonsági rendszabályok betartása terén. A szökések, szabadítások, leszámolások mellett, illetve azokkal szoros összefüggésben az e fogvatartotti csoporttal kapcsolatos legnagyobb veszély a személyi állomány korrumpálása. A korrupcióval a fenyegetés, zsarolás módszere is együtt jár. A szervezett bűnözés gazdasági erejét tekintve a megvesztegetés finanszírozása nem jelent problémát. A korrupció nem feltétlenül vezet látványos rendkívüli eseményekhez, célja lehet az alvilági vezérek börtönbeli kényelmének, kivételezett helyzetének, és főleg a szabad információszerezésnek a biztosítása. Nem szükséges ecsetelni, hogy ez mennyire káros hatással van egyrészt a közbiztonságra, hiszen a börtön izolációs funkciója nem érvényesül, másrészt a büntető igazságszolgáltatás presztízsére.

Belső bandák

A szervezett bűnözés másik kategóriájába a börtönben szerveződő, az úgynevezett „rabtársadalom” talajában gyökerező és működő gengeket sorolja a szakirodalom. A szakmai, történeti elemzések azt mutatják, hogy az ilyen tevékenység kibontakozása két feltételhez köthető. Az egyik – talán lényegesebb kondíció – valamely jelentős gazdasági erőket mozgató üzleti tevékenység, piac kialakulása. Ez börtönviszonylatban legtöbbször a kábítószer belső terjesztése. Más szervezettséget feltételező kriminális üzletágakkal – fegyverkereskedelem, prostitúció, védelmi pénzek – szemben a kábítószer képes arra, hogy „megcsinálja” saját piacát a börtön zárt viszonyai között is. Hosszú távon nem lehet abban bízni, hogy a szűk fizetőképes kereslet önmagában útját állja a kábítószer terjedésének.

A másik tényező, amely a tapasztalatok szerint elősegíti a börtöngengék működését, a vérségi, lakóhelyi, szomszédsági, és ezzel összefüggésben az etnikai csoportok szerveződésének jelenléte az intézetekben. Ezekre a struktúrákra a szolidaritás, a belső tekintély tisztelete, a kulturális homogenitás, a saját értékek, normák tisztelete jellemző, ami biztosítja a kriminális tevékenységhez szükséges szervezettséget, fegyelmet.

Megjegyezhető, hogy az egyes gengek igen ritkán tudják biztosítani a piac kontrollját anélkül, hogy más hasonló rivális gengekkel szembe ne kerüljenek. Ezért a börtön terepévé válhat a belső bandák háborújának. Példaként említhetnénk a kaliforniai börtönrendszert, ahol a 60-as évek vége, a 70-es évek eleje felé a vidéki és a nagyvárosi csoportok a heroinpiac feletti ellenőrzésért egymás ellen folytatott harca olyan láncreakciót indított

el, amely teljesen szétzilálta a korábbi status quót. A harcba később afro-amerikai és fehér bandák is bekapcsolódtak, megtalálták a kapcsolatot a külső „utcai” genggekkel, a heroin mellett más anyagokkal is foglalkozni kezdtek. Ezzel a büntetés-végrehajtási intézetek világa gyakorlatilag kicsúszott a személyzet kontrollja alól, tömegessé vált a brutális erőszak, gyakorivá a börtönlázadás.

A börtönbeli szervezett bűnözések formája más jellegű problémákkal szembeesíti a börtönrendszereket, mint a keresztapák fogva tartása. A gengek hatóköre az intézeten belülre koncentrálódik, „nagypolitikai” gazdasági jelentősége csak áttételes. Az említett szubkulturális, etnikai gyökerek miatt a börtönpopuláció jelentős részét érinthetik, nem izolálhatók olyan módon, mint a keresztapák, illetve azok szűk környezete. Ha a keresztapák fogva tartásával kapcsolatos őrzésbiztonsági problémákra az jellemző, hogy ritkán következnek be rendkívüli események, de akkor súlyosak, a börtöngengék tevékenysége az intézetek mindennapi életére van negatív hatással. Amíg az alvilág vezetőinek szökésére, szabadítására, likvidálására tett kísérletek a személyi állomány tagjait veszélyeztetik elsősorban, addig a gengháború szándékolt áldozatai a fogvatartottak közül kerülnek ki.

A vonatkozó bűncselekmények számának növekedése az elmúlt években arra utal, hogy előbb-utóbb nőni fog azoknak a fogvatartottaknak a száma is, akik ilyen szempontból veszélyt jelentenek a büntetés-végrehajtásra. Noha az alvilág igazán jelentős személyiségei csak kis számban fordulnak elő a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben, a második-harmadik vonalbeli bűnözők száma nem elenyésző. Ezek a fogvatartottak, mint professzionális bűnözők, a kriminális

csoportok végrehajtó emberei, nem riadnak vissza az erőszaktól, hanem azt, mint a hétköznapi kommunikáció eszközét alkalmazzák. Az osztrák börtönökben például mobil telefonok segítségével kábítószer-kereskedő szervezeteket építettek ki. A börtönökből adtak utasításokat különféle bűncselekmények elkövetésére, így például arra, hogy a foglyok által felhalmozott kábítószer-adósságokat az adósok kinti családján hajtsák be. A felső- ausztriai Garsten és az alsó- ausztriai Stein börtönben maroktelefonok lehallgatásával tárták fel a börtönben továbbműködő szervezett bűnözést. Az ügy kapcsán kiderült, hogy különösen a Törökországból és a volt Jugoszláviából származó bűnözőknek vannak kapcsolataik a külvilággal, többen közülük nemzetközi bűnszervezetekhez tartoznak. Az egyéni, főként osztrák elkövetőknek nincs más választásuk, minthogy engedelmességen a maffiának.

Hazai eset

A szervezett bűnözéssel szoros összefüggésben álló rendkívüli esemény komoly figyelmeztetésként először 1997-ben jelent meg a magyar büntetés-végrehajtásnál. Külső segítséggel végrehajtott szökés volt, mégpedig egy olyan kevésbé szigorúan őrzött objektumból történt, ahonnan a fogvatartottak szökésének valószínűsége, azok összetételéből adódóan, nagyon kicsi. Ezért a szökést segítőknek nem kellett komoly akadályokat leküzdeniük, az intézetbe könnyedén behatoltak, az őrséget a szabadítás váratlanul és felkészületlenül érte. Feltételezhető azonban, hogy hasonló cselekményekkel magasabb biztonsági fokozatú intézmények esetében is számolnunk kell, az őrzési rendszernek nemcsak a kijutást, de újab-

ban már a behatolást is meg kell akadályoznia. A gépkocsi járó motorral az intézet előtt várakozott. Két, álarcot viselő, géppisztolyos behatoló modern eszközzel elvágta a bejárati kapu vasláncait, lakatjait, majd két oldalról az éj leple alatt közelítették meg – pontos információkkal rendelkezvén a megszöktetett elítélt elhelyezési épületéről, zárkájáról – az őrköt, akiket országos parancsnoksági ellenőrzést színlelve megtevésztően ártalmatlanná tettek, majd az elítéltet, aki egyébként kábítószer-kereskedelem miatt töltötte öt év börtönbüntetését, megszöktették. Kézre kerítése még a mai napig sem vezetett eredményre, annak ellenére, hogy ellene kellő időben kibocsátották az elfogatóparancsot. Miután Magyarországon nem került kézre, nemzetközi elfogatóparancsot is kiadtak ellene akkor, amikor értesültek arról, hogy külföldön látták. Közbevetőleg megemlíthető ezzel kapcsolatban az a kérdés, hogy nemzetközi elfogatóparancs kibocsátásával célszerű-e addig várakozni, amíg a hazai hatálya alatt állót külföldön nem észlelik valahol. Az Igazságügyi Minisztériumban már foglalkoztak ennek a gyakorlatnak a felülvizsgálatával. A szöktetés után, egészen rövid idő múlva, megtörtént ebben az esetben a határzárás is, azonban ez sem vezetett eredményre.

A megszöktetett elítélt azért került erre az enyhébb őrzésbiztonságú helyre, mert a szigorúbb őrzésű helyen éppen átalakították a fegyelmi zárkákat, tehát ott építőmunkát végeztek. Emiatt azokat, akiket magánelzárás fenyítéssel sújtottak vagy elkülönítettek, átszállították az enyhébb biztonsági fokozatú helyen levő magánzárkákba. Azt is sikerült megállapítani, hogy az elítélt a szöktetése előtti napon még telefonon beszélt a hozzátartozójával, s volt egy külföldi telefonja is Németországba. Ezt követően lisztszerű

anyagot kezdett az elítéltek között árulni, mint kábítószer. Az elítéltek tudtak az általa elkövetett bűncselekményekről, nem-sokára jelentették is, hogy a börtönben kábítószer árul. Megtörtént az intézkedés, gyorsan elkülönítették, de mivel elkülönítőzárka csak a másik egységben volt, ezért szállították oda. Szinte belülről, telefonon szervezte meg az elítélt a szöktetését.

Különleges biztonság

Azoknak a fogvatartottaknak az elhelyezésére, akik valamilyen szempontból súlyosan veszélyeztetik a büntetés-végrehajtás biztonságát, különleges biztonságú körleteket alakítottak ki, amelyek őrzési rendszere, napirendje biztosítja a szükséges izolációt, és nagyban csökkenti egy sikeres szökés valószínűségét. E körlet léte nem kizárólag a szervezett bűnözés elleni intézkedés, de adott esetben e területen is eredményesen alkalmazható. A különleges biztonságú körlet nem fegyelmezési, büntetési eszközként szolgál, kizárólagos célja a büntetés-végrehajtás biztonságának fenntartása. Ezért az itt fogva tartottakat ugyanazok a jogok illetik meg, mint az egyéb intézetekben büntetésüket töltőket.

A kábítószeres elterjedtsége, bár előfordul a mi börtöneinkben is, még messze nem érte el a „kritikus tömeget”. Kialakult hálózatról semmiképpen sem beszélhetünk. Az sem látszik valószínűnek, hogy a börtönbeli kábítószerpiac már a meglévő struktúrára épülne rá, mint az az említett amerikai példában történt. Jelenleg közel 200 olyan személyt tartanak fogva összesen, akiknek jellemző bűncselekménye kábítószerrel kapcsolatos (visszaélés kábítószerrel, kóros szenvedélykeltés), ez a teljes börtönpopuláció 1,3-1,5 százalékát teszi ki. Ez az adat két szempontból félrevezető: egyrészt azért, mert a statisztikai rendszerünk csak a jellemző, több bűncselekmény esetén a leg súlyosabbat tartja nyilván, másrészt egyáltalán nem biztos, hogy a börtönbeli kábítószerrel kapcsolatos cselekményeket olyanok követik el, akiknek eredeti bűncselekménye is kábítószerrel kapcsolatos.

A külföldi állampolgárok száma folyamatosan növekedést mutat. 1999. január elsején a magyarországi bv. intézetekben összesen 623 idegen állampolgárságú személyt tartottak fogva. Az ő körükben jóval magasabb a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményekért elítéltek aránya, mintegy tízszeresre becsülhető. Még jellemzőbb adat, hogy az összes drogos bűncselekményért fogva tartott személy 45,8 százaléka idegen állampolgárságú. Így erre a populációra fokozott figyelmet kell fordítani ebből a szempontból.

A büntetés-végrehajtás számára a legnehezebb feladat abból adódik, hogy a szervezett bűnözés, és az ebben érdekelt bűnözők fogva tartása a biztonság fokozását követeli meg. A társadalom, a közvélemény ilyen irányú nyomása jól érzékelhető. A büntetés-végrehajtási rendszernek garantálnia kell a jogszabályok által megkövetelt jogok biztosítását, függetle-

nül attól, hogy ki milyen bűncselekményt követett el, a közvélemény mennyire ítéli el ezért. A biztonság és a humanizáció látványos ellentétéről van szó. A korrekt, következetes és emberséges követelménytámasztás minden egyéb biztonsági módszernél, technikánál hatékonyabb a fogvatartottak túlnyomó részével szemben. Érvényesíteni kell viszont a szervezett bűnözők fogva tartásával kapcsolatban azt az alapelvet, hogy ezekben az esetekben a biztonsági szempontokra a fogva tartásnál, előállításnál, szállításnál, fokozott figyelmet kell fordítani. A jogok gyakorlásánál pedig mellőzhetetlen az ellenőrzés, a felügyelet.

Intő jelek

A személyi állomány szervezett bűnözők általi korrupciójával kapcsolatban is intő jelek mutatkoznak. Nem minden esetben szerencsés, hogy a bv. dolgozók úgynevezett privát őrző-védő cégeknél vállalnak munkát. Ismert, hogy ezen vállalkozások egy része kriminális szerveződésekhez kötődik.

Az ügyészi vizsgálat már 1995-ben kifogásolta az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának gyakorlatát, rámutatva a hiányosságokra, főként az állami büntetőigénnyel összeegyeztethetetlen engedményekre. Sajnos, akkor még egyedül maradtunk problémafelvetésünkkel. A büntetés-végrehajtási jogalkotás, amely messzemenően figyelembe vette az Európa Tanács ajánlásait, nem volt viszont kellő tekintettel a bűnözés hazai alakulására, és nem is számolhatott annak ilyen kedvezőtlen alakulásával. Éppen ezért szükségessé vált a Bv. tvr. szabályainak mielőbbi megváltoztatása olyan vonatkozásban, hogy a büntetés-végrehajtásnál se nyerjen teret a szervezett bűnözők akarata. Rendkívüli

eseménynek – például elítélt meggyilkolása – kellett történnie ahhoz, hogy ismét elővegyék az akkori változtatás iránti javaslatunkat, amelyet azóta is minden évben szakmai fórumokon, és több publikációban ismételtünk. Az Igazságügyi Minisztérium ma már fogékony ez iránt, működésbe hozta a belső ellenőrköt, a belső ellenőrzési rendszerét is.

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása (a továbbiakban röviden: evsz.) keretében, amelynek szabályozása értelmében jelenleg felügyelet nélkül dolgozhat külső munkahelyen elítélt, nem egy szervezett bűnözői csoporthoz tartozó elítélt büntetési ideje nagy részét (a nappalokat) szabadon tölthette. Az 1999. február elsejei ellenőrzés szerint az úgynevezett evsz. keretében egyszemélyes munkahelyen dolgozó 31 elítélt mintegy egyharmada szervezett bűnözői csoporthoz tartozott. A jogi szabályozás hiányosságainak megszüntetése sem tűr további halasztást. A Bv. tvr. evsz.-szel kapcsolatos szabályainak kellő szigorítását tartalmazó javaslat mielőbbi életbe léptetése lenne indokolt, hogy a szervezett bűnelkövetésben részt vett elítéltek ne tartsanak kapcsolatot bűntársaikkal; ne fordulhasson többé elő, hogy az elítélt saját vendéglátó egységében, más esetekben a saját tulajdonában levő ingatlanon dolgozhat szabadságvesztés-büntetés idején. Elengedhetetlen törvényességi követelmény a büntetésjelleg tartalmi követelményének megfelelő helyretétele, a jogszabályok keretei közötti határozottabb fellépés a veszélyesebb bűnelkövetőkkel szemben a büntető felelősségre vonás minden szakaszában, így a büntetés végrehajtása során is. Egy jogállamban a jogszabályok mindenkire egyaránt kötelezők, azok alól senki sem vonhatja ki magát.

Sokkal megfontoltabban, körültekintőbben kell engedélyezni az elítélteknek a

jövőbeni eltávoztást, kimaradást. Amikor a parancsnokok mérlegelnek, nemcsak az intézeten belüli magatartásra kellene figyelniük, hanem a külső környezetre is, annak reagálására, hogy vajon nem tartozott-e szervezett bűnözői csoportokhoz az elítélt. Az utóbbit bűnmegelőzési érdekből sem lenne helyes ilyen kedvezményben részesíteni a jövőben. Természetesen a Bv. tvr.-t is ennek megfelelően módosítani kell, mégpedig minél előbb. 1998-ban 22 ezer esetben engedélyeztek kimaradást, eltávoztást az elítélteknek; igaz, csak mintegy két százalékuk nem tett eleget a visszatérési kötelezettségnek. Ez azonban ne tévesszen meg senkit. Szervezett bűnelkövetésben részt lehet venni az engedélyezett távollét ideje alatt is, sőt, az ilyen elítélttel tartják célszerűnek végrehajtani a bűncselekményeket, hiszen ő ügyis gyanún kívül esik, hiszen papíron börtönben van.

A jogok érvényesülésének biztosítása mellett meg kell követelni a kötelezettségek teljesítését is. A humánus bánásmód mellett a törvény szigorát is érvényesíteni kell, így maradéktalanul eleget lehet tenni a törvényességi, a jogállami követelményeknek, de az európai kívánalmaknak is.

1999. március 31-én az egyik elítélt, aki szervezett postarablásokban vett részt, 12 óra 45 perckor megszökött a dunaujvárosi orvosi rendelőintézetből, oly módon, hogy kérte a mellékhelyiségbe kísérését, ahol feltételezhetően ott volt a számára előkészített fegyver, amellyel az őt dulazkodás közben kétszer megsebesítette, és még egyszer rá is lőtt, majd a Dunát átúszva próbált megszökni, amíg aznap az egyik közeli szigeten el nem fogták. Ezzel a szökéssel kapcsolatban is több biztonsági szabály megszegése feltételezhető. Megszervezték az elítélt előállítását a sze-

mészetre, még járó személygépkocsit is láttak a rendelőintézet bejáratánál, amelyben nem volt senki. Valamilyen oknál fogva azonban megzavarhatták a futó elítéltet, és így nem az autóval menekült el. Az illető veszélyességére jellemző, hogy emberölés miatt is folyt ellene büntetőeljárás. Sőt, nagyobb pénzüsszeget – amelyet az egyik postarablásból származóan rejtett el – keresett a szökését követően, valamint egy Skorpió típusú géppisztolyt is szerzett, amit szintén elrejtett. Az adott büntetés-végrehajtási intézetben, amely kevésbé szigorú őrzési biztonságú, egy korábbi jogerős büntetésének letöltése miatt tartották fogva, holott tudtak arról, hogy ellene nagyon súlyos következményekkel járó szervezett bűncselekmények miatt folyik újabb eljárás. Erre tekintettel is a vonatkozó jogszabályi rendelkezések felülvizsgálatára van szükség, különös tekintettel arra, hogy a más ügyben kiszabott jogerős szabadságvesztés-büntetés töltése alatt is érvényesüljön az újabb eljárásra vonatkozó ügyészi, bírói rendelkezési jog.

A büntetés-végrehajtási személyi állomány esetében szükséges szólni a korrupciós jelenségekről is, még ha nem is „tömeges méretűek”, viszont nagy az erkölcsi veszélye. Aggasztó, hogy 1998-ban a személyi állomány 12,7 százalékával, 697 fővel szemben indult büntető-, illetve fegyelmi eljárás, amely miatt 68 főt bűncselekmény, 12 főt szabálysértés, 392 főt fegyelmi vétség miatt kellett felelősségre vonni. Az általuk elkövetett bűncselekmények körében nőtt a vesztegetések, a hivatali visszaélések, a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazások és a katonai bűncselekmények száma. A fegyelemsértések között kiemelkednek a szolgálati kötelezettség megszegésével kapcsolatos ügyek.

Egységes rendszer

A szervezett bűnözés elleni küzdelem a büntetés-végrehajtásnál eddig leginkább csak a jogerős szabadságvesztés-büntetésüket töltők vonatkozásában volt téma a különböző fórumokon, a sajtóban is. Fel kell hívni azonban a figyelmet arra, hogy ugyanilyen veszélyességű, ha előzetes tartóztatásban van még a szervezett bűnelkövető, avagy ellene jogerős szabadságvesztés-büntetésének töltése alatt folyik olyan eljárás, amelyben már szervezett bűnelkövetőként szerepelt. Ilyenkor sokkal inkább előtérbe kerülnek az olyan kérdések, mint az elkülönítésre, az ellenőrzésre vonatkozó rendelkezések. Ebben viszont már szerepe van az ügyésznek és a bíróságnak is, hogy éljenek az ilyen személyek esetében, amennyiben szükséges, a fokozott őrzés elrendelésével, a büntársaktól elkülönítéssel, a kapcsolatok ellenőrzésével vagy ellenőriztetésével, és nagyobb figyelmet kell fordítani az egyik intézetből a másik intézetbe történő átszállítások engedélyezésére is. A szabályokat a jogerős büntetését töltő személy esetében is oly módon kellene megváltoztatni, ha ellene újabb büntetőeljárás van folyamatban, más intézetbe szállítása – kivéve a sürgős kórházi kezelés esetét – csak az új eljárás szerint illetékes ügyész, illetőleg bíróság engedélyével történhesen meg.

A szervezett bűnözéssel kapcsolatban a büntető igazságszolgáltatás egységes rendszerként működhet csak hatékonyan, s ennek szerves része a büntetés-végrehajtás is. A jelenlegi intézményrendszer, technikai felszereltség hiányosságai komoly szervező, megelőző munkát tesznek szükségessé a biztonságos fogva tartás érdekében, hogy a jogszabályok által is támasztott követelményeknek megfeleljen.

Mindenképpen szükséges és lényeges elem a szakmai kommunikáció javítása az egyes szervezetek között.

Egyre több nemzetközi fórumon foglalkoznak a szervezett bűnözés elleni küzdelem kérdéseivel. A Miniszterek Tanácsa, az Európa Tanács alapokmányának 15/b cikkelye értelmében, az R (82) 18. számú ajánlásában többek között olyan szempontokra is felhívta a figyelmet, hogy a büntetését töltő népesség körében sok a veszélyes fogvatartott. Felismerve annak szükségességét, hogy megóvják a közbiztonságot, és biztosítsák a rendet a büntetés-végrehajtási intézetekben, azok jó működését; megfelelő bánásmódot kell meghatározni a veszélyes fogvatartottak számára is. A 9. pontban foglalt ajánlás szerint – ahol ez a megoldás van –, úgy célszerű eljárni, hogy a fokozott biztonságú egységekben legyen megfelelő számú férőhely és személyzet és minden szükséges eszköz. A 10. pont szerint az erre hivatottak nyújtsanak megfelelő képzést és tájékoztatást a veszélyes elítéltek fogvatartásában és ellátásában érintett személyzet számára. Biztosítsák a 4. pont szerint, hogy a biztonsági intézkedések vegyék fi-

gyelembe a veszélyesség terén meglévő eltéréseket. Fordítsanak kellő figyelmet a fokozott biztonsággal összefüggő egészségügyi problémákra is (6. pont). Szervezenek rendszeres felülvizsgálati eljárást annak érdekében, hogy meggyőződjenek arról; a fokozott biztonságú fogvatartás és a biztonsági fokozat ne lépje túl a szükséges mértéket.

A szankciók egyéb köréről is említést kell tenni a szervezett bűnözés elleni harc büntetés-végrehajtást érintő kérdéseinél. Az Európai Közösség bizottsága és az Európa Tanács közös projektje [Octopus (97) 30, Strasbourg, 1997. december 1-3., értékelőkonferencia] tartalmazza a nemzetközi együttműködésre vonatkoztatva, hogy törvényben kell szabályozni a kábítószer-kereskedésből és más bűncselekményekből származó nyereség nyomozását, a kábítószer lefoglalását és elkobzását. Az elkobzás végrehajtásával kapcsolatos részletes szabályozás nálunk egyelőre még csak utasítás. A büntetés-végrehajtás minden területét érintően bőven van tehát feladatunk a szervezett bűnözés elleni küzdelemben.

Vókó György

Idegenek

Módosuló szabályok a szervezett bűnözés ellen

A szervezett bűnözés napjainkra realitássá vált. E tény a hazai bűnözés nemzetközivé válása még inkább vitathatatlaná tette. Az elméleti és gyakorlati szakemberek ma már elismerik, elfogadják a szervezett bűnözést jellemző alapvető ismérvek hazai jelenlétét. Egyetértés mutatkozik a tekintetben is, hogy az eddigiéknél hatékonyabb intézkedések szükségesek a kirívóan társadalomellenes jelenség visszaszorítása, felszámolása érdekében.

A szervezett bűnözéshez kapcsolódó büntetőjogi, eljárásjogi és büntetés-végrehajtási jogi normák alkalmazásának jogalapja alapvetően a szabályozás társadalmi szükségességében, hasznosságában rejlik. Az e jelenséget megragadni képes jogi eszközök alkalmazásával ugyanis a bűnözés kedvezően befolyásolható. Kétségtelen ugyanakkor az is, hogy a jogi feltételek biztosítása, szigorítása önmagában elégtelen a jelenség felszámolásához. A szervezett bűnözéssel szembeni küzdelemben résztvevők személyének kiválasztása, képzése, a szervezéstechika, másrészt a hazai és a nemzetközi együttműködés területén jelentkező lehetőségek hatékonyabb igénybevétele szintén fontosnak tekintendő.

A fenti helyzet súlyosságát enyhítendő született meg a szervezett bűnözés elleni jogalkotási feladatokról szóló 1097/1998. (VII. 24.) kormányhatározat, amely az érintett miniszterek számára meghatározta azokat a konkrét jogszabály-alkotási feladatokat, amelyek a szervezett bűnözés elleni, az eddigiéknél hatékonyabb fellépés jogszabályi feltételeinek javítását szolgálhatják.

Ilyen előzmények után fogadta el az Országgyűlés a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól, és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvényt (továbbiakban törvény), amely 1999. szeptember 1-jén lépett hatályba. A törvény számos rendelkezése közül büntetés-végrehajtási vonatkozására figyelemmel indokolt kiemelni az idegenrendészeti és a menekültügyi szabályokat érintő egyes változásokat, továbbá a bűnmegelőzési ellenőrzés új szabályait.

Szigorodó idegenrendészeti szabályok

A törvény V. fejezete tartalmazza az idegenrendészeti és menekültügyi szabályokra vonatkozó új rendelkezéseket. A jogszabályi változások a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény (továbbiakban Iktv.), valamint a menedéjogról szóló 1997. évi CXXXIX. törvény ren-

delkezéseit érintik. A jogalkotás – az illegális migráció növekvő tendenciájára, továbbá a külföldiek által elkövetett jogsértések alakulására is figyelemmel – az Idtv. szélesebb körű felülvizsgálatát valósította meg.

A törvényi változások szükségszerűen érintik a végrehajtás tárgyában kiadott alacsonyabb szintű jogszabályokat is. A törvény 35. §-ának (2) bekezdése – az Idtv. 64. §-a (1) bekezdésének f) pontját módosítva – felhatalmazta a kormányt, hogy rendeletben szabályozza a kötelező tartózkodási hely kijelölésének eljárási rendjét, a közösségi szállás létesítésének követelményeit, a közösségi szállás házirendjét.

Ezen törvényi felhatalmazás alapján született meg az Idtv. végrehajtására kiadott 64/1994. (IV. 30.) kormányrendelet módosításáról szóló 136/1999. (IX. 1.) kormányrendelet, valamint a 64/1994. (IV. 30.) kormányrendelet végrehajtására kiadott 9/1994. (IV. 30.) BM-rendeletet módosító 29/1999. (VIII. 24.) BM-rendelet.

A jogszabályi változásokra, továbbá az állampolgári jogok országgyűlési biztosa-nak ajánlásaira figyelemmel folyamatban van az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtásának szabályairól szóló 1/1995. (I. 6.) IM-rendelet felülvizsgálata is.

A kiutasítás szabályainak változása

A törvény a kiutasítás két formáját szabályozza: az idegenrendészeti kiutasítást (Idtv. 31-35 §), valamint a bíróság vagy szabálysértési hatóság által elrendelt kiutasítást (Idtv. 35/A-35/B §). Az idegenrendészeti kiutasítás a külföldi személynek az idegenrendészeti hatóság (rendőr-főkapitányság vagy határőr-igazgatóság) által a Magyar Köztársaság területéről történő kiutasítását jelenti. Erre olyan személlyel szemben kerülhet sor, akivel szemben beutazási és tartózkodási tilalom elrendelésének lenne helye, illetőleg ilyen tilalmat rendeltek el, vagy aki az ország elhagyására vonatkozó kötelezettségének nem tett eleget. Az idegenrendészeti hatóság eltekinthet a külföldi kiutasításától, illetve a beutazási és tartózkodási tilalom elrendelésétől, ha a külföldi vállalja az ország területének önkéntes elhagyását. Az idegenrendészeti kiutasítás nem alkalmazható olyan bűncselekmény elkövetése miatt, amelynek elbírálása során az eljáró bíróság nem rendelt el kiutasítás mellékbüntetést a külföldivel szemben. Az idegenrendészeti kiutasítást továbbra is alakszerű határozattal kell elrendelni. A rendelkező részben meg kell jelölni a kiutasítás okát, időtartamát, az ország elhagyására előírt kötelezettség határmagját, továbbá az ujjnyomat felvételére vonatkozó kötelezést, és a határátlépés helyét. A kiutasítást, valamint a beutazási tilalom időtartamát az útlevelebe be kell jegyezni. Az idegenrendészeti hatóság a bejegyzéstől kivételesen eltekinthet, ha a külföldi vállalja az ország területének önkéntes elhagyását. A kiutasítás miatt elrendelt beutazási és tartózkodási tilalom időtartamát a kiutasítás végrehajtásának napjától kell számítani. Az idegenrendészeti kiutasítást elrendelő határozat elleni fellebbezést a határozat közlésétől számított három napon belül lehet előterjeszteni.

A kormányrendelet új, 45/A §-a kimondja, hogy a jogerős bírósági ítélettel megállapított kiutasítás mellékbüntetés végrehajtása érdekében az idegenrendészeti hatóság határozatban dönt az ország elhagyásának határidejéről, a határátlépés helyéről, valamint intézkedik a külföldi ujjnyomatának levételéről. A fenti idegenrendészeti határo-

zat ellen az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény 88. §-ában foglaltak szerint van helye jogorvoslatnak.

Ha a kiutasítást a bíróság vagy a szabálysértési hatóság rendelte el, a kiutasítás végrehajtása az idegenrendészeti hatóság hatáskörébe tartozik. A jogerős kiutasítás büntetésről, intézkedésről a bíróság vagy a szabálysértési hatóság értesíti az idegenrendészeti hatóságot, amelynek eljárására az Idtv. 35/A §-ban foglaltak az irányadók. A törvény 61. §-ának (2) bekezdése értelmében a szabálysértési hatóság által elrendelt kiutasításra vonatkozó rendelkezéseket külön törvény lépteti hatályba. Ez a törvény a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény, amely 2000. március 1-jén lép hatályba.

A szabálysértési törvény 21. §-ának (1)-(3) bekezdése kimondja, hogy a szabálysértési hatóság a pénzbírság alkalmazása mellett vagy önálló intézkedésként a törvényben vagy kormányrendeletben meghatározott esetben a külföldi eljárás alá vont személyt kiutasíthatja az ország területéről, ha az elkövetett szabálysértés súlyára, az elkövetés körülményeire, valamint az eljárás alá vont személyre tekintettel további tartózkodása az ország területén nem kívánatos. Nem lehet kiutasítást alkalmazni azzal a személlyel szemben, akit külön törvény alapján menekültnek, menedékesnek, illetőleg befogadottnak ismertek el, vagy aki külön törvény alapján kiadott állandó magyarországi tartózkodásra jogosító személyi igazolvánnyal rendelkezik (bevándorolt külföldi). A kiutasítás tartamát hónapokban kell megállapítani, amely a két évet nem haladhatja meg. Az Idtv. 35/B §-a értelmében, ha a külföldit az idegenrendészeti hatóság és a szabálysértési hatóság is kiutasította, a tilalom időtartamát a hosszabb időtartamú kiutasításnak megfelelően kell figyelembe venni.

Idegenrendészeti őrizet

Az 1993. évi LXXXVI. törvény új jogintézményként vezette be az idegenrendészeti őrizetet. Az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtására a Bv. tvr. XI. fejezetét, az elzárás szabályainak végrehajtásáról szóló 9/1980. (XII. 18.) IM-rendelet, az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtásának szabályairól szóló 1/1995. (I. 6.) IM-rendelet szabályait, továbbá az annak végrehajtása tárgyában kiadott 0260/1995. (IK. Bv. Mell. 9.) OP-intézkedés előírásait kell megfelelően alkalmazni.

A bv. intézetekben idegenrendészeti őrizetet töltő személyekkel kapcsolatos kártérítési eljárás szabályaira a 13/1996. (XII. 13.) IM-rendelet; az őrizetek birtokában levő külföldi fizetőeszközökkel kapcsolatos eljárásra a 4/1997. (II. 12.) IM-rendelet szabályai alkalmazandók. Az egészségügyi ellátásra az 5/1998. (III. 6.) IM-rendelet előírásait más jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kell figyelembe venni.

A törvényi változások érintették az idegenrendészeti őrizet elrendelésére, tartamára vonatkozó egyes előírásokat is. A szeptember 1-jén hatályos szabályozás szerint az idegenrendészeti hatóság a bíróság vagy a szabálysértési hatóság által kiszabott kiutasítás büntetés, intézkedés, valamint az idegenrendészeti kiutasítás végrehajtásának biztosítása érdekében idegenrendészeti őrizetbe vehető – a korábbi szabályozásban szereplő eseteken kívül – az a külföldi is, aki a kötelező tartózkodásra kijelölt helyre, annak elhagyására irányuló engedélyben megállapított határidőre nem tér vissza, továbbá a

szándékos bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott szabadságvesztés-büntetésből szabadul [Idtv. 36. § (1) bekezdés d), e) pont].

A törvény a szervezett bűnözéssel összefüggésbe hozható bűncselekményt elkövető, és ezért kiutasított külföldivel szemben az idegenrendészeti hatóság számára kötelezővé teszi az idegenrendészeti őrizet elrendelését. Az Idtv. 36. §-ának (2) bekezdése értelmében, ha a külföldi kiutasítására olyan szándékos bűncselekmény elkövetése miatt került sor, amely a kábítószer-kereskedelemmel, terrorizmussal, illegális fegyverkereskedelemmel, embercsempészettel, pénzmosással, szervezett bűnözéssel függ össze, a kiutasítás végrehajtásának biztosítása érdekében az idegenrendészeti őrizetet el kell rendelni.

Változatlanok az őrizet elrendelésére és meghosszabbítására vonatkozó eljárás szabályai. Az idegenrendészeti őrizet továbbra is alakszerű határozattal, legfeljebb öt napra rendelhető el, amelyet a közléssel egy időben végre kell hajtani. Az őrizet a végrehajtás helye szerint illetékes helyi bíróság által a külföldi kiutasításáig meghosszabbítható. Ha az idegenrendészeti őrizet időtartama a 30 napot meghaladja, a bíróság az őrizet fenntartásának szükségességét havonta felülvizsgálja. Hat hónapon túl idegenrendészeti őrizet meghosszabbítására csak az őrizet helye szerint illetékes megyei (fővárosi) bíróság jogosult.

Lényeges változás, hogy az Idtv. 36. §-ának (7) bekezdése értelmében az idegenrendészeti őrizet – a korábbi szabályozástól eltérően – a kiutasítás végrehajtása feltételeinek megteremtéséig, de legfeljebb 18 hónapig tarthat. Ha az idegenrendészeti őrizet elrendelésétől számított 18 hónap alatt a kiutasítás nem hajtható végre, az őrizetet meg kell szüntetni. Az őrizetet elrendelő idegenrendészeti hatóság a külföldi számára ilyen esetben kötelező tartózkodási helyet köteles kijelölni. Ha azonban a kijelölt helyen tartózkodó külföldivel szemben ismét fennállna az idegenrendészeti őrizetbe vétel elrendelésének valamely oka, az idegenrendészeti őrizet ismételt elrendelésének van helye. Továbbra is azonnal meg kell szüntetni az őrizetet, ha elrendelésének oka megszűnt.

Az Idtv. az idegenrendészeti őrizet végrehajtásáról korábban úgy rendelkezett, hogy azt az elrendelő döntése szerint rendőrségi fogdában, kivételesen bv. intézetben kell végrehajtani. A jogsértő külföldiekkel szembeni eljárások szigorítása következtében a jogalkotó prognózisa szerint feltehetően növekedni fog az idegenrendészeti őrizet elrendelésének száma. Figyelemmel arra, hogy a rendőrségi fogdák telítettsége miatt a korábbiakban is gondot okozott az idegenrendészeti hatóságok számára az őrizet végrehajtási helyének kijelölése, ezért a törvény az Idtv. 37. § (1) bekezdését úgy módosította, hogy megszüntette az idegenrendészeti őrizet bv. intézetben történő végrehajtásának kivételességét.

A fenti törvényi változásra figyelemmel a kormányrendelet 49. §-ának új (1) bekezdése értelmében az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetben akkor hajtható végre, ha

- a) az őrizet időtartamát a bíróság meghosszabbította, és a külföldi a rendőrségi fogdában legalább 30 napot őrizetben töltött;
- b) az idegenrendészeti hatóság az őrizetet a jogerős bírósági ítélettel megállapított kiutasítás mellékbüntetés végrehajtása érdekében rendelte el;
- c) ez a közbiztonság fokozott védelme érdekében szükséges.

A részletezett jogszabályi változással, az idegenrendészeti őrizet bv. intézetben történő végrehajtása kivételességének megszűnésével vélhetően növekedni fog a bv. intézetekben fogva tartott őrizetesek száma.

Az 1/1995. (I. 6.) IM-rendelet 1. S-ának (1) bekezdése alapján a férfi idegenrendészeti őrizeteseket a Nagyfai Országos Bv. Intézetben, a nőket a Pálhalmi Országos Bv. Intézetben kell elhelyezni. A Pálhalmi Bv. Intézetben az elmúlt évek tapasztalatai szerint igen kevés női idegenrendészeti őrizetes volt. A Nagyfai Országos Bv. Intézetben azonban az elmúlt év őszén már kritikus helyzet alakult ki, mivel az őrizetesek létszáma rövid időn belül megemelkedett, és elérte a 85 főt, ezzel meghaladta a körlet százszázalékos telítettségét. Az előre nem látható gyors növekedésre akkor a büntetés-végrehajtás nem tudott felkészülni.

Az ismétlődő rendkívüli események – gyújtogatás, verekedés, vallási és etnikai ellentétek kiéleződése, az intézet engedély nélküli elhagyása – miatt a nagy létszámú elhelyezés veszélyeztette a büntetés-végrehajtás rendjét, az élet- és vagyonbiztonságot, valamint a közbiztonságot.

A zsúfoltság enyhítése érdekében 1998 őszén a büntetés-végrehajtás vezetése szükségesnek tartotta, és kezdeményezte a befogadás korlátozását, a felszabaduló férőhelyek szerinti ütemezést, központi koordináció alapján. Erre az akkor hatályos jogszabályi rendelkezések lehetőséget adtak. Az idegenrendészeti őrizetesek egy része a körlet telítettségének csökkenése céljából Pálhalmára került.

Az azóta eltelt időben – határainktól délre kialakult háborús helyzet rendezésére is figyelemmel – lényegesen csökkent a Nagyfai Országos Bv. Intézetben elhelyezett idegenrendészeti őrizetesek száma, jelenleg alig haladja meg a félszázat. A megváltozott jogi szabályozásra tekintettel azonban célszerű felkészülni az őrizetesek számának ismételt emelkedésére.

A jogszabályi felülvizsgálat keretében módosul az idegenrendészeti őrizet bv. intézetben történő végrehajtásának szabályairól szóló 1/1995. (I. 6.) IM-rendelet is. A tervezett módosítás a jogszabály több rendelkezését is érinti. Az őrizetesek elhelyezésére vonatkozó hatályos szabályozás szerint a lakóhelyiségekben személyenként legalább 6-8 léghőméter légteret és 2,5 négyzetméter mozgásteret, az olvasáshoz és íráshoz alkalmas világítást, megfelelő fűtést kell biztosítani. A módosítás személyenként legalább tíz léghőméter légteret, és lehetőleg négy négyzetméter mozgásteret javasol.

A jogszabályi felülvizsgálat érinti az őrizetes kapcsolattartására vonatkozó rendelkezéseket is. Az IM-rendelettervezet szerinti új, 15. § értelmében az őrizetes biztonsági felügyelet mellett, ellenőrzés nélkül tarthatna kapcsolatot védőjével, a fogva tartás alapjául szolgáló ügyben eljáró jogi képviselőjével, a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód megelőzésére alakult Európa tanácsi bizottság tagjaival, az ENSZ és az Európa Tanács emberi jogok védelmére feljogosított szervezetei e célból kiküldött tagjaival, továbbá a magyar jogszabályok által az emberi, állampolgári jogok védelmére feljogosított tagjaival, illetőleg a fogva tartás ellenőrzésére jogosult hatóság tagjával. A fentiekben részletezett kapcsolattartás gyakorisága nem korlátozható.

A tervezet szerint az őrizetes biztonsági felügyelet mellett, a fogva tartás alapjául szolgáló eljárást folytató szerv képviselőjével történt előzetes egyeztetés szerinti időpontban, ellenőrzés nélkül tarthat kapcsolatot hazája Magyarországra akkreditált diplo-

máciai képviselőjével, konzuli tisztségviselőjével, ennek hiányában az érdekképviselőt ellátó állam képviselőjével, vallásgyakorlás céljából az egyház (felekezet) képviselőjével, fiatalkorú őrizetes a kirendelt pártfogójával.

Változnak az őrizetes levelezésére és csomagküldésére vonatkozó rendelkezések is. Az őrizetes csomagot a tervek szerint – a jelenlegi havonkénti két lehetőség helyett – hente két alkalommal kaphat, a csomag legfeljebb három kilogramm súlyú lehet, és nem romlandó élelmiszert, fémeműt, az évszaknak megfelelő ruházatot, tisztasági szereket, dohányárut, könyveket, sajtótermékeket, írószközöket és írólapokat tartalmazhat.

A tervezet – a 6/1996. (VII. 12.) IM-rendelet vonatkozó előírásaihoz hasonlóan – szabályozza a levelezés ellenőrzésére vonatkozó garanciákat. Ennek értelmében az őrizetesnek védőjével, a fogva tartás alapjául szolgáló ügyben eljáró jogi képviselőjével, a hatóságokkal és az emberi jogok védelmét ellátó szervezetekkel való levelezése tartalmilag nem ellenőrizhető. Ha alapos indok merül fel arra nézve, hogy az őrizetes részére érkező levél nem a borítékban megjelölt feladótól származik, a levelet az őrizetes jelenlétében, két tanú előtt, jegyzőkönyv felvétele mellett kell felbontani. Az ellenőrzés csak a feladó azonosítására szolgálhat.

A fentiekben meghatározott kivételekkel az őrizetes levelezése, valamint a csomag tartalma biztonsági, illetve közegészségügyi okból, személyes adatkezelés nélkül ellenőrizhető. Az ellenőrzés tényét az őrizetessel közölni kell. A csomag átvizsgálását pedig az őrizetes jelenlétében kell végrehajtani. A levél nem továbbítható, ha annak tartalma az intézet, illetve az őrizet végrehajtásának biztonságát veszélyeztető adatot, információt vagy tárgyat tartalmaz, és a veszélyeztető jelleg nem szüntethető meg.

Közösségi szálláson elhelyezés

Szigorodnak a kötelező tartózkodási hely közösségi szálláson történő kijelölésére, és a kötelező tartózkodási hely elhagyásának engedélyezésére vonatkozó rendelkezések is.

Az Idtv. módosított 43. §-ának (3) bekezdése értelmében a kötelező tartózkodási helyet közösségi szálláson kell kijelölni (a korábbi szabályozás csak lehetőségként fogalmazott), ha a külföldi magát eltartani nem képes, megfelelő lakással, anyagi fedezettel vagy jövedelemmel, eltartásra köteles meghívóval, illetőleg eltartásra kötelezhető hozzátartozóval nem rendelkezik. A korábbi szabályozás kiegészült azzal, hogy akkor is a közösségi szállást kell kijelölni, ha a külföldi fokozott hatósági ellenőrzése közbiztonsági okból indokolt.

Kezdetben az országban összesen tíz közösségi szállás működött, amelyek közül a kerepestarcsai még 1995-ben bezárásra került. A nemzetközi migráció irányainak változásaival, az illegális migráció jelentős mérvű növekedésével, valamint a Magyar Köztársaság által megkötött kétoldalú toloncegyezmények körének bővülésével egyre több jogsértő külföldi elhelyezése vált szükségessé a közösségi szállásokon.

1998. március 1-jén lépett hatályba a menedékjogról szóló 1997. évi CXXXIX. törvény, amellyel egyidejűleg feloldásra került az a földrajzi korlátozás, amelyet Magyarország a Genfi Menekültügyi Konvencióhoz való csatlakozásakor fenntartott. Ez azzal a következménnyel járt, hogy az előzetes várakozásokat jóval meghaladó mértékben

érkeztek Magyarországra távoli földrészekről is külföldiek, akiknek nagy része szintén illegális módon lépett be az ország területére.

Jellemzővé vált az is, hogy a menedékjogot kérelmező – akiknek döntő többsége Magyarországot csak tranzitállomásnak tekinti – a menedékjogi kérelem kérelmezésének lehetőségével többnyire az idegenrendészeti eljárás lefolytatásának, a kiutasítás végrehajtásának megakadályozása érdekében élnek. Mindezen okokra visszavezethetően jelentős mértékben megnőtt a közösségi szálláshelyekre befogadottak száma. 1998-ban az egyébként összesen 500 fő befogadására alkalmas szálláshelyeken több mint 1700 fő került elhelyezésre, ami jelentős zsúfoltságot eredményezett. Az ügyészség, valamint az állampolgári jogok országgyűlési biztosa is több esetben hívta fel a figyelmet egyes szálláshelyek huzamosabb emberi tartózkodásra való alkalmatlanságára.

A gondokat növelte, hogy jogszabály nem tartalmazta azokat a kritériumokat, amelyek az ilyen szállásokra érvényesek. Ebben a helyzetben 1999. szeptember 1-jén változás következett be, mivel a kormányrendelet módosított 53. §-ának (2) bekezdése tételesen felsorolja a közösségi szállással szemben támasztott követelményeket. Ennek értelmében közösségi szállás olyan épületben létesíthető, ahol

- a) személyenként legalább 15 m³ légtér és 5 m² mozgástér,
- b) a lakóhelyiségek mellett étkezés, a szabadidő eltöltésére és látogatók fogadása céljából közösségi helyiség,
- c) alap- és sürgősségi ellátás céljából a háziorvosi minimumfeltételeknek megfelelő orvosi rendelő,
- d) a befogadást megelőző orvosi vizsgálat céljára elkülönített helyiség,
- e) higiénés célra, az engedélyezett férőhelyek számának figyelembevételével kialakított számú, nemenként elkülönített, hideg-meleg folyóvízzel ellátott mosdó és zuhanyozó, valamint wc-helyiségek állnak rendelkezésre, és a külföldiek által tartózkodás céljára szolgáló valamennyi helyiség esetén természetes szellőzés és természetes fény biztosítható.

A közösségi szállást a külföldiek az Idtv. korábbi rendelkezése szerint az elrendelő szerv által megállapított feltételekkel elhagyhatták. A tapasztalatok szerint a külföldiek jelentős része – visszaélve a lehetőséggel – ezt arra használta fel, hogy tiltott határátlépést kövessen el, a hatóság elől elrejtőzve akadályozza a vele szembeni idegenrendészeti eljárás lefolytatását. A közösségi szálláson tartózkodó külföldiek jelentős része nem rendelkezik olyan okmánnyal, amelynek alapján személyazonosságát megállapítható lenne. A tapasztalatok azt mutatták, hogy ezen külföldiek többsége nem is érdekelt abban, hogy a személyazonosság megállapítása során a hatósággal együttműködjön. Gyakran megtörtént, hogy valótlan adatok közlésével próbálták meg a személyazonosság tisztázását megakadályozni. Gondot okoz továbbá az is, hogy a kiutasítás többször a szükséges feltételek megteremtése ellenére sem hajtható végre, mert a külföldiek a közösségi szállás elhagyására vonatkozó lehetőséggel élve a szállásra nem térnek vissza, kivonva ezzel magukat a végrehajtás alól. Mindezekre figyelemmel a törvény az ilyen külföldiek esetében korlátozza, és csak rendkívüli méltánylást érdemlő esetekben teszi lehetővé a kötelező tartózkodási hely elhagyásának engedélyezését. Az Idtv. 43. §-ának (6) bekezdése értelmében a kötelező tartózkodási hely elhagyása csak rendkívüli méltánylást érdemlő esetben engedélyezhető, ha

1. az elrendelésre az (1) bekezdés a) pontja alapján került sor, a személyazonosság megállapításáig;

2. az elrendelésre az (1) bekezdés c) és d) pontja alapján került sor, és megalapozottan valószínűsíthető, hogy a kiutasítás, illetve a visszairányítás hat hónapon belül végrehajtható;

3. az elrendelésre az (1) bekezdés e) pontja alapján került sor, és a külföldi ellen kábítószerek-kereskedelemmel, terrorizmussal, embercsempészéssel, illegális fegyverkereskedelemmel, pénzmosással, szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekmény elkövetése miatt büntetőeljárás van folyamatban, a büntetőeljárás befejezéséig.

Az Idtv. 43. §-ának (5) bekezdése értelmében, ha a kötelező tartózkodási helyet közösségi szálláshelyen jelölték ki, az ott-tartózkodás időtartama a 18 hónapot nem haladhatja meg. A 43/A § (1) bekezdése értelmében 18 hónap elteltével – ha az elrendelés alapjául szolgáló körülmény a külföldinek fel nem róható okból továbbra is fennáll – a külföldi számára más tartózkodási helyet kell kijelölni. Ilyen esetben az idegenrendészeti hatóság előírhatja, hogy a kijelölt helyet a külföldi csak engedéllyel hagyhatja el, továbbá a hatóság előtti időszakonként megjelenésre kötelezheti. Az idegenrendészeti hatóság a külföldit ilyenkor a személyazonosságát és a tartózkodás jogcímét igazoló – legfeljebb hat hónapig érvényes – okmánnyal látja el, amelynek az érvényességi ideje meghosszabbítható. Az idegenrendészeti hatóság által elrendelt korlátozásokat, továbbá az előírt magatartási szabályokat a fenti okmányba be kell jegyezni. A fentiek nem érintik a külföldinek az ország elhagyására vonatkozó kötelezettségét, kivéve, ha a jogerős idegenrendészeti kiutasítás végrehajthatóvá válásától, vagy a szabálysértési eljárás keretében hozott kiutasítás intézkedés jogerőre emelkedésétől számítva 5 év már eltelt, és a végrehajtás nem a külföldi felróható magatartása miatt hiúsult meg.

Idegenrendészeti, menekültügyi eljárás

A törvény az idegenrendészeti eljárás közös szabályai körében is változtatásokat eszközölt. Az Idtv. 47. §-ának módosult (1) bekezdése értelmében a korábbi hatóságok mellett idegenrendészeti hatóság lett a Belügyminisztérium is. Ezen rendelkezés – a törvény 61. §-ának (2) bekezdése értelmében – azonban csupán 2000. január elsején lép hatályba. Az Idtv. 49. §-ának új (3) bekezdése lehetővé teszi – ha a külföldi ismeretlen helyen tartózkodik – a határozat közszemlére tétel útján történő közlését. Közszemlére tenni azonban csak a határozat rendelkező részét lehet.

Az Idtv. módosításával összefüggésben az idegenrendészeti törvényben a jogsértő külföldiekkel szemben alkalmazandó szigorító jellegű intézkedésekkel való összhang megteremtése érdekében sor került a menedékjogról szóló 1997. évi CXXXIX. törvény módosítására is. A menedékjogról szóló törvény 47. §-ának (2) bekezdése értelmében a menekültügyi eljárás alatt az idegenrendészeti eljárást nem kell felfüggeszteni, de az idegenrendészeti eljárásban hozott, a külföldi kiutasítását vagy visszairányítását elrendelő határozatot a menedékjogi kérelem jogerős elbírálásáig nem lehet végrehajtani. A fenti rendelkezés azt célozta, hogy a külföldiek ne élhessenek vissza a menedékjogi szabályokban biztosított lehetőségekkel annak érdekében, hogy ezzel megakadályozzák a velük szemben indult idegenrendészeti eljárás lefolytatását.

Bűnmegelőzési ellenőrzés

A bűnmegelőzési ellenőrzés jogintézményét a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 35. §-a fogalmazta meg. E törvényhely a társadalom fokozott védelme érdekében lehetőséget teremt a potenciális bűnelkövetők rendészeti kontrolljára azáltal, hogy a rendőrség – a törvény által meghatározott kereteken belül – ellenőrzés alá vonhatja azt, aki szándékos bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott legalább kétévi szabadságvesztésből, vagy visszaesőként elkövetett bűncselekmény miatt kiszabott szabadságvesztésből szabadult.

A bűnmegelőzési ellenőrzést határozatlan ideig kell elrendelni, amelynek jóváhagyásáról a bíróság végzéssel határoz. E végzés elleni fellebbezésnek a végrehajtásra nincs halasztó hatálya. A törvény szerint a bűnmegelőzési ellenőrzést úgy kell végrehajtani, hogy az az érintettnek a társadalomba való beilleszkedését ne akadályozza, és törekedni kell arra, hogy az ellenőrzés tényéről az ellenőrzött környezete lehetőleg ne értesüljön. A bűnmegelőzési ellenőrzést legkésőbb a szabadságvesztésből szabadulást követően egy év elteltével meg kell szüntetni.

A rendőrség e feladata nem sorolható sem a pártfogói felügyelet büntetőjogi intézkedése körébe – hiszen törvényi szabályozás behatárolja, hogy a rendőrség kit és milyen körben ellenőrizhet a pártfogói felügyelet alatt állók közül, tehát az ellenőrzött személyek köre is eltérhet -, sem az utógondozás büntetés-végrehajtási jogi intézményéhez, mivel az utógondozásnak nem tartalmi eleme az ellenőrzés. A bűnmegelőzési ellenőrzés a büntetés-végrehajtási jognak mégis azért képezi járulékos tárgyát, mert elítéltről van szó, szabadulása után a társadalomba történő beilleszkedésének elősegítéséről, arról, hogy tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől. A rendőrség e tevékenységének törvényességi felügyeletét az ügyészség látja el.

Sajnálatosan a bűnmegelőzési ellenőrzés megteremtése óta – részletes végrehajtási szabályok hiányában – 1999. szeptember 1-jéig „tetszhalott állapotban” volt, ténylegesen nem került alkalmazásra. A szervezett bűnözés elleni fellépés és jogi feltételrendszerének továbbfejlesztése miatt azonban elkerülhetetlenné vált a bűnmegelőzési ellenőrzés „életképessé” tétele. Szükséges lett törvényben rögzíteni azon szabályokat, amelyek a jogintézményt a gyakorlatban is alkalmazhatóvá és célszerűvé teszik, s biztosítják a társadalomra különös veszélyt jelentő személyek tevékenysége feletti kontrollt.

Mindezekre figyelemmel az 1999. évi LXXV. törvény 80. §-a a Bv. tvr.-t új, 13/A §-sal egészítette ki. Ennek értelmében a büntetés-végrehajtási bíróság az elítéltet szabadító büntetés-végrehajtási intézet székhelye szerint illetékes rendőr-főkapitányság kezdeményezésére bűnmegelőzési ellenőrzést rendelhet el. A bv. bíróság az elrendelésről az elítélt szabadulásának napjáig végzéssel határoz. A bűnmegelőzési ellenőrzést meg kell szüntetni, ha

- a) a szabadságvesztésből a szabadulást követően egy év eltelt;
- b) a kezdeményező kérelmére, ha az elrendelés okai már nem állnak fenn.

A rendőrségi törvény 101. §-a (1) bekezdésének h) pontjában kapott felhatalmazás alapján került kiadásra a belügyminiszter 28/1999. (VIII. 13.) számú rendelete a bűnmegelőzési ellenőrzésről. (A fenti jogszabály – amely szintén 1999. szeptember 1-jén lépett hatályba, pótolva a korábbi jogalkotói mulasztást – részletesen szabályozza a

bűnmegelőzési ellenőrzés elrendelésének, kezdeményezésének, valamint végrehajtásának módját.

A szabályozás köréből indokolt kiemelni a rendelet 4. §-ának rendelkezését, amelynek értelmében az ellenőrzés fogatosítása szünetel az ellenőrzés alá vont személlyel szemben elrendelt

- a) bűnügyi, közbiztonsági, illetőleg idegenrendészeti őrizet,
- b) előzetes letartóztatás,
- c) ideiglenes kényszergyógykezelés,
- d) átváltoztatás folytán a közérdekű munka vagy a pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés,
- e) szabálysértés miatt kiszabott vagy átváltoztatás folytán a pénzbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának tartama alatt.

A szünetelés időtartamát az ellenőrzés időtartamába be kell számítani. A fogatosító az elrendelő büntetés-végrehajtási bírónál köteles kezdeményezni az elrendelés megszüntetését akkor is, ha az ellenőrzés alá vont személyen szabadságvesztés-büntetést hajtanak végre

A fenti jogintézmény részletes szabályozása kellő alapot biztosíthat annak hatékony alkalmazásához, a bűnmegelőzési ellenőrzés tényleges eredményességének megítélésében csak a közeljövő gyakorlati tapasztalatainak ismeretében lesz lehetőség.

Lajtár István

Fekete lexikon

Sorsok a sárga házak küszöbén

„Szerettem Lucámat, de Luca nem szeretett. Bútoraim: árnyak.
Barátaim nincsenek. Bajom sem lesz többé, lelkemmé lett mindahány -
élek mindörökké gazdátlan és ostobán.”
(József Attila)

Nem hivatalos vélemény szerint az örület nem betegség, állapot! Maradhatnak ennyiben, hiszen a tébolyodottak, félkegyelműek, agybajosok sorsának, boldonságaik miértjeinek kitergetése soha nem tartozott a hétköznapi témák közé, noha az úgymond ütődöttség okainak keresése, a gyógyítás lehetőségeinek kutatása egyidős az emberiséggel. A degeneráltság történetét számos könyv, tanulmány (film, színdarab, festmény) szerzői dolgozták fel, de ritkán és kevesen jutottak közös nevezőre, mert más a véleménye az ideggyógyásznak (neurológus), mint az elmeorvosnak (pszichiáter), nem is beszélve a környezeti ártalmak fontosságát ismételtetőkről, illetve azokról, akik a súlyos bűncselekményeket elkövetők felelősségre vonhatóságáról döntenek. Komoly veszélyt jelenthet kívülről kukucskálni a „dilisek” világába...

Permetező szorongások

Az olasz származású orvos, antropológus *Lombroso* (1836–1909) nevét az tette ismertté a 19. század vége felé, hogy az elmebeteg, gonosztevő, prostituáltak erkölcsi züllését fizikai fogyatékoságaikkal magyarázta. Olykor ráhibázott,

mert az átöröklődés testi-lelki tudományával foglalkozó kortárs kutatók is gyakran észlelték a lángész és a hóbortos kelekótya magatartásának párhuzamosságát, nevezetesen, hogy a zsenik és rögeszmés ábrándozók jussként kapták „ősük” iszákosságának következményeit, idegrendszerük elfajultságát. Persze, jócskán adódtak kivételek, hiszen *Bach*, *Michelangelo*, *Goethe* életvitele nem hasonlítható *Pascal*, *Wilde* fenegyerekeskedéséhez, ám hajdanán (évszázadokig) a véletlen döntött arról, hogy isteni vagy ördögi célokat szolgáljanak a perverz, szadisták, homoszexuálisok, hígvlelű kreének.

A bizarr elbeszéléseivel híressé lett *Cholnoky Viktor* (1868–1912) nagy botrányt kavart az alkohol és vérbaj létjogosultságának fejtegetésével, miszerint a részeges és/vagy szifilisz apa leszármazottaiiban ott rejtőzködhet a találatum. A korán megsüketült *Beethoven* (1770–1827) nemzője ritkán józanodott ki, miként a sántaságával viaskodó angol arisztokrata, *Lord Byron* (1788–1824) tatasa, és a nemi perverziókkal terhelt dán mesemondó *Andersen* (1805–1875) öregje is, de lehetne említeni honfitársaink tucatjait, ám nincs elegendő helyünk a kancsó fenekére nézegetők felsorolására. Önmagában a „létrehozó” elmék titokzatos lelkiségét nem lehet csupán a szesz mámorához kapcsolni, bár az érzelmi-értelmi gátlások módosulása befolyásolhatja a gondolkodást, mert a részegség heveny elmezavar, tehát az alkotásokon is érződhet az ittasság. *Edgar Allan Poe* (1809–1849), *A holló* költője munkásságának

elemzői udvariaskodás nélkül bizonygatják mindmáig, hogy ez a vers a göthös alkoholista eszelős látomása.

Mielőtt továbbmennénk, lapozzuk fel Csáth Géza (Brenner József, 1887–1919), jó ideig a budapesti Elme- és Idegkórtani Klinika orvosa, ám emellett gyorsan nevezetessé vált író Öngyilkos művészek című eszmefuttatását. Maga is morfium-túladagolásban halt meg, de pár hónappal előbb lelőtte feleségét. Jól ismerte a dolgozataiban ábrázolt környezet lélekromboló álszemérmességét, a gyilkos indulatokat kiváltó rejtett hajlamokat, félelmeket, az elvonókúrákat követő iszonyatos szenvedéseket, létpusztító megalkuvásokat.

„Hogy (...) ideges emberek, mindenki természetesnek tartja, s hogy tele van velük az idegorvosok váróterme, ezt éppúgy nem tartjuk különösnek, mint azt, hogy a katonát a háborúban megsebesítik, vagy a szénbányamunkás tüdőbetegséget kap. Ők az agyukkal dolgoznak, az pusztul. De miért jobban ma, mint azelőtt?

A régi pszichológia mindig számon tartotta, hogy a melankolikus emberek közül kerülnek ki a művészek, mint akiknek lelkében már az élet apró dolgai is mély nyomot hagynak. Valóban: az igazi művész lelke érzékeny, mint a mikrofon. Főltanszformálhatja a külvilág behatásait az idegrendszerébe, s ebből az energiamentenységből születik meg a műalkotás. Ilyen körülmények között nem csodálkozhatunk, ha ilyen emberek már harminc-negyven éves korukban brómot kérnek az orvosaitól, és álmatlanságról panaszkodnak. Azaz, csak egy részük: az aggályoskodó írók, akiknek fantáziája erőlködve, kínban alkot; az igazi modern művészek, akik folyton önmagukat figyelik, és lelkiismeretesen meg is akarják látni azt, amit sejtene, amit gondolnak. Flau-

bert a típusa ennek a művészfajtának, aki évtizedekig javítgatta a Bovarynét, és egy jelzőn két hétig gondolkodott. Ide tartozik Chopin is, aki délutánokig elkinlódott egy-egy harmónia megoldásával. Ki méltányol ilyen hallatlan szellemi erőlködést? Nagyon kevesen. A közönség soha.”

A gonosz, beteg agyból permetező szorongások sok kézbe csábítanak pisztolyt, kötelet, gyorsan ölő drogot, altatótablettákat, mert azonos pillanatban tör rájuk a halálvágy az élet igenlésével, de a fáradt ész, akaratát vesztett lélek nem tiltakozik a nyers végzet ellen. A kilátástalanság, a belső üresség érzése számtalan tette sarkallhatja a nyugtalanokat, a kedélyzavarosok némelyike rombolni akar, nem törődve a következményekkel. A pszichiátriai kezelésre szorulókból, minden látszat dacára, lényegesen kevesebben követnek el életellenes bűncselekményeket, mint az épelméjűekből, ám a tömegtájékoztató nagyobb részletességgel ismerteti ezeket az eseteket. Néhány ismertebb újkori történet: a hajdúhadházi iskolában ámokfutó tanárnőt az Igazságügyi Megfigyelő és Elmeorvosintézetbe kellett szállítani a rendőrségről, hiszen nem válaszolt a nyomozók kérdéseire. A szerelmes fiú öt lövéssel végzett az érzelmeit elutasító orvosnővel. Bács megyében a 28 éves férfi fejével verte agyon szüleit, attól rettegve, hogy elmeorvosintézetbe utaltatják. Vagy említhetjük azt a szellemi fogyatékos, középkorú nőt, aki eszméletvesztésig fojtogatta anyját, és később sem tagadta ölési szándékát. A hentes mesterségű vagyónőr felszabdalta felesége holttestét, de börtön helyett őt is az IMEI-be utalták. Ám az elkövetett szörnyűségekért a többségnek felelnie kell, lett légyen az a brutális Magda Marinko, a „százhalombattai rém”, Balogh Lajos, a négy ember életét társával

kioltó Donászi Aladár, az áldozatdarabolós, lövöldözős egykori rendőr, Pudleiner Gyula, és a férjét gyomirtóval holtáig etető asszony.

Irgalom nélkül

Azért lépegetünk jókorákat előre-hát-
ra-oldalra, mert kerülni akarjuk a sokat
markol, keveset fog kockázatát, bár tiszt-
tában vagyunk eredeti szándékunk teljes-
síthetetlenségével. De próbára tesszük
mások türelmét, a kukkolás izgalmát,
hogy milyenek is a tudathasadások, a
társadalom riogatói, a börtönökre, kaszár-
nyákra hasonlító „sárga házak” képzelt
betegei és valóban bolondjai, a senkire
nem számítható eltaszítottak, a ki tudja,
miféle tudományos mérlegelések alanyai,
tárgyai. Szemem véletlenül tévedt a két
világháború közötti esztendők magyarítá-
si törekvéseire, hogy a latin és más idegen
kifejezések helyett közérthető szavakkal
fogalmazzák a kórismérveket, zárójelen-
téseket. *Kazinczy Ferenc* (1759–1831) és
társainak nyelvújító tehetsége nélkül vi-
szont ilyen badarságokat javasoltak: az
orthopaedia = testegyenészet, nympho-
mania = baszdüh!

Az élet viszont nem állt meg, sőt, fő-
leg Nyugat-Európa országaiban divatos
tudománnyá fejlődött a mélylélektan.
Freud (1856–1938) osztrák pszichoanali-
tikus tanítványai, hívei, betegei már ko-
rábban rábólintottak ama elméletre, hogy
az élet folyamán, a születéstől elsenve-
dett, elfelejtettnek vélt, ám valójában el-
fojtott (különösen a nemi ösztönnel kap-
csolatos sérelmek) kellemetlen élmény-
csoportok jelen vannak a tudat alatt. Ezek
döntően befolyásolhatják a cselekedete-
ket, összeütközésbe kerülhetnek az ÉN-
nel, a társadalmi szokásokkal, a környe-
zettel. A neurózisok gyógyítására kidol-

gozott módszer (a „szabad asszociációk”)
soha nem aratott osztatlan sikert, de a mo-
narchia nagyobb városainak kórházaiban,
ideg-, illetve elmegyógyász szakorvosi
rendelőiben gyarapodtak a követők, a
mindinkább mozgalommá terebélyesedő
kísérletek támogatói. Fokozódó támadá-
sok közepette tartották 1910. március 30-
31-én Nürnbergben második kongresszu-
sukat és ezen részt vett *Ferenczi Sándor*
(1893–1933), a lélekelemzés magyaror-
szági meghonosítója, aki 1908-ban talál-
kozott Freuddal, majd utána szoros kap-
csolat formálódott közöttük. Feltehetőleg
azért is leveleztek (1933-ig 1234 üzenet
váltottak, ebből 547-et Freud, 687-et Fe-
renczi küldött) sűrűn, mert egymásnak
panaszkodtak: mindketten hypochondre-
k (képzelt betegek) voltak. Ellenzőik az
összejövetel ürügyén sarokba szorították
őket, hogy tanításaikkal sértik a családi
élet, az iskola, az egyház megváltoztatha-
tatlannak hirdetett, kötelező erejű (hit)té-
teleit, a szokásosként elfogadott (ideg)or-
vosi módszereket. A vita és elutasítás vég-
letekig fajult az „öreg kontinens” legtöbb
államában, de az USA-ban érdeklődve fi-
gyelték a hogyanokat, különösen Freud és
a svájci illetőségű *Jung* (1875–1961) sza-
kítással végződő (1913) disputáit. A „bu-
dapesti iskola” vezetőit is figyelmeztet-
ték: ha nem hagynak fel az efféle analízi-
sekkel, veszélyeztetik szakmai sikereiket,
számíthatnak rendőrségi intézkedésekre,
mert magyarázataik a pornográfiával azo-
nosíthatók. A szexualitásra való figyelem-
felkeltés miatt kerülték ekkoriban a ka-
masz iskolásoknál *Katona József*
(1791–1830) drámájának leckésítését.
„Az a körülmény, hogy Bánk bán tragi-
kus elhatározása és Melinda tragikuma a
női tisztaság erőszakos megfertőzésén
fordul meg, egyenesen lehetetlenné teszi,
hogy e művet az iskolában, különösen a

VI. osztály fokán, midőn a növendékek az ébredező nemi vágyak korát élik, olvas-tassuk!”

Fölsorolhatatlan mennyiségű cikk, vá-lasz, vélemény kapott nyomdafestéket a honi sajtótermékekben, különösen a bal-oldalisággal rokonszenvezők köreihez tartozók ismételtették mind erőteljesebben, hogy a pszichoanalízis segítségével majdnem teljes pontossággal kiismerhe-tők az emberi lélek belső hullámzásai, a felszín alatti élet természete, szabályai. Ám akik képtelenek megnyugtatóan egyeztetni a külső világ korlátozó valósá-gát, kedélybetegek lesznek, ami kezdet-ben még veszélytelen hisztéria, de a lelki gondok gyarodásának súlyosabb követ-kezményei már aggodalmi érzések, nyug-talan álmok, szorongások, majd ebben gyökerezget az általános levertség, a sze-relmi érzéketlenség.

A finom idegzetű, anyagi nehézségektől mentes polgárnők fineszesebbjei és a lustaságra hajlamos kamaszok (netán any-juktól tanulva) igyekeztek maguk haszná-ra fordítani a sötét kétségbeesések pana-szait. Noha fogalmuk sem volt az ideg- és az elmebetegség közötti szakadékról, de a háborús esztendőkből ezrével maradhat-tak távol a frontokon dülő vérengzésektől a „szorongásaikat” ügyesen fogalmazók. Nem találtunk megbízhatóan pontos ada-tokat arról, hogy a sorozásoknál, illetve a rövid harctéri „élmények” miatt búsko-mornak minősítettekből mennyien lettek alkalmatlanok, azt viszont nem takargat-ták az illetékesek: a „no restraint” (kény-szer nélkül) hatósági döntéseknél ritkán kerestek mentséget a fegyveres szolgálat alól kibújni szándékozóknál, a zárt intéze-tekben viszont elkülönítették valamennyi-üket a közbüntényes dilinyósoktól.

Ferenczi Sándornak sem sikerült tá-volmaradnia a seregtől, ám mivel elmúlt

negyvenéves, a pápai huszárokkal nem vezényelték a géppuskás alakulatok elleni rohamokra, de parancsot kapott, hogy tanuljon meg lovagolni. A földkerekségen először kerített sort a nyeregben maradás „analízisére”, és a tisztai társaságban ra-gyogó lehetőség adódott az érdeklődők toborzására, hogy előadások keretében irányítsa a vitéz urak figyelmét a háborús neurózisok típusaira.

Az akkori szokásokra jellemzően, túl-korossága miatt felettesei lehetővé tették Budapestre költözését, ahol ismét meg-nyithatta magánrendelőjét, mintha béke és tökéletes nyugalom lenne a főváros-ban. Azt is sikerült véghezvinnie, hogy a pihenés szándékával 1918. július 5-én Freud nagy titokban látogatóba érkezék hozzá leányával, majd interjút adjon az erőszakoskodó *Dénes Zsófia* (1885–1987) írónőnek, aki mindenekelőtt a had-viselésről és a szexualitásról kérdezte. Közben megmaradásáért küzdött a mo-narchia, magyar katonák nyomorogtak orosz fogolytáborokban, vagy heverték temetetlenül a csatamezőkön. A hazatérő obsitosok tucatjainak kórlapjára annyit jegyeztek föl a fáradt orvosok: amentia (eszeveszett).

Elmebetegségek hitregéi

„Dobozolunk, dobozolunk.

»Hányba vágta, édes jó Lajosom?»

(Örkény István: Tóték)

Kiszámíthatatlan összegeket fizetnek világszerte az adófizetők pénzéből a bűn-üldözésre (megelőzésre?), különösen a rablógyilkosságokkal, emberölésekkel kapcsolatos ügyek emésztik gyorsan a pénzeket, ám a vádemelés előtt gyakorta

szembesülniük kell a nyomozóknak az-
zal, hogy a letartóztatottak talán soha nem
kerülhetnek börtönbe – bitóra, villa-
mosszékbe –, mert skizofrének, „hangyá-
sok”, gyógyíthatatlan téveszmék tudatha-
sadásosai. Viszonylag kevés brutális cse-
lekedet magyarázható (mentegethető) a
súlyos elmezavarral, de az ügyvédek kö-
zül sokan próbálják az antiszociális visel-
kedéseket, zabolátlan magatartásokat is
azzal magyarázni, hogy védencük erőszaka-
kossága öröklött, vagy a túlzott alkohol,
illetve a kábítószer-fogyasztás követke-
zménye. Előfordulnak ilyen esetek, pél-
dául a *Ronald Reagan* amerikai elnökre
1981. március 30-án fegyvert emelő *John
Hinckley* mellett tanúskodók azt bizony-
gatták, soha nem volt rend a fejében.

Rejtelmek útvesztőiben

Hippokratész (Kr. e. 460–377), az
ókor leghíresebb orvosa szerint tévedés az
epilepsziát szent betegségnek tartani, hi-
szen ez is természetes okok miatt jött lét-
re, és félrevezető a rohamokat démoni be-
folyásolással magyarázni, még inkább
csalás a magasságbeliek köpenyével ta-
kargatni. Véleményével évszázadokon át
megosztotta a gyógyítókat és teológusok-
kat, mert a döntés jogához dacosan rag-
gaskodtak a papok, szerzetesek, egészen
Leonardo da Vinci (1452–1519), *Paracel-
sus* (1493–1541) és a nyomukba lépkedő
reneszánsz gondolkodókig, akik beleve-
tették magukat a természettudományok és
az emberi betegségek kutatásába. Korabe-
li feljegyzések szerint az első, kifejezetten
elmeegógyintézetet, 1547-ben nyitották
meg Londonban, ahol sötét cellákban,
vasra verve „kezelték” hashajtóval, vér-
csapolással az állati sorban tartottakat. A
kíváncsibb polgároknak pénzért mutogat-

ták mindahányukat, egészen addig, hogy
királyuk, *III. György* (1735–1820) agya is
egy ritka anyagcsere-rendellenesség (por-
fíria) miatt elborult néhányszor, végül
1811-ben uralkodásra alkalmatlannak ta-
lálták, és sorstársai közé rakták, kényszer-
zubbonyban. A koronás fők között jócskán
akadtak örültek, a leghírhedtebb *IV. Iván
cár* (1530–1584) volt, bár nehéz ennyi idő
múltával pontos látleletet fogalmazni, de
tény, hogy súlyos személyiségzavarral
küzdött, amit örökölhettek, vagy a korlát-
lan hatalom váltotta ki belőle a szadiz-
must. Istentől való jogának gondolta a
büntetést, az elevenen nyúztatást, belezést,
égetést, egyik üldözési rohamában saját
fiát is agyonverte dárdája nyelével. A mé-
szárlások után révületbe esve imádkozott,
jótékonykodott, üvöltését hetekig lehetett
hallani még a palotán kívül is.

Az egészségügyben évszázadokon át a
„diliseket” olyan területnek tekintették,
ahol elsődlegesen hasznosítható módszer
a fájdalom, hogy ütni, éheztetni, hideg
vízzel locsolni, kikötözni kell őket. Az
inkvizítorok is megirigyelhették a nekiva-
dult ápolók „szakmai fogásait”, hiszen a
kegyetlen, kivégzésre váró gonosztevők-
kel elnézőbben bántak, mint sok helyütt az
összekötözött „bestiákkal”. A 19. század
fordulóján kezdtek napvilágot látni kriti-
kai vélemények: „Ezeket a szerencsétlen
lényeket bűnösként kezeljük, és elhagyott
börtönökbe zárjuk sivár helyeken, a város
falain kívül, vagy eldugott börtönökbe,
ahová nem jut el humanista, szánakozó te-
kintet, megbilincseljük és hagyjuk őket el-
rohadni saját ürülékükben. Bilincseik leet-
ték a húst csontjaikról, sápadt, kiaszott arc-
cuk várakozással tekint a sír felé, mely vé-
get fog vetni nyomorúságuknak, és fogja
fedni saját szégyenünket!”

Ám az efféle hangban sokáig nem
dúskált a szakirodalom, noha akadtak hí-

vei a méltányosságnak, de államonként, városonként, intézetenként ütköztek a vélemények, hogy a „morális ráhatások” helyett jobbak az ingerkezelések. A munkaterápia lehet dologház; ha belül nyitottak is az ajtók, ablakok, kívül szükségesek a magas falak, ahonnet szökni nehéz, és az orvos leghasznosabb műszere a kulcs. Távolról nézve minden másnak tűnik, akik viszont (különböző mércéket alkalmazva ugyan) hivatásuknak tekintették akkoriban a lassan fejlődő lélektant, gyakorta kényszerültek óvatosságra, mert milyen támpontok szerint véleményezzék a normális és a kóros viselkedést, hiszen tévedésükkel megbélyegezhetnek vagy helytelenül kezelhetnek.

Az emberi természet kutatásával immáron szakszerűen foglalkozó pszichológusok úttörőiből egyesek fontosnak tekintették a vallást, az ismeretlentől való félelmet, lényeges szerepet tulajdonítottak az emberbaráti szeretetnek, de kellő óvatossággal magyarázták a lelkipásztorokéhoz hasonló tapasztalataikat. *Wilhelm Wund* (1832–1920) német kutató főleg laboratóriumi körülmények között gyűjtötte és rendszerezte adatait, elsősorban arra keresve választ, hogy a külső ingereket miként érzékeli alanyai. *William James* (1842–1910) amerikai pszichológus azzal vált ismertté, hogy feltételezése szerint a viselkedés nem véletlenszerű, inkább valami meghatározott cél vagy működés szolgálatában áll. *Karl Lashley* (1890–1958) úgy vélte, hogy minden új információra az egész agy válaszol, és nem csupán annak valamelyik része.

Akadnak még vagy féltucatnyian az iskolateremtőkből, de soha nem találtak közös nevezőre, mert a „kollektív tudattalan” határozott kapcsolatát a mítoszhoz, az álmok magatartásformálását éppúgy öntörvényűen sorolták az elfogadható elméletek közé, mint azt, hogy a személyi-

ség alakulásában a környezet számít, nem az öröklés, miként azt *John B. Watson* (1878–1958) a viselkedés-lélektan (behaviorizmus) amerikai megalapítója tanította. Márpedig érdemes belelapozni a legendák, tündérmesék történeteibe, hogyan váltották ki hatásukat a híresebb, ismertebb emberekből.

Az őrült királynak is nevezett *II. Lajos* (1845–1886) bajor uralkodót szabályosan megbabonázták a germán mondakör legendái, különösen a *Richard Wagner* (1813–1883) komponálta operák, *A Rajna kincse*, a *Walkür*, a *Sigfried* és a keresztény históriák világába vezető *Parsifal*, illetve a *Lohengrin*. Az alig 18 esztendősen trónra került ifjú elkényeztette a mértéktartást nem ismerő zeneszerzőt, mígnem távozásra kérték a miniszterek, de a király különcködéseit ettől nem javultak. Drága, barokk formájú kastélyokat építtetett, nappal aludt, este kelt, cselédeit 17. századbeli öltözékbe bújtatta, verte a szolgálkat. Államügyekkel keveset törődött, ám 1866-ban a poroszokkal szemben Ausztriát támogatta, majd a bajor seregeket ért vereséget követően teljesen visszavonult. Szűkebb környezete tanácsára elmeháborodottnak nyilvánították, és a trónját veszített *II. Lajos* máig nem tisztázott körülmények között, két nappal később orvosával a közeli tóba fulladt. *Erzsébet* (1837–1898) magyar királyné, osztrák császárné (unokanővérként) mondta róla: „...nem volt bolond, csupán különc, aki álmvilágban élt!”

Ki teremt rendet?!

A francia neurológus, *Jean-Martin Charcot* (1825–1893) a század derekát követő években mélyedt el a különböző idegrendszeri zavarok, az epilepsiában

és szklerózis multiplexben szenvedő ápoltságainak folyamatos megfigyelésében. Fokozatosan szűkítette ezt a kört a szervi rendellenesség nélküli azon elmebeteg-ekre, akiket (a hisztériás paralíziseket) az orvosok szimulánsnak tekintettek. Ez is újabb buktatót teremtett, hiszen a viselkedések hátterét később Freud is elemezte, ám keveset jutottak előre, mert a magatartást kiváltó okokra legyintve, pusztán arra biztatgatták a neurotikusokat, hogy változtassanak a problémát kiváltó körülményeken. Mostanság sem ismeretlen tanács, javaslat a felismerésre törekvés, de a „paciensek” közül kevesen tehetik meg a munkahely-, lakás-, házasság- vagy élet-társáscserét. Hová menjenek a családi bajok miatt túlzottan poharazgatók, az örömtelenségtől szenvedők? Mit tegyenek a félrevezetettek, a szellemileg sérültek, a jogerősen elítélt rabok, amikor „munkatársai” lesznek orvosoknak, fogalmuk sem lévén a maguk vállalta kockázatokról? Nemcsak az új gyógyszerek ellenpróbájaként használt placebók lehetnek károsak a kíváncsi lélekre: kockázatos kísérletezgetni az ígéretésekkel, a teljes kitarulkozás óhajátásával, visszaélve azzal a szakismerettel, hogy a tudatnak behajtási engedélye van bárhová, a skizofrénia félelmetes világába is. *Kárpáti Aurél* (1884–1963) írta a megfejthetetlen titkokkal viaskodó orosz zseniről:

„A fogházba lépés első napjának lehangoltsága, a magány elvesztésének kínja, a gyilkosok és rablók durva társaságának elviselhetetlensége, a nyomorba való lassú beletörődés, az apró örömek börtönvirágainak kinyílása s a céltalan munka sivár gyötrelme: ezer mélyen kötött szál fokozatos feszülésével pattantja fel a lélek csapóajtóit, amelyeken túl soha senkitől meg nem mutatott világ havas ormai, sötét szakadécai, zúgó tarpatakjai és li-

dérces ingoványai döbbszentenek meg. Ebben a félelmetes miliőben nyilatkoztatja ki magát a még amorf emberi lélek, valahogy úgy, ahogy a teremtés nagy műhelyéből kikerült, kultúra és civilizáció nélkül, félig állati ösztönökkel, de megváltás után lihegő vágyával. (...)

Az emberek, akiket az író rendre elvontultat előttünk börtöne homályán, csak látszólag, külsőségeikben különböznek egymástól. Lényük legmélyén egy töről szakított gallyak ők, testvérek. Legtöbbszörüknek tipikus jellemvonása a túlzott inger, az a dühödtség, keserű és okatlan kétségbeesés, amely eltérve az értelem és társadalmi kényszer béklyóit, adott pillanatban gyilkos lendületre emeli a kést, a halált okozó husángot.”

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij (1821–1881) már érett férfiként került börtönbe 1849. december 22-én. Tollforgató pályatársai elismerték tehetségét, és befogadták maguk közé a Szegény emberek nevű titkos szervezet tagjai. Ebből lett a galiba, hiszen az orosz nép szeretete, az ország múltjának imádata (szlavofilizmus) elvakította, de a fejében még ritkán tomboló félkegyelműség is csökkentette józanságát.

A száműzetésben tovább mélyült az egyelőre nem betegség szintű tudathasadása, de szerencsére borulátásait biblikus erejű derengésekkel enyhítette. Ha leegyszerűsítve „vizsgáljuk” az elmebajra utaló jeleket, azokat, amelyek gyakran ismétlődnek és akár napokig tarthatnak, kellő tanultság nélkül is nyomon követhetők a kinél, mikor, miért jelzései. Nevezetesen, az indokolatlanul makacs depresszió, a kóros gyanakvás, a reménytelenség érzése, az öngyilkosság fontolgatása, alvászavarok, alaptalan félelmek, szexuális nehézségek, önpusztító viselkedések (szenvedélyes szerencsejáték, alko-

holizmus, kábítószerzés), *végletes táplálkozási szokások* (zabálás, koplalás).

Az iméntiek felismeréséhez elegendő lenne alkalmasint a családtagok, munkatársak, barátok figyelme, hogy szükség esetén orvoshoz vigyék, küldjék az illetőt, de napjainkban hovatovább világjelenség a közöny. A szánalom is távol tarthat a segítségért, vagy közrejátszhat a mosdatlan-ság előidézte undor, a kiszámíthatatlan cselekvésektől való – jogos – félelem! Ki nem legyint érzéketlenül arra, hogy a másik migrénes, lüktet a feje (sokat ivott, és nem bírja), bolondságokat álmodik (kielégületlenség, menstruáció, fogyókúra), netán váratlanul „támad” a hallucináció, elég hozzá a reggeli bódulatba csöppenő ébresztőóra. *Selye János* (1907–1982) magyar származású kutató 1936-ban kezdte Montrealban (Kanada) kutatni a szervezet alkalmazkodási képességeit; stresszelméletével a világhírű professzorok közé került, és *Az álmótól a felfedezésig* című könyvét óriási nemzetközi érdeklődés fogadta, mert nem hallgatott a rosszról sem.

„Életünk folyamán szüntelenül alkalmazkodnunk kell a körülményekhez. Amióta az élet hajnala megvirradt az ősvizek felett, azóta áll fenn ez a fajta kölcsönhatás az élő anyag és az élettelen környezet között csakúgy, mint az élők társas világában. Az egészség és a boldogság titka nagyrészt abban áll, hogy sikerrel kell idomulni e planéta örökké változó életfeltételeihez: aki az alkalmazkodás mesterségét nem sajátítja el kellően, betegséggel és boldogtalansággal rója le a büntetéspénzt.”

Az ember viszont szeret kibúvókat keresni, hiszen bölcsnek, találékonynak tartja magát: elfojtja szorongásait, büntudatát, keveset törődve az „elhárítások” következményeivel, hogy a látszólagos lelki-szellemi nyugalmukat fitogtatók valójában örökösön szoronganak és rohángál-

va, rettegve ellenőrzik konyhájukban, ki-kapcsolták-e a gázt!

A szivárvány kapujában

„Tudat alatt egy kis házban
Ül az ösztön talpig gyászban.”

(Karinthy Frigyes)

Amikor beléptünk az ajtón, a megbotcsátást és hatalmas lelki békét sugárzó mosolya valamennyiünket tétovázásra készítetett. A fiatal nő egy kutyaszagú al-bérleti szoba feslett diványán feküdt, szoknyája gondosan lesimitva, mintha csak gyors szunyókálásra dőlt volna le, és domborulatai olyan öröknek látszódtak, hogy el sem hittük: bizony ott toporog a nemlét szélén. Ölembé véve, fordított Pietaként dédelgettem, de az orvos intett: késő...! Ekkor és így találkoztam 1970 nyarán először az önpusztítás visszafordíthatatlanságával, majd később még jó néhányszor, amikor pár hónapig mentő-ápolóként dolgoztam Budapesten. Gyakran mentünk olyan esetekhez, hogy tehetetlenül kellett állnunk az alig korábban lélegző, gondolkodó, de érkezésünkkel már élettelené lett emberek előtt. Késő...! – motyogtam, miközben a tehetetlen düh mardosott belül, hiszen látni véltem arcukon: cselekedetük könyörgő kiáltás... volt... a szeretetért.

Fekete mátkaság

Milyen betegesen fájdalmas szépség-fogalmazta meg *Kosztolányi Dezső* (1885–1936), hogy akit a halál jegyez el, az kissé komorabb vőlegény, mint a bánat. És erre a „hideg frigyre” nem csupán

azok lépnek, akik nagy bánatukban, magányukban, elkeseredettségükben senkivel nem tudják megosztani fájdalukat. A ragaszkodáshiány száraz jajongása éppúgy létezik a pelenkákkal fellobogózott udvarokon, mint az özvegyek, nyugdíjasok hideget lehelő lakásaiban, vagy a tizenévesek zenétől hangos, kábítószeres, izadságtól bűzlő kuckóiban. Komoly hagyományokkal rendelkezünk ezen a téren, nem véletlenül van szerte a földkerekségen évtizedek óta dobogós helyünk a „Szent Mihály lován” nekikeseredetten vágatók versenyében. Az Erdélyben született *Hervay Gizella* (1934–1982) fogalmazta meg öngyilkossága előtt valamicskével: „kiakasztott cégér a szívünk”, és nagyon megérezte a lényegét, hogy *Széchenyi István* (1791–1860) pisztolydörrenésétől miért vesznek részt olyan sokan a „kilépni a buliból” nevezetű halállal kacérokodásban.

Az utóbbi másfél száz esztendőben végzett és feljegyzett kutatások adatait rendszerezve számos elmélet ütközése teszi érdekessé a „*becstelenül zavaros krízisek*” gyöttrő rejtélyeit. Voltak korok (országok), ahol becsületbeli ügynek tekintették, hogy a kegyvesztettek, a hírnevük megővésére törekvők maguk döntsének életükről. *Jacques Louis David* (1748–1825) francia festő azon nagyon kevés képzőművészek közé tartozott, aki a keresztény, illetve zsidó kultúrkörben vászonon is fel merte eleveníteni, milyen érzés összeölelkezni a halállal. Az ókor legnagyobb hatású filozófusa, *Szókratész* (i. e. 469–399) példáját tömegével követték a későbbiekben, amikor fölismerték az elkerülhetlent, hogy nincs más lehetőség. *Antonius* (i. e. 83–30) római államférfi és hadvezér, az egyiptomi királynő, *Kleopátra* (i. e. 51–30) férje sem tétovázott az actiumi csatavesztés után, de *Néró* nevelője,

Seneca (i. e. 4–i sz. 65) is úgy döntött a császár késztetésének engedve, hogy forró vízben érvágással vet véget az egézsnek.

De van józan magyarázata a japán harakiriknek, az Indiában megözvegyült asszonyok máglyára borulásának; odafekszenek elhunyt férjük mellé velük égni, vagy a régebbi Európa arisztokratái viselkedésének, hogy komolyabb adósság, társadalmilag elfogadhatatlan viselkedés miatt délcegen lötték főbe magukat, eleget téve az íratlan törvénynek: az urak virtusa árulásnál, kártyavesztéségnél, szoknyaügyeknél a homlokhoz szorított revolver. Ám az esetek többségében vádlottak lehetnek a rokonok, ismerősök, ahogyan *Vincent van Gogh* (1853–1890) is elkövette egyik örültségi rohamában azt, amivel megszegette a „ne ölj” parancsolatát, de józan pillanataiban pontosan érezte: „*Az ember voltaképpen gyilkos csinál a barátaiból!*” Nos, az a gonosz, beteg agyvelő (Freud szerint) a tudatlanban más elpusztítására törekszik, és önkezűsége mindenképpen valamilyen dühből fakad, kezdve a valaminek visszaszerzésére irányuló törekvéstől a gyógyíthatatlan betegség okozta fájdalomig. A kétségbeesés előidézheti a depressziót, a hangulati végletek között hullámzó levertséget. Pszichiáterek kutatják régtől a fenntartások nélkül elfogadható diagnózist arra, hogy az alkotó elmék észbeli képességeire mennyire, mikor, miért van befolyással a féktelen lelkesedés, illetve a végzetes borulás, saját magukat kivégző elszontyolódás. Írók és más művészek között hatszor több a depressziósok aránya, mint az átlagnépességben, de azért is hallani róluk gyakorta, mert rivaldafényben élnek, könyörtelen iszákosságukra az a mentegető érv, hogy valójában elvetélt idealisták, valamilyen eszményekért öntetlenül lelkesedő ábrándozók.

A Medicina Könyvkiadó gondozásában, 1968-ban jelent meg dr. Klimes Károly kötete, *A neurotikusok világa* címmel, és ez akkoriban különös eseménynek számított, hiszen orvos legyen a talpán, aki tévedhetetlenül követi nyomon az összeférhetetlen „odüsszeuszi” bolyongásait. A politikai, gazdasági, társadalmi valóság is meghatározhatja, hogy az értelem szabályozott örület, vagy a szabályozás alól kikerült értelem tekinthető tébolyultságnak. Miként a béka befőttesüvegbeli mozgása adja hírül a légköri viszonyok alakulását, úgy mérhető le egy ország lakosságának közérzete a cselekvési lehetőségekkel, a kiúttalansággal, a remények megvalósíthatóságával, a „közteherviselés” teljesíthetőségével. Dr. Klimes azt fejtegette:

„A neurózis... ez a torz létezésforma nem ok nélküli, nem egyszerűen születési hiba, szerkezeti tökéletlenség, összeütközések, a személy súrlódásait, sérüléseit hűződnak meg mögötte. Ezek az okok nem mindenki számára egyforma méretűek, tartalmúak, tehát embere válogatja, hogy ki mikor válik neurotikussá. Senki nem születik neurotikusnak, legfeljebb egyensúlytalan idegrendszeri működéssel indul az élet felé. Átélt, elszenvedett cselekmények, történések nélkül nincs neurózis.”

Ha csupán a milliók idegeit feszült állapotban tartó eseményeket kellene nyomon követni, hogy az önkivégzők számára alakulását, az okokat firtassuk, nem komolytalan az úgymond nemzeti karakter háttereit vizsgálni. A megsemmisülés utáni vágy, az önfeladás gyakorisága szinte hasonlatos a felvidéki, kárpátaljai, erdélyi, vajdasági honfitársaink között, de az anyaországéhoz hasonlóak az Észak-Amerikában, Ausztráliában élő hajdani emigránsok „genetikai szennyeződései” is. Népünk tényleg örökletes tu-

lajdonságként hordozza magában ezt a szörnyű hajlandóságot? Igaza lenne a nemzethalál rémével fenyegetőknek, hogy ebben a „csontig csonkuló hazában” azért telítődnek dugig rendszerektől függetlenül a tébolydák, mert az agy sem él csak kenyéren és vízen? Európa kevés országában háborúztak annyit, mint nálunk, tatár, török, osztrák megszállások, vesztett csaták, területtráblásokkal végződő háborúk, diktátorok féktelen garázdálkodásai fokozatosan teremtettek lehetőséget a lelki mocsárosodásnak. Herman Ottó (1835–1914) *A magyar nép arca és jelleme* című, 1912-ben kiadott könyvében olvasható a következő.

„A magyarság legfőbb és legkirívóbb hibái: a meg nem férő természet, önhiúság, gőg, hetykeség a betyárkodásig. De ugyaninnen a szalmaláng, egyáltalán a kitarítás hiánya is, mert az önhiúság sokszor azonos a sokat markolással, ez pedig a keveset szorítással, mely a csapongáshoz vezet. A magyar nem mentes az uralkodás hajlamától, szeret »mutatni«... A világ legszívósabb, meg nem győzhető perlekedője és örökös pártoskodója. Helyzetének kényes voltát jól ismeri és helyesen fogja fel...”

A száműzhetetlen tudathasadás

Az ideg orvosok várótermében ücsörögve nagyon bosszantaná a származására, hovatartozására büszke felnőtteket, hogy ilyen lenne őseiktől jussolt természetük, ám roppant „szórakoztató” feladat betekinteni a világ bolondokházaiba, ahol az ápoltakat – akár csak a börtönökben – korlátozzák szabadságukban, de ez szükségyszerű, hiszen valamiért nincs helyük a kinti környezetben. Báthory Erzsébet (1560–1614) sok száz fiatal leány kínzá-

sában gyönyörködött, vérüket is vetette, de a bíróság, tekintettel származására, életben hagyta, és a csejtei kastély toronyszobájába került örökös fogságra, ahol megőrült. A francia főnemes, *Sade* márki (1740–1814) író, kéjenc, a róla elnevezett nemi eltévelyedésekért halállal lakolt volna, ám arisztokrata ismerősei közbenjárására Vincennes börtönébe csukatták, mint bolondot. Ezt a menekülési formát választotta *Ezra Pound* (1885–1972) amerikai költő is, aki a második világháború éveiben az olasz rádióban lelkesen támogatta a fasizmust, de a felelősségre vonástól tartva elmeógyógyintézetbe vonult, ahol 1958-ig tartózkodott. Későbbiekben a dekadens irányzat jelentős ösztönzőjeként sorakoztak mögé hívei.

Tallózzunk még parányit ebben a „fekete lexikonban”, mert bármerre is tekintünk, hatalmas egyéniségek csoportosulnak a kaucsukcellákba zártak tablóján. *Maupassant* (1850–1893) francia író, a novella műfajának megteremtője is egészen fiatalon halt meg, elborult elmével. Talán a sok munkától roppant össze, mint *Munkácsy Mihály* (1844–1900), az asztaloslóból nemzetközi elismertségűvé lett piktor; a *Siralomház* című festményével nyert 1870-ben aranyérmet Párizsban, és utána nem győzte teljesíteni a megrendeléseket. Menekülni akart 1897-ben a feladatoktól, átlépett a korláton, de sérüléseiből felépülve még elkészítette a Krisztusképet, aztán szanatóriumba vitték, ahol pisztolyt kért: az endenichi zárt intézetben hunyt el iszonyatos szenvedések közepette.

Nehéz kikerülni annak említését, hogy az elmebetegséggel kapcsolatosan 1418-ban tettek említést a „morbus gallicus” nevű új betegségről, ez pedig a „lues inquinaria cruentissima”, nevezetesen az uralkodókat és azok leszármazottait sem

kímélő lágyéki, igen véres bujakór. A nem mindig jóindulatú krónikások följegyzései szerint sok magyar király „aludt el Krisztusban” őrjöngéstől gyötörve, púposan, sántán, dadogósan, túlzottan szőrösen (a szifilisz harmadik szakában?), vagy gerincsorvadással, öregkori agyalágyultsággal, gutaütéssel távoztak a földi létből. Egy nem megbízható összesítésben olvasható, hogy 1841-ben kétezer hülyét tartottak nyilván az országban, de ezeknek alig negyede kapott kezelést, bár a kretének gyógyítása, foglalkoztatása, egy „nemzeti őrintézet” majdani létrehozása a 19. század közepén (a Lipótmező helyszínének ötletével) a döntésre jogosultak asztalára került. Ám ekkoriban kevés orvos törekedett a „szellemtanász” munkára, a korszakalkotó felfedezéseikkel jelentkező kollégáikat is kegyes szükségszerűségből a „bujasenyvesekkel” zárták össze, mint például *Semmelweis Ignácot* (1818–1865), a pesti egyetem szülészeti tanárát, aki azt ismételtette, hogy a gyermekágyi lázat fertőzés okozza!

Mikor térhet vissza a szorongásosokba a lélek?! A századforduló idején nagy keletje volt az analíziseknek, ahol a beteg egy heverőn fekvé elengedhette magát, és a rendszerint 50 perces foglalkozás alatt mindenféléről beszélhetett. Freud és tanítványai csak elvétve küldték másokhoz, netán zárt intézetbe a hozzájuk fordulókat, mert hitték, hogy a betegek ragaszkodnak hozzájuk. Ám *József Attila* (1905–1937) ezt fonákjára helyezte a sokáig rejtetett, *Szabad ötletek jegyzéke* című iratában. Indulatos vádjainak zavaros kinyilatkoztatásával azt sejtette, azért feküdt vonat elé (alá), mert az őt hallgató nő nem akarta paradicsomi gyönyörűséggé varázsolni kettőjük ismeretségét. Az első világháborút követő esztendőkből nem csupán az elfogástól féltő kommunista nép-

biztos, *Szamuely Tibor* (1890–1919) követett el végső megoldásként öngyilkosságot; a *Nyugat* szerkesztője, *Osvát Ernő* (1876–1929) leányának halálakor lőtte szíven magát, alig korábban, 1925-ben tette özvegyé húszévnyi házasság után *Móricz Zsigmondot* (1879–1942) felesége, *Holics Janka*.

De lobogtak fekete zászlók a Szovjetunióban is, hiszen az orosz falusi élet ábrázolója, a mulatós *Jeszeyin* (1895–1925) éppúgy tragikusan végezte, mint *Majakovszkij* (1893–1930), a forradalom poétája. Akkoriban sem lehetett könnyű eldönteni a lét miérettjein töprengőknek, hogy meddig van értelme túrni, hiszen a skizofréniára hajlamosak, netán a lelkükben már dúló betegséggel csatázók megérik, miféle párnára hajthatják nyugodtan a fejüket. Gyakran idézik azt a mondást, hogy egyetlen dolog, ami nem többségi elv alapján működik, az a saját lelkiismeret. Pusztán az a kérdés: kinek ajánlatos engedelmeskedni, de céltalan hajónak soha nem kedvezett a szél! Jungot idézve, „Az emberi sors egyetlen értelme, hogy világosságot gyűjtson a puszta létezés sötétségében.”

„A boldog örült, ki mindent leront!”

„Zaklatott, zsúfolt fejünknel
váza áll, virágszál bókol,
tündéri bibecsipesszel
gyötrelmek mélyire csókol”

(Nagy László)

Évekig senki nem talált elfogadható magyarázatot arra, hogy egy kansasi városkában (USA) élő jómódú farmert és családját miért ölte meg két jelentéktelen

bűnöző, hiszen csak néhány aprósággal távoztak. A rendőrség hiába kereste őket, ám hajdani fegyenc társuk ráismert a közös zárkában fejtetett tervekre. Elfogták a gyilkosokat, akik sokáig vártak az ítéletre, majd arra, hogy felkössék őket. *Truman Capote* (1924–1984), a vadóc amerikai író ilyen „szereplésekkel” vált népes társaságban fiatalon hírhedtté. „*Alkoholista vagyok, kábítószeres vagyok, homoszexuális vagyok, zseni vagyok. Persze, mindettől még lehetnék szent is, de mit csinálnak, nem vagyok az!*” Máskor a televízió élő adásában vágódott hanyatt (szesztől, drogtól), ám a közönség szerette, mert a *Hidegvérrel* című könyve (1966) világsiker lett! Hat esztendőn át tanulmányozta a nyomozati anyagokat, bejárt a börtönbe, és hosszasan beszélgetett az elkövetőkkel. Zavart agyával megértette (érezte?!), hogy ezeknek a félnótásoknak akkor mi játszódhatott le a fejében...

A titokzatos köd

Kevesen cáfolják, hogy a depressziós esetek mögött általában a gyermekkorban elszenvedett veszteségek, csalódások húzódnak meg, és amikor ezek később megisméltődnek, jön a bánat, a melakór. Persze, az is tény, hogy a hangulatváltozások főleg az izzákosok, szorongásos gyógyszerfüggők életét nehezítik, de felszabadítanak olykor alkotói vágyakat, és ezzel párhuzamosan az önként vállalt halál gondolatát. Általában erkölcsi megfontolásból engedik letepertetni magukat, mert nincs erejük tovább birkózni a magánéleti, szakmai, politikai kudarcokkal. A jugoszláv–magyar barátsági szerződés megszegése miatt döntött úgy gróf *Teleki Pál* (1879–1941) kormányfő, tudós, egyetemi tanár, hogy csak a golyótól kaphat felmentést. Történelmünk újabb viharai-

ban, 1945 után 1956-ig, a kitelepítéstől, letartóztatástól, kínzásoktól való félelem gyarapította az eszeveszettek táborát; kötélt, kút, mérge, emelet, a forradalom leverését követően pedig a csalódottság miatt „ugrottak” sokan a Styx folyóba. *Soós Imre* (1930–1959) színész, a Lúdas Matyi, a Körhinta ragyogó főhőse orvosnő feleségével indult odaát. Alig később *Szabédi László* (1907–1959) erdélyi szerkesztő, a Kolozsvári Bolyai Egyetem felszámolása ellen tiltakozva vetette vonat elé magát a „kincses város” határában.

Zsúfolásig telítődtek az elmegyógyintézetek és alkoholelvonók, nem is beszélve a börtönökről, mert az erejét veszített társadalom félt azoktól, akik bármilyen szinten is nem tisztelték a törvényeket, né tán ön- és közveszélyesként kerülhették volna (hiszen örültek) ki a felelősségre vonást. Ezért ajánlatosabb volt előre becukni őket, de gyakran választották menedékkül a tébolydát a Rákosi-korszak elkényeztetett katoná-, rendőr-, ÁVH-s tisztjei, kiebrudalt hivatalnokai, és ápolóként vagy szolid hibbantként várták a vihar múlását. Az értelmi fogyatékosok szidhatták a rendszert, az élelmezést, küldözgethettek följelentéseket orvosai ellen ágálva, és ha kimenőjükön lopáson kapták valamelyiküket, csak mondták az intézet címét. Az „okosabbak” viszont nem akartak addig ténferegni a skizofrének mozdulataival, hogy rákerüljenek az aktívan kezelt elektrosokkolandók listájára.

A „villanyozást” 1938-ban kezdték, főleg a dühöngők nyugtatására. Sok zavart elmét tisztítottak ezzel világszerte, ám az érintettek közül számosan halálfélelemmel vergődve tapasztalták az áram rettenetét. Elsősorban a büntetés-végrehajtás „lakóit” örvendeztették 1948-tól évtizedeken át, hogy a kóros (politikai) téveszmékre nincs tableta, csak a gép használ. Előtte nincs

altatás, csupán 3-4 köbcentis Evipanos injekció és a fogak közé nyomott gumiék. Más a helyzet a valóban eszementeknél, epilepsziásoknál, amikor az amerikai kivégzőszékhez hasonlatos elektródákat raknak testükre, mert újjászülehetnek. De miként *Benedek István* (1915–1999) professzor észrevételezte az *Aranyketrec, Egy elmeosztály élete* című könyvében: „Aki nek nincs ideje érzéstelenítésre, narkózisra, az ne menjen orvosnak.”

Pusztán találgatni lehet, hogy a törődésre vágyódó fájdalom-hercegfi kből mennyien tekintették személyes sértésnek, hogy keveset foglalkoznak lelkükkel, pedig erőteljesebb barátkozással sikerülhetne gentleman agreement (úri becsület-szóra) szerződést kötniük a démonnal. Mindenesetre itt is tapasztalható a pszichiáter és a neurológus kettősének döntési kényszere, hiszen a depressziót megközelíthetik biológiai oldalról (gyógyszeres kezelés) vagy a méla-kór felől (különböző terápiás módszerek). Az utóbbihoz rengeteg idő, türelem kellene, ám a kórházakban nincs hely, a rendelőkben sem lehet futószalagon kizökkenteni szomorkodásukból a mániákus panaszkodókat. Kevés a beteg magas értelmi szintjére (IQ = intelligenciahányados) számítani, mert ha hiányzik az érzelmi fokozat, a kapcsolatteremtési képesség, a személyiség érettsége; fogságban maradhatnak a ketrecen kívüliek is, de meddig bírják, és mitől roppannak össze váratlanul. Nem a pszichopata értelmiségiekkel van gondjuk az analitikusoknak, hiszen azok nem annyira kelekótyák, inkább jellemhibák, akárcsak a bűnösségüket körömszakadtukig tagadó, bosszúvágytól hörgő nagyidős elítéltek némelyike, a gyógyíthatatlanul összeférhetetlenek, az alamusziség mesterei, az elfonnyadt lelkiismeretűek.

Valamennyi cselekedetre nem lehet mentség a zavart szellem és lélek, bár ilyet

csupán kívülálló mondhat, de éppen a tudományos fölkészületlenség, a titoktartási kötelezettség mentessége teszi lehetővé, hogy nem kell hinni abban: gyógyítható a skizofréria. Falunk dajkálgatott bolondja, a frontot járt tüzerőrnagy, imígyen koldult a kocsmá elött: „*Sztálin a mi Istenünk, Rákosi az ő Jézuskája!*” Senki nem merte följelenteni, elvinni, noha, apámtól tudom: a németek oldalán, a Hunyadi-páncélosokkal részt vett az 1945. február 11-én indult budai kitörésben, és ezért bőven „osztogattak” életfogytiglant vagy kötelet. Megúsztá, ám 1963-ban véget vethetett volna az alakoskodásnak, mert a tanácselnök a község vezetőinek nevében fölajánlotta, hogy megélhetését az ebadók felével támogatják. Másnapra belepusztult a szegyenbe, de kabátjára föltűzte a II. világháborús kitüntéseit.

„Világ sírköve alatt még!”

Az elkerülhetetlenség költészete úgy pusztítja el a megmaradással kísérletezőket, mint az atommal foglalkozó tudósok szervezetét a rádium sugárzása. Elég szétnézni a hatvanas évektől odaveszettek temetőjében, hogy a szellemi óriások tehetségét, vállalkozókedvét mi roncsolhatta szét! József Attila fogalmazása szerint „*Az ember végül homokos / szomorú, vizes síkra ér, / szétnéz merengve, és okos / fejével biccent, nem remél.*” Az 56-os forradalmat követő perek, és kiszámíthatatlan amnesztiák esztendeiben érezni lehetett, hogy valami készülődik, gyarapodott az iszákosok serege, meghirdették a TTA-célkitűzést (távozz tőlem, alkohol!), de az ország vezetői valamiért nagyon siettek: 1959-ben elkezdtek a téesszervezéseket és a falusi származású művészek tucatjával roppantak össze, nem bírván elviselni, hogy az ál-

taluk támogatott rendszer, párt ennyire durván bánik rokonaikkal, szüleikkel. Előfordultak nem tisztázott esetek, például *Sarkadi Imre* (1921–1961) kiugrott vagy leesett az emeletről, üzenete viszont félreérthetetlen: „*Ragaszkodjatok rettenetesen vacak életetekhez.*” Barátja, *Czibor János* (1922–1961) a Színművészeti Főiskola tanára 1952 és 1955 között, *Csurka István*, *Galgóczi Erzsébet*, *Moldova György* és más dramaturgszakos diák felfedezője szintén nem akart elnéző lenni.

Pár évig szüneteltek az ismert alkotók bárgyú önpusztításai, de nem így a lakosság körében, hiszen 1959-től 1963-ig esztendőnként átlagosan 2500-an váltották ki túlvilági útlevelüket, ám 1968-ban már 3457-en, és fokozatosan elérték az ötezres szintet. Ebben nemcsak az a döbbenetes, hogy sok. Inkább a miért kérdése fontos. A fiatalon, elmeegógyintézetben „kimerült” német filozófus, *Nietzsche* (1844–1900) azt tanította diákjainak: „*Az élet minden sebére vigaszt ad a halál gondolata, és az öngyilkosság lehetősége nem egy nehéz éjszakán segít keresztül!*” Nem vitatható az igaza, de ezt az elvet megoldásként hirdetni olyan, mint bármelyik népet lelki siralomházba terelni közönyösen, és elfeledtetni vele az életigenlés parancsát. Mekkora kannibalizmusa a sorsnak, hogy korán hűlnek ki hatalmas szívek, mert „megunta” jövőjét a paraszt, a munkás, a diplomás, az anya, az apa, a gyerek.

Kamondy László (1928–1972) szerkesztőtársa lett a mennybéliek között *Domján Edit* (1932–1972), akit egy ország imádott, ám makacsul akarta a szörnyű befejezést. A korlátlan hatalmú filmkritikus, rendező, irodalomtörténész, a legjelentősebb sajtótermékek munkatársa, *B. Nagy László* (1927–1973) feküdt arra a sírre Balatonszárszón, ahol előtte József Attila,

utána pedig *Latinovits Zoltán* (1931–1976) zuhanó testét horzsolta véresre a vonat. Babonás történetek ezek, különösen arra gondolva, hogy az árvaságot, szegénységet, kismemizettséget saját bőrén tapasztaló, a helyét szorongva kereső költő, *Ratkó József* (1936–1989) is ridegen pusztította el magát. Ismerősei közül kevesen hitték, bár a családi tragédiából fakadó érzéseit kifejezésre juttatta a *Törvénytelen halottaim* című kötetében. És azóta is jönnek laza sorokban a „bilincsrázók”, a kényszerzubonyban ölelni akarók, a megválthatatlan lelkek, akiknek nincs utolsó kívánságuk, esetleg az örökkévalóság előtt papírra vetett végrendeletben üzennek: ez a világ nekik többé nem mérhető.

A nyugalmazott pszichiáter főorvos, amikor átadta olvasásra naplójegyzeteit, a betegetől kapott vagy a postázástól visszatartott leveleket, fegyelmi jeinek másolatát, főnökei utasításainak vaskos gyűjteményét, azt latolgattam, mennyi titok, borzalom, siker, kudarc tudója lehet. Nekibátorodva meséltem a viccet. A lódkortor felkereste lélekgyógyász barátját, aki azt kérdezte tőle: „Hát, mi a panasz?” Erre az állatorvos morogva felelte: „Hja, így könnyű!” Nem arattam osztatlan sikert. Iránymutatásul arról faggattam, mi-féle változások észlelhetők a zárt osztályokon az utóbbi esztendőkből.

– Ritkán járok be, de felületes tapasztalataim szerint teljesen átalakultak a tév-eszmék, kevesebb a császár, herceg, Jézus,

alig van Hitler, hozzáigazodnak, amit a tévében látnak. Mostanában ufós lények is bekerültek. Emberségesebbek lettek a körülmények, bár az ütlegelő ápolókból maradt jócskán, de az őrzőgökből is. A kábítószertől, olcsó alkoholtól elhülyültek erőszakosabbak, különösen a már néhányszor elítéltek. Kiszámíthatatlanságuk megelőzhető lenne, ám szabadulásuk után nehéz pontos láttelethez jutni, és ezt ők is tudják. A paranoidok érzelmi élete különben is merev, csökönyösek, képtelenek az együttműködésre, és a lelki-szellemi frigiditás csak akkor változik valamilyen formában, legyenek a sárga házban vagy a szürkében, ha félelmet ébreszthetnek társaikban. Utálják a gyöngéket, a náluk értelmesebbeket, a tartós kapcsolattal rendelkezőket. Mindahányan szerepet játszanak, ezért nehéz hitelen válaszolni, de valamennyiükre jellemző a túlzás, az irigykedés, a hatalom vágya, nem törődnek a dicséretekkel. Rideg önzőségük miatt kerülnek szembe a törvényekkel is, hiszen hősködéssel akarják elnyerni társaik megbecsülését, bármilyen, legyen az szexuális erőszak, rablás, gyilkossággal végződő bűncselekmény. Számos ilyen vezérszerepet játszó betegem volt, persze, nem dicsekedhetek komoly eredményekkel, mert bejöttek a forgóajtón, aztán csak a tespedt semmittevésre óhajtozók maradtak osztályomon. A többség távozott, és előbb-utóbb kezelt, botot emelt az útjába kerülőkre.

Hajnal László Gábor

Felhasznált irodalom

Bakonyi Péter: Téboly, terápia, stigma. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983. Budapest.

Benedek István: Aranyketrec. Gondolat Könyvkiadó, 1983. Budapest.

Csáth Géza: Rejtelmek labirintusában. Magvető Könyvkiadó, 1995. Budapest.

Harmat Pál: Freud–Ferenczi és a magyarországi pszichoanalízis. Európai Protestáns Szabadegyetem, 1986. Bern.

Játék a halállal

Önkárosító, önpusztító cselekmények a börtönben

Az önzező halál szomorú hazai statisztikája, s az általa okozott károk alig felbecsülhető mértéke közismert. A humán tudományok szinte mindegyike, ahogyan a közvélemény is, szüntelenül kutatja, s értelmezni próbálja e sokáig tabunak tekintett komplex jelenséget, annak minél hatékonyabb megelőzése, visszaszorítása érdekében. Mindenesetre a szerteágazó és korántsem lezárt kutatásokból leszűrhető egyöntetű vélemény, hogy az öngyilkosság a személyiség kóros fejlődésének folyamatát zárja le.

Abban is egyetértés mutatkozik, hogy e társadalmi integrációs zavar, mint folyamat, lényegét egyetlen okkal magyarázni képtelenség, míg a közvetlen kiváltó tényező olykor teljesen banális, esetleges is lehet. Ugyanakkor kulcsfogalomként – mint ahogy a devianciák esetében általában – a szocializációt jelölhetjük meg, mint olyan növekedési, érési, személyiségfejlődési folyamatot, amely a felnőtt (magán- és közéleti) szerepelvárásoknak megfelelni kész és képes ember megformálásában döntő jelentőségű.

A szocializáció alapvető fórumai a család, az iskola, a munkahely, a kortárs közösségek, referenciacsoportok, amelyek a felnövekvő egyén számára a legfogékonyabb életkorban alakítanak normákat, értékeket, viszonyulási sémákat, attitűdöket.

A tapasztalatok szerint e személyiségformáló műhelyek – mindenekelőt a család, mint elsődleges mikroközösség – hiányosságai, működészavarai jelentik témánk szempontjából a legsúlyosabb kórosi tényezőket. A szakirodalom szerint ugyanis az öngyilkosságot elkövetők zömének személyisége már a korai gyermekkorban sérült az elszennvedett traumák, megfosztások, aránytélvesztések, alkalmatlan szülői-nevelői attitűdök következtében.

Így az érintettek énejlődésében visszamaradások, kóros rögzülések alakulnak ki, amelyek megakadályozzák az érett, autonóm, öröm- és munkaképes, azaz egészséges személyiség kibontakozását. Ugyanakkor a különböző devianciaformák közötti átfedésekre utal a szakirodalom azon megállapítása, hogy az öngyilkosság elkövetése minden devianciaformában gyakoribb, mint az átlagnépességben. E megállapítás a patogén gyermekkori szocializáció során kialakult úgynevezett atípusos személyiségzavar, mint sajátos prizma jelenlétére utal, amelynek, úgy tűnik, egyik lehetséges fénytörése a „meghívott halál”.

A fentiek alapján már érthetőbb, s a segítő foglalkozásuk előtt már régóta ismert az önkárosító magatartási formák jelenléte a börtönökben is. Az előbb vázolt személyiségdiszpozíciókon túl, a börtönhelyzet sajátosságai, a korlátozások, megfosztások, a tárgyi környezet adottságai, a zsúfoltságból, a fogvatartottak összetételéből adódó

konfliktusok, a külső kapcsolatok eróziója, a többnyire hosszú szabadságelvonás, mint súlyos „tárgyvesztés”, de mindenekelőtt az elítélttársak kényszerközösségével történő összértárság jelentik a börtönártalmak gerincét, s egyben az önkárosító magatartásformák lehetséges motívumait is.

E tekintetben, megítélésem szerint, alapvető törésvonal húzódik a tényleges meghalási szándék, és az egyéb okból elkövetett önkárosító cselekmények között.

Önkárosító imitációk

Ez utóbbi esetben valószínűsíthetjük a feltorlódott, levezetést nem találó indulati feszültségek én felé fordítását, a szorongáscsökkentést, az időstrukturálás ezen extrém ingerkereső formáját, a vélt vagy valós, megalapozott vagy megalapozatlan, teljesíthető vagy teljesíthetetlen kérelem, panasz „elintézésének” kikényszerítését, a szimulatív, manipulatív, játzsma jellegű magatartási stratégiát („ma nyelünk, holnap megyünk... este falcolunk, reggel utazunk”), a konfliktuskezelő eszköztárát kimerített ember segítségkérését, továbbá a fogvatartott ügyében kompetens döntéshozóval történő azonnali kapcsolatfelvétel kiharcolását, de minden esetben figyelemfelhívó, törődést, odafordulást, gondoskodást kiprovokáló indítékokat.

Célirányosan az önkárosító cselekményekre vonatkozó számítógépes egészségügyi nyilvántartás hiányában szegedi viszonylatban az alábbi becsült adatokkal számolhatunk, amelyek a legcsekélyebb szándékos önsértést is tartalmazzák. Éves, illetve havi bontásban ez így alakul.

Étkezésmegtagadás (étel és víz): 1-3 eset/év

Csak ételmegtagadás: körülbelül 2/hó, 20-25/év

Nyelés: 2-3/hó, 20-25/év

Orvosi tájékoztatás szerint a nyelések száma az utóbbi időben jelentősen lecsökkent, a megtörtént esetek többsége az életet nem veszélyezteti.

Falcolás: 5-10/hó, 60-120/év

Az adatszolgáltató szerint az esetek többsége nem veszélyeztet életet, a cselekmény többnyire a végtagokra irányul, s a nyaki területen jóval felszínesebb az okozott önsébzés.

Gyógyszerrel történő visszaélés: 0,5/hó, 7-8/év

A tájékoztatás szerint számuk csökkenő tendenciát mutat, de ugyanakkor az egyik legkomolyabb elkövetési szándékra utal.

Az elkövetők leggyakoribb magyarázatai: „nem beszélhettem a nevelővel, parancsnokkal, biztonsági tiszttel, elszállították a barátomat, nem vittek spejzolni, nem, vagy nem a kívánt módon intézkedtek az ügyemben”.

A helyi tapasztalatok szerint az összes esetszám mintegy felét 50-60 fogvatartott követi el. E fogvatartotti kör börtönszociológiai jellemzői a következők. Fiatal felnőttkorú, legfeljebb negyvenes éveiben járó; többnyire primitív, kevéssé iskolázott; általában nem nagy ítéletekkel rendelkező, inkább börtönkategória; személyiségzavar feltételezhető; krónikus (belgyógyászati, mozgásszervi) beteg; általában nem dolgozó, illetve kevéssé foglalkoztatott.

Gyakori tapasztalat, hogy az okozott sérüléssel nem arányos, extrém érzelmi-indulati magatartástünetek követik az önsebzést, intenzív félelmek, pánik lép fel a lehetséges következmények miatt.

A jellemző elkövetési helyszínek a következők: egyedüli elhelyezésben, fenyítési elkülönítésben, népes zárkában, kórházi elhelyezésben. A legtöbb esetben vélhető a szociál-pszichológiai nyereség, a zárkatársak, a segítő foglalkozásúak figyelmének kivívása.

A nyelést elkövetők jellemző motívuma a Tökölre, illetve másik bv. intézetbe szállítás, valamint az adott fogvatartottal való találkozás reménye.

A gyógyszerrel visszaélők motívuma a külkórházba kerülés, ott a hozzátartozóval történő találkozás reménye.

Az étkezésmegtagadók többnyire valamelyik döntéshozóval történő azonnali kapcsolatfelvételt igyekeznek kiprovokálni.

A tapasztalatok szerint azonban ebben az elkövetői körben is történhet haláleset. Esetleg a személy nem megfelelően adagolja, tempózza a gyógyszert, netán egyéb önkárosítást követ el, s bár előzőleg kijelez, jelzését a felügyelet esetleg nem észleli, s így a cselekmény végzetes kimenetelűvé válhat.

Befejezett öngyilkosságok

Ezek után a legsúlyosabb önkárosító kategóriát, a befejezett öngyilkosságot elemezzük.

A szakemberek körében máig nincs egyetértés abban, hogy itt azonos, vagy a kísérletezőkhöz képest teljesen más pszichodinamikájú jelenségről van-e szó. Intézetünkben a vizsgált 1998-99-es időszakban a bűnügyi nyilvántartó adatszolgáltatása alapján négy ilyen haláleset történt. Az adatokból, háttérinformációkból megállapítható, hogy az elkövetők mindegyike súlyos életellenes bűncselekményt követett el, s szinte kivétel nélkül valamennyien előzetes, nem jogerősként, életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett személyek voltak. Az elkövetés módja valamennyi esetben önakasztás, egyedüli elhelyezési körülmények között.

Ennek alapján úgy tűnik, hogy a legkomolyabb, valós meghalási szándékra utaló elkövetési mód börtönkörülmények között az önakasztás. Az ilyen típusú kísérlet a leginkább veszélyes a későbbiekben is.

Az elkövetők életkori megoszlása 24-41 év között volt.

A pszichoszociális státusukban hasonlóságok fedezhetők fel. Rendezetlen idegállapotúak, érzelmi-hangulati labilitás jellemzi őket, alacsony a frusztrációs toleranciájuk, megzavart agresszió-háztartás tapasztalható. Támpont még a korábbi alkoholista életvezetés, a korlátozott, felszínes, bizonytalan kapcsolatrendszer. Három esetben diagnosztizált volt a személyiségzavar. További jellemzőik a merev, sztereotip alkalmazkodási sémák, aszocialitás, érzelmi kiüresedés, a túlzott gátoltság és lobbanékonyág ketőssége. Hiányzó vagy hiányos az elaborációs eszköztárak. Két esetben megelőző komoly kísérlet, illetve annak kommunikálása jelezte a várható cselekményt. Az esetek többségének pszichopatológiai bázisát a depresszív tünetképződés alkotja.

A bv. intézetekben a lehetséges megelőzési, kezelési programok alapját a pedagógiai, egészségügyi, őrzésbiztonsági teendők összehangolt és következetes végrehajtása alkothatja. Kétségtelen, hogy a rendszer érzékenyebbé tehető a differenciált észlelésben, s ha

tékonyabbá a szakszerű kezelésben. Részben ezt szolgálja a mellékelt segédanyag (tünetlista), amely a végrehajtó állomány teljes körének biztosíthatja a szakszerű esettalálói, illetve esetkezelői attitűd érvényesítését. A kérdéses jelenség visszaszorításában alapvetőnek tűnik az intézmény pszichoszociális atmoszférája, a mind a fogvatartottakra, mind a személyzetre irányuló lelki egészségvédelem jelentősége. Különösen fontos a veszélyeztetett csoporttal kapcsolatos bánásmód. Adott esetben a megfelelő bánásmód lehetőleg nem fenyegető, nem kioktató vagy utasító kommunikáció. Inkább megértő, együttérző, toleráns. Ilyenkor közös cél a depresszív hangulati állapot javítása mellett a megmaradt értékek, tartalékok, erőforrások, segítő kapcsolatok beláttatása a rászorulóval annak érdekében, hogy az érintett felismerje önkorrekciós lehetőségeit, vagyis azt, hogy a környezeti eseményekre arányosan reagáljon, lehetőleg a képességeihez mért célokat tűzzön ki, éljen a meglévő eszközökkel, lehetőségekkel, kössön kompromisszumokat.

Az esetleg szükségessé váló gyógyszeres kezelés mellett az érintett elhelyezése, foglalkoztatása, külső-belső kapcsolattartása, pszichohigiénés vezetése kívánhat összehangolt tevékenységet. Egységes feladat lehet még, hogy az egyént ellenállóbbá, a környezetet toleránsabbá, megértőbbé, elfogadóbbá tegyék a krízis megszüntetése érdekében.

A kezelést, megelőzést tekintve sokat tehet a fogvatartotti közösség is, amely a legállandóbb szociális közeget jelenti a rászoruló számára. Miután a házirend lehetővé teszi öntevékeny szervezetek működését, így önsegítő csoportok (zárközösségek) célirányos működtetése, preferálása jelenthet a későbbiekben többirányú nyereséget (empátia, karitás) a bévé céljainak érvényesítésekor.

Mentálhigiénés megközelítés

A hosszúidős fogvatartotti kör egészségügyi ellátásában a korszerű háziorvosi elveknek kell érvényesülniük, ahol már az első orvos-beteg találkozás is kiemelt jelentőségű, mivel az alapállapot regisztrálásán túl a segítő foglalkozásúakhoz fűződő viszonyt, s a későbbi börtönadaptációt is befolyásolhatja. Ennek során a részletes anamnézis, fizikális vizsgálat, előzetes egészségügyi dokumentációk rögzítése, a későbbi börtönáltalmak beazonosítását, s így a segítő beavatkozások irányát is kijelölheti. Ugyanakkor a későbbiekben a folyamatos és színvonalas orvosi, szakorvosi (ezen belül pszichiátriai) ellátás, az egészségügyi munkaalkalmassági vizsgálatok, a rendszeres fogászati és egyéb szűrővizsgálatok, adott feltételek mellett a fizikoterápia, a gyógytorna, valamint az egészségmegőrzést célzó ismeretterjesztő-felvilágosító előadások kapnak fontos szerepet.

Mindenekelőtt a hosszan tartó, stressztelített, deprimáló, ingerszegény környezet okozta személyiségkárosodások lehetőség szerinti megelőzése, kezelése, utógondozása során. Orvosi tapasztalatok szerint a szervi (szív- és érrendszeri, mozgásszervi, légzőszervi stb.) megbetegedéssel egészségügyi ellátást igénybe vevő fogvatartottak között leggyakoribb az alapvetően stressz indukálta gyomorpanaszokkal (fekélybetegség) jelentkezők száma. Emellett, mintegy 50 százalékban túlprezentált, a döntően pszichés intoleranciából, szocializációs zavarokból adódó (szervi alap nélküli), funkcionális panaszarádattal orvoshoz fordulóknak száma is. Megfigyelések szerint e panaszok a fogva

tartás időtartamával arányosan növekednek, és valamennyi szervrendszert, illetve életfunkciót érintenek. Kezelésük jelentős pszichológiai, szociológiai támogatást igényel.

Új típusú epidemiológiai problémaként jelentkezik a kábítószerfüggés, HIV, HCV, HBV megjelenése és lehetőség szerinti kezelése a bv. keretei között, a kapcsolódó pszichohigiénés betegellátással egyidejűleg.

Már az előbbiekből is kitűnt, hogy a konstruktív börtönadaptáció, valamint a sikeres társadalmi beilleszkedés és bűnmegelőzés egyik alapfeltétele a mentálhigiénia, a lelki egészségvédelem megszervezése az intézetekben.

A mentálhigiénia fogalma tartalmazza mindazon ismereteket, szükséges intézkedéseket, amelyek arra irányulnak, hogy megelőzzék a lelki rendellenességek kialakulását, javítsák az egyén pszichés beilleszkedését a közösségbe, fejlesszék azon képességeit, amelyekkel harmonikus társas kapcsolatokat alakíthat ki.

Éz oktatást, az érintettek célirányos tájékoztatását, egyéni-csoportos fejlesztő programokba történő bevonását jelenti. Ugyanakkor az eredményességhez elengedhetetlen az anyagi, pénzügyi eszközök, a személyi, tárgyi, intézményi működési feltételek biztosítása is. Kiegészülve olyan megkerülhetetlen akadályok leküzdésével, mint a zsúfoltság, a motiválatlanság, a jelentős napi adminisztráció, a halaszthatatlan intézkedések, a fokozott és állandósult stressz, a tervezett időpontok tarthatatlansága.

A témakör javaslatai általában egységesek abban, hogy a lelki egészségvédelem terén egyfajta érdekközösség áll fenn a fogvatartottak és a személyzet között. Így a változások azonos előjellel következnek be mindkét oldalon. Ennek megfelelően a kezelőszemélyzet fizikai, mentálhigiénés fejlesztése (például rendszeres rekreáció, autogén tréning, önismereti-kommunikációs-konfliktuskezelő tréningcsoportok adaptálása) külső szakemberek bevonása a rehabilitációba, a gyógyító-nevelő teamekhez hasonló munkacsoport alkalmazása az egyéniesített és egymásra épülő programok mentén, lényegében ezek jelenthetik az előrelépés egyik irányát.

Tünetlista

Amennyiben az alábbi magatartástünetek közül legalább hármat észlel bármelyik fogvatartottnál, haladéktalanul értesítse annak nevelőjét. A nevelő az intézet orvosát, pszichológusát tájékoztassa.

Feltűnő visszahúzódás, izoláció, beszűkültség.

Tartósan rossz hangulat, szomorúság, elesettség.

Túlzott gátoltság vagy nyugtalanság.

Étvágytalanság vagy fokozott étvágy.

Már reggel, illetve munkakezdetkor is fáradtság, energiátlanság, aluszékonyosság.

Súlyos bűntudat, önelutasítás, önvádások hangoztatása.

Feltűnő gondolkodási, koncentrációs nehézségek (meglassulás, döntésképtelenség).

Addig szokatlan ingerlékenység, dührohamok.

Gyakori sírás, könnyezés.

A halál, öngyilkosság visszatérő hangoztatása.

Ugyanakkor a fogvatartotti körben alapvető, hogy a jogok biztosítása és a kötelezettségek érvényesítése lehetőleg az egységes bánásmód keretein belül érvényesüljön. Az ajánlott viszonyulásmód érzelmi-indulati szélsőségektől mentes, tartózkodik az előítéletektől, folyamatos kommunikációt tart fenn, egyszerre jogszerű és emberséges, tehát szakszerű kezelést gyakorol, tetterányosan szankcionál, miközben proszociális fejlesztő programok iránt alakít ki motivációt és érdekeltséget. Azt az elvet igyekszik érvényesíteni, hogy legyen minden megkülönböztetés oka ismert és legitim a fogvatartottak előtt, vagyis egy áttekinthető előmeneteli rendszerben a fogvatartott pontosan ismerje, mit tehet, és mit kell kerülnie annak érdekében, hogy jobb helyzetbe kerüljön (anyagi, egzisztenciális, komfort stb. tekintetében egyaránt). Megítélésünk szerint ez a beállítódás a bv. intézet légkörét, pszichés klímáját, s ezzel a pszichohigiénia esélyeit is alapvetően meghatározza.

Így a hosszú börtönévek történései jórészt behatárolhatóvá és befolyásolhatóvá, ennek révén kevésbé szorongáskeltővé válnak, különösen, ha adaptív stresszmegküzdő magatartásformák elsajátításával egészülnek ki. Megelőzhető lehetne az integritás elvesztése, a személyiség súlyos leépülése, s a szabadulás legalább az egészségéhez közelítő mentális státusban történhetne.

A javaslatok szerint mindehhez elengedhetetlen a fogvatartotti önbecsülés, felelősségérzet fenntartása, fejlesztése, a hosszú időtartam szakaszolása, strukturálása az alábbiak szerint: folyamatos piacorientált, versenyképes munkáltatás, általános iskolai oktatás, szakképzések, egészségnevelő ismeretterjesztés, sport, kulturális programok, vállásgyakorlás, pszichopedagógiai egyéni és csoportos foglalkozások, speciális személyiségfejlesztés (például jóga), beszűkülést, elszigetelődést oldó, szociálpozitív irányba ható, külső kapcsolattartási formák támogatása, a konstruktív öntevékenység ösztönzése, időszakos fórumok biztosítása a vélemények megjelenítésére, hierarchiaképzés, az agresszió levezetésének szocializált formái szellemi és fizikai téren egyaránt.

Megítélésünk szerint az ösztönző személyi, tárgyi környezet, a megfelelő működési feltételek tudatos kialakítása révén a fogvatartott kezelhetőbb, saját reszocializációjában együttműködőbb lesz, s vélhetően jogkövetőbb, adaptívabb a szabad társadalomban is.

Kovács Zsolt

A Börtönügyi Szelme 1999/2. számában a Tapasztalatcsere rovatban *Rendszeresség (A hivatásos pártfogók utógondozói tevékenysége)* címmel megjelent írás szerzőjeként tévesen a Kecskeméti dolgozó pártfogó, *Illés Tiborné* nevét tüntetük fel, holott az írás szerzője *Tóth Erika*, a Fővárosi Bíróság hivatásos pártfogója. Mindkettőjüktől ezúton kér elnézést

a szerkesztőség

Csizmatábor

Létesítésének perspektívái Magyarországon

A csizmatábor intézményének elődjeként két büntetés-végrehajtási, korrekciós formát kell említenünk. Az amerikai fiatalkorúakat érintő bíraskodás a múlt század vége óta ismeri a „képző iskola” (training school) intézményét, ahol a kellő szülői gondoskodás hiányát próbálta az állam magára vállalni, ilyen módon célozva meg a kamaszok bűnözői viselkedésének kiteljesedését. Ezek az iskolák inkább a rehabilitatív nevelő jellegre helyezték a hangsúlyt. A másik előd egy brit intézmény, az úgynevezett „fogva tartó központ” (detention center), ahol a II. világháború után kallódó, bandákba szerveződő fiatalkorúak antiszociális beállítódásának kívántak gátat vetni. Ezen intézmények katonás, fegyelmező jellege hagyományosan erős volt. Ez a „gyors, éles sokk” (short, sharp shock) rövidített tartamú, de fizikailag és pszichésen nagyon intenzív végrehajtási formában élt tovább Angliában.

Nemzetközi tapasztalatok

A nyolcvanas évek Amerikájában a fogvatartotti népesség gyors növekedése és a hagyományos szabadságvesztés nevelő, illetve elrettentő erejébe vetett bizalom látványos csökkenése következtében új megoldásokat kellett keresni. A szabadságelvonással nem járó alternatív büntetések (közérdekű munka, próbáció, pénzbüntetés stb.) mellett igény mutatkozott úgynevezett „átmeneti szankciókra” (intermediate sanctions), amelyek az említettekénél komolyabb büntetések, de nem kerülnek olyan sokba az adófizetőknek. Az első ilyen intézmény, amely viszonylag rövid tartamú elzárást fogantatosított

kvázi katonai környezetben, és amely intenzív próbációs (pártfogói) felügyeletet vont maga után, 1983-ban nyílt meg Georgiában. Ezután rohamosan terjedni kezdtek ezen intézmények, 1995-re 36 állam 75 csizmatáborot üzemeltetett (ezen adat nem tartalmazza a megyei hatóságok által fenntartott intézményeket). A felnőttkorú (valójában késő tizenéves) populációé mellett egyre több csizmatábor nyílt a fiatalkorúak számára.

A csizmatáborok funkciójuk szerint *három csoportba* sorolhatók. Az első típusban a katonai drill, a szigorú fegyelmem, a fizikai megterhelés és a kemény munka dominál. *A másodikban* nagyobb hangsúlyt fektetnek a rehabilitációra, és kevesebbet a fizikai megpróbáltatásokra. *A harmadikban* a fegyelmem az oktatásra,

képzésre koncentrál. A fiatalok csizmatáborai általában a harmadik kategóriába sorolhatók. A három típus ugyanakkor fejlődési trendként is felfogható, a kezdeti, primitívebb, pusztán katonai táborok ma már ritkák. Olyannyira, hogy a táborok jelentős részében külső munkáltatás folyik.

Ugyancsak megfigyelhető, hogy a végrehajtás intenzív jellegét egyes intézetekben nem a katonai szellemtől várják, hanem a sport (különösen a „kihívás jellegű” tevékenységek, mint a hegymászás, túlévés, vadvízi evezés stb.) közösségi ethoszt, egymásrautaltságot, jellemet formáló erejétől.

Az intézmény céljai (a megtorlás, izoláció, rehabilitáció és az elrettentés általános céljait nem véve figyelembe) a következőkben fogalmazhatók meg: *a) a visszaesési mutatók javítása; b) a börtönök zsúfoltságának csökkentése; c) költséghatékonyság; d) a közvélemény szemében keménynek tűnő végrehajtási forma felmutatása.*

Amerikai szakmai normák szerint egy mai csizmatábornak a következő elemeket kell tartalmaznia: *1. fizikai megterhelés; 2. oktatás, szakképzés; 3. a társadalomnak nyújtott szolgáltatások (helyi közösség támogatása); 4. kábítószer-tanácsadás és kezelés; 5. egészségügyi és mentálhigiénés ellátás; 6. folyamatos, egyénre irányuló figyelem, ügyintézés, nevelés; 7. intenzív utógondozás, amely már a tábor alatt kezdetét veszti.*

A táborban töltött idő 30-tól 300 napig terjed, átlagosan körülbelül három hónap. Az érintett népesség átlagos ítélethossza hagyományos intézetben 220 nap. A napi-rendre jellemző, hogy a nap 16 órájában (06.30–21.30) intenzív foglalkozás folyik, strukturálva a bentlakók idejét, tevékenységét. A költséghatékonyság egyér-

telműen a rövidebb tartamtól várható, hiszen az intenzív napirend végrehajtása munkaerő-igényes.

Az intézményben folyó tevékenység – szándéka szerint – irányt, életmintát mutat a fiatalok elkövetőknek. Javítja az önértékelést, önbecsülést, és számos olyan értéket, beállítódást fejleszt, amely segíti a társadalomba való beilleszkedést.

Általában elmondható, hogy a fogvartott kategorizációs rendszerek, a többlépcsős szükséglet (rizikóértékelés) a hatékony büntetés-végrehajtás kulcselemei. Különösen igaz ez a csizmatáborok esetében. A kiválasztás kritériumai (a magyar vonatkozásban értelmezhetetlen, és ezért itt nem részletezett jogi feltételeket nem számítva) általában a következők: *a) nem erőszakos bűncselekmény (általában kábítószeres vagy ahhoz kapcsolódó vagyon elleni); b) alacsony szökési rizikó; c) magas visszaesési valószínűség; d) egészségügyi, fizikai és pszichés alkalmasság.*

Az említett büntetés-végrehajtási forma hatékonysága szempontjából fontos lenne, hogy olyanok kerüljenek csizmatáborba, akiknek antiszociális viselkedését a tábor szelleme, az ott folyó programok befolyásolni tudják. Sem a programok, sem a drill nem olyan csodaszerek, amelyek mindenkinél egyformán működnek. A valóságban azonban a lehetőségek sok esetben csak azt teszik lehetővé, hogy a behelyezésnél adminisztratív és jogi szempontokat vegyenek figyelembe. Ez tovább csökkenti a hatékonyságot.

A vonatkozó szakirodalom szerint a média érdeklődése szinte kizárólag a katonás, szigorú jellegre koncentrál, mivel ennek jóval nagyobb a szenzációértéke, mint a rehabilitációs és oktatási programoknak. Az eddigi tapasztalatokat összegző átfogó kutatási adatok alapján a csizmatábor a visszaesés valószínűségét

nem csökkenti, az 64–75 százalék között mozog, hasonlóan a hagyományos börtönök hasonló adataihoz (63–71 százalék). Megjegyzendő, hogy az adatok értékelhetőségének tartama egyelőre rövid, és egyes források nagyobb hatékonyságról számolnak be. Az a várakozás tehát, hogy a csizmatábor akár katonás jellege, akár intenzív programja okán inkább segítené a bűnmegelőzést, nem igazolódott be. A költségek tekintetében a csizmatáborok – amerikai körülmények között – olcsóbbnak tekinthetők. 1996-os adat szerint a fogva tartás éves költsége a táborban 31 000 USD/fő, míg hagyományos intézetben 47 000 USD.

A szakmailag komolyan vehető csizmatáborok esetében az utógondozásról való gondoskodás, illetve annak integrálása az intézmény munkájába, alapkövetelmény. E feladatnak a csizmatáborok sokszor nem tudnak megfelelni, tekintve, hogy az utógondozást intézni hivatott hatóságok, szervezetek túlterheltsége ennek határt szab. Ez nyilvánvalóan visszahat a visszaesés csökkentésével kapcsolatos várakozások kudarcára. Másrészt formálissá teszi az elméletileg olyannyira hangsúlyozott rehabilitatív funkció létét. Szintén e területen okoz problémát, hogy a rehabilitációs programok átlagos hossza 180 nap körül mozog, ami kétszerese az átlagos ítéletnek.

Hazai lehetőségek

Jelenleg (1999. 08. 05-i adat) 471 fiatalkorút tartanak fogva büntetés-végrehajtási intézetben, ebből 320-at a Fiatalkorúak Bv. Intézetében (Tökölön), 27-et a Fiatalkorúak Regionális Bv. Intézetében. A többi (többnyire előzetes letartóztatásban levő) fogvatartott megyei intézetekben

kerül elhelyezésre. A fiatalkorúak négy százaléka nő. A következőkben a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Tábora létesítésének a fogvatartotti állománnyal, az intézeti háttérrel, illetve a személyi állománnyal kapcsolatos lehetőségeit, problémáit ismertetjük.

A tábor lakói

Az érintett korosztály a 16-18 év közötti populáció. Fontos, hogy a fiatalkorúak viszonylag azonos életkorúak legyenek, mert a kisebbek kizsákmányolása ennél a korosztálynál fokozott veszély, amit a szoros kontroll is csak nehezen tud kiküszöbölni. Ilyen esetben egy jogilag fiatalkorúként kezelt 21 éves fiatal „túl felnőtt” lenne a 16 évesekhez képest. A 14-15 évesek egyrészt elenyésző számban vannak, másrészt túlzottan fiatalok lennének a megpróbáltatások elviselésére. 1999. júliusi adatok szerint jelenleg 309 16-18 éves fiatalkorút tart fogva a büntetés-végrehajtás, ebből 188 elítélt. Ezek közül 33-an emberölést, 134-en rablást, 89-en lopást, 53-an egyéb bűncselekményt követtek el. Hat hónapnál hosszabb, de két évnél rövidebb ítélettel 49-en rendelkeznek. Ugyan a csizmatábor átmeneti („félleg alternatív”) végrehajtási forma, véleményünk szerint nincs lehetőség arra, hogy a jogerős, fogházban vagy börtönben végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltéken kívül másokat is itt tartsanak fogva. Nem is lenne szerencsés, ha olyan esetekben, akiknél a bíróság eddig nem látta szükségesnek szabadságelvonással járó szankció kiszabását, illet al-kalmaznának.

Ha el akarjuk kerülni a fentebb jelzett kategorizációs problémát (jelesül, hogy adminisztratív alapadatok alapján történik a behelyezés) az érintett teljes populáció

pszichológiai-kriminológiai szűrése válik szükségessé. E kategorizációs eszköz (alkalmas kérdőív és teszten alapuló országos rendszer) kidolgozása alapfeltételnek tekintendő. A csizmatábor olyanok esetében lehet hasznos, akiknek antiszociális magatartása abból adódik, hogy (pszichés vagy szocializációs okokra visszavezethetően) nem képesek rendezett életvezetésre, bizonyos tekintély elfogadására, alkalmatlanok közös, szervezett tevékenységekre. A fogvatartottaknak csak egy része ilyen. Önmagában az a tény, hogy bűncselekményt követtek el, nem jelenti azt, hogy képtelenek integrálódni, szabályokat követni, legfeljebb annyit, hogy az általuk követett normák, közösségi (szubkulturális, családi stb.) szabályok nem vágnak egybe a Btk.-val. Az ilyen fiatalok esetében könnyen előfordulhat, hogy a csizmatábor katonás megpróbáltatásait egyfajta „Rambo-képzőnek” tekintik, amely tekintélyt, tapasztalatot jelent a későbbiekben. Elég arra gondolnunk, hogy az idegenlégiót, zsoldoscsapatokat megjártak, vagy akár honvédségi elitalakulatoknál szolgáltak milyen tekintélynek örvendenek bűnözői körökben. Ebben az esetben a megpróbáltatás önbizalomnövelő hatása – a bűnmegelőzés szempontjából – visszajára fordul. Jellegzetesen csizmatáborba való népesség a kábítószeres bűnözés alsó szintjén mozgó köre, akik maguk is fogyasztók, és a droggal jellemzően együttjáró életvezetési problémákkal küzdenek. E kör azonban még nem jelent meg az adott fiatalok népességben, noha az várható.

Előreláthatólag egy körülbelül ötvenfős intézet (katonai terminusokban körülbelül egy század, hatfős rajokkal) feltöltése lehetséges a jelenlegi állapot alapján, ha az ajánlott szakmai kategorizációs

szempontokat fenntartjuk. Amennyiben az alacsony létszám miatt kompromisszumot kell kötni, olyan, rablást elkövetetteket lehetne bevonni, akik esetében az elkövetésnél az erőszak kevésbé dominált. A létszámot szintén befolyásolja a behelyezés önkéntessége vagy kötelező jellege. A kötelező jelleg előnye, hogy stabilabban biztosítható a létszám. Ha külön végrehajtási fokozatként (és egyben büntetési nemként) kerül alkalmazásra, nem jelent gondot a fokozatok elkülönítése sem. Mivel nem a hagyományos börtön kiváltásaként alkalmazzuk, nem probléma a különböző ítélethosszak valamilyen kulcs szerinti átváltása. Elképzelhető, hogy a fogvatartottak mintegy lehetőségként kapják a csizmatábor, mint speciális napirenddel bíró enyhébb fokozatot, annak érdekében, hogy hamarabb szabaduljanak. Ha együttműködésük nem megfelelő, hátralevő idejüket büntetésenként, a bv. bíró határozata alapján, át lehet valamilyen kulcs szerint váltani hagyományos intézetben letöltendő szabadságvesztésre.

A kötelező jelleg hátránya: kevésbé valószínű, hogy a csizmatábor várt pedagógiai hatása érvényesül. Az is kétséges, hogy a táborra ítélték az amúgy hagyományos szabadságvesztésre ítélték létszámát csökkentenék-e (ami kívánatos lenne), vagy azokat hoznák be a rendszerbe, akikkel szemben jelenleg nem végrehajtandó szabadságelvonással járó szankciót alkalmaznak. Szintén problémát jelenthet, hogy a csizmatáborokban a fogvatartottakat a szabadságvesztésen túl más joghátrányok is óhatatlanul érik, ha nem, akkor nem jól működik a tábor. A drill lényege, hogy a delikvens akaratát, ellenállását megtöri, antiszociális értékeit, korábbi személyiségének egy részét „szétbombázzák”, hogy aztán ahelyett – szerencsés esetben – egy újat kezdjenek felépíteni. Ez

sehol nem működik másképp, mint a fiatalok önértékelésének megsértésével, lelki és fizikai sanyargatásával. Nem lehet olyan „bootcamp”-et találni, ahol az instruktorok nem kiabálnának polgári normák szerint minősíthetetlen hangnemben a fogvatartottakkal, tudatosítva bennük értéktelen bűnözői mivoltukat, és ne várnák ugyanezt a bentlakóktól. Vagy ne ismételnének amúgy értelmetlenül feladatokat addig, amíg az elítélt át nem érzi a rendszer totális hatalmát maga felett. Ez a csizmatábor célját, pedagógiai elképzeléseit tekintve igazolható, de a jelenlegi jogszabályok nem teszik lehetővé [1993. évi XXXI. törvény 3. cikk, valamint az 1979. évi 11. tvr. 21. § (1) bekezdés]. A kötelező jelleg esetében nem lehet arra hivatkozni, hogy mindezt a fogvatartott maga vállalta cserébe korábbi szabadulásáért.

Az önkéntes jelleg értelemszerűen elrendezett előjelű előnyökkel, illetve hátrányokkal jár. Így nem külön fokozatként működne, hanem speciális kezelési programként, amelynek kiállítását a fogvatartott egyfajta szerződésben vállalja, s amelynek elvégzéséért jutalomban a hátralevő időre vonatkozó feltételes kedvezményben részesül.

Az intézet

A csizmatáborban egy turnus hossza 90 nap lenne, esetleg a hosszabb ítéletek kiváltására két turnusnyi tartózkodást is ki lehetne szabni. Az intézet egy korábbi lakatanyában lehetne elhelyezhető, bár ilyen alacsony létszámra tervezett katonai objektum megszerzése problémát jelenthet. Alternatív megoldás lehet egy mezőgazdasági jellegű intézet elzárt részén kialakított körlet. Ez esetben a lakóhelyhez közeli elhelyezésnek (mint általában a speciális fogvatartotti csoportok esetében) másod-

lagos szempontnak kell lennie, hiszen a létszám több intézet kialakítását a közeljövőben aligha teszi lehetővé. Ez vállalható lehet (főleg önkéntes jelleg esetén), noha a fiataloknál a családi kapcsolattartás nehezítése komoly deficit. Nem köthető kompromisszum abban a tekintetben, hogy a csizmatáborok a többi fogvatartottól hermetikusan elzártnak kell lennie, és megfelelő sportlétesítményekkel, alakulótérrel, rohampályával stb. kell rendelkeznie. Az elhelyezés hagyományos katonai jelleggel, hálótermekben történik.

A programok tartalmi kialakítása a lehetséges helyszín adta lehetőségektől és a fogvatartotti állomány összetételétől nagyban függ. A jelenlegi trendeknek megfelelően kognitív viselkedési szemléletű életvezetési, társas készségeket fejlesztő, kábítószer-tanácsadó, munkaerőpiaci beilleszkedést segítő, kommunikációs és indulatkezelő tréningeket lehet javasolni. A szaktanfolyamok közül azok alkalmazhatók, amelyek beilleszthetők időben a rövid keretek közé.

A napirend vonatkozásában a napi 16 órák aktív tevékenység biztosítása legalább annyira alapvető, mint a fizikai megterhelés vagy a katonai jelleg. Nagy a veszélye annak, hogy a kevésbé forrásigényes napirendi pontok, mint az alaki foglalkozás, a külső és belső körlet karbantartása, a sportoltatás, mint jellemző időkitöltő alibitevékenységek, ellaposítják a programot, okafogyottá téve az egész intézményt. E tevékenységek intenzitása legfeljebb napi 2-3 órában biztosítható. Ez különösen problematikus, tudva azt, hogy jelenleg mennyire nem megoldott a fogvatartottak értelmes tevékenységgel való lefoglalása, speciális kezelési programok, az arra kiképző és ennek következtében kiképzett állomány hiánya, a külső programszolgáltatói háttér eseti jel-

lege. Az intézmény létrehozásának költségei nem annyira a fizikai környezet kialakításában, hanem ezen infrastruktúra megteremtésében fognak jelentkezni. Mint azt fentebb jeleztük, az utógondozás szervezése szintén lényeges eleme a csizmatábornak. A fiatalok pártfogói felügyeleti rendszerének alulfinanszírozottsága, működésének korlátai közismertek. Ez, sajnos, ugyanúgy külső hátráltató tényezőnek mutatkozik, mint a programszolgáltatói rendszer hiánya.

A hazai adaptáció további problémája a militáris jelleggel kapcsolatos. Ahol csizmatáborok működnek, ott a normál börtönök sokkal kevésbé építenek a személyi állomány és a fogvatartottak tekintélyelvű kapcsolatára, azokhoz képest a magyar büntetés-végrehajtás az elmúlt két évtized normalizációs politikája ellenére is erősen militarizáltnak tűnhet. Valahol félúton a hagyományos börtön és a „bootcamp” között. Ezt a helyi hagyományokon szocializált szakma kevésbé érzékeli (sokkal inkább a korábbiakhoz képesti „lazulást”), de külföldi látogatók számára általában szembetűnő. Ebből a szempontból valószínű, hogy a kialakítandó csizmatábor és a hagyományos börtön közötti különbség nálunk kisebb lesz, mint a hasonló nyugati intézetknél.

A személyzet

A személyi állomány vonatkozásában (körülbelül ötvenfős intézetre számolva) a következő beosztásokkal lehet számolni. Parancsnok (1 fő tiszt), parancsnokhelyettes (2 fő, szolgálatvezető, kiképzési program-helyettes tiszt), 5-ször 3 rajparancsnok (tízfős, rajonként három felügyeletet ellátó, a napirendet, programokat koordináló zászlós, heti

munkarendben), pszichológus (1 fő), szociális munkás (1 fő), egészségügyi személyzet, ápoló (1 fő), külső őrzés (5 fő, technikai-műszaki őrzésrendszer üzemeltetése, figyelése, folyamatos munkarendben).

Egyéb funkciókat külső szerződéses munkaerővel lenne szerencsés megoldani (programszolgáltatók, orvos stb). Ilyen módon a személyi állomány túlnyomó része a rabokkal közvetlenül foglalkozna, egy dolgozóra körülbelül két fogvatartott jutna. A csizmatábor olyan kísérletre adna lehetőséget, amelyből kiderülne, hogy – külföldi példákat követve – a lehető legkisebb létszámú adminisztratív, hivatali, kiszolgálói állománnyal hogyan lehet megoldani szakmai feladatokat. Ezért is fontos lenne, hogy a csizmatábor ne a meglévő intézetek szervezeti felépítését, beosztási struktúráját kövesse.

Összefoglalva elmondható, hogy egy csizmatábor létesítése szakmailag merőben új lehetőségeket nyitna a fiatalok elítéltek gondosan körülhatárolandó csoportjának alternatív kezelésében. Hiba lenne azonban – csupán katonás, kemény, fegyelmező jellege miatt – csodákat várni tőle, az eddigi külföldi tapasztalatok erre messze nem nyújtanak alapot. Szintén lényeges, hogy a csizmatábor ne pusztá fegyelmező „lágerként” tekintsük, hanem komplex rehabilitációs eszközként, amelynek csak egy pedagógiai eleme a pszichés és fizikai megpróbáltatás, a katonai jelleg. Hazai viszonyaink között e komplex kezelési „technológia” kialakítása mind szakmailag, mind forrásokat tekintve komolyabb beruházást jelent, mint a tábor keretének (laktanya, kiképzők, katonai napirend stb.) létrehozása.

Huszár László

Felhasznált irodalom

1. **Altschuler, D. M., Ph. D., Armstrong, T. L., Ph. D.:** (1997). A Summary of Managing Aftercare Services for Delinquents. Office of Prevention, Texas Youth Commission. [On-line]. Available Internet: <http://darrel/kcc>.
2. **Banstetter, T.** (1997, April 6.): Boot Camps Fall Short. News-Journal Online [On-line]. Available Internet: <http://www.n-jcenter.com/reprise/bootcamp.html>
3. **Brewer, J. M.** (1998) North Texas Boot Camp Tries To Turn Young Offenders Around. <Herald Democrat. [On-line]. Available Internet="http://www.texnews.com/1998/texas/boot0202.html"><http://www.texnews.com/1998/texas/boot0202.html>
4. California Legislative Analyst ’s Office. (1996<i>). Annual Cost Per Participant Varies Widely Among Major Programs. <i>Cal Facts 1996, Part VI Program Trends – Part A<i>. [On-line]. Available Internet: „<http://www.lao.ca.gov/cf96f.html>”><http://www.lao.ca.gov/cf96f.html>
5. **Cowles, E. L., Ph. D., Castellano, T. C. Ph. D., Gransky, L. A., M. S.** (1995, July). National Institute of Justice. [On-line]. Available Internet: „<http://www.ncjrs.org/txtfiles/btcamp.txt>”><http://www.ncjrs.org/txtfiles/btcamp.txt>
6. Illinois Governor’s Office. (1997, February 11.) Governor Dedicates Youth; Boot Camp; at Murphysboro to Give Juvenile Offenders Discipline, Skills to Turn Their Lives Around<i>. [Press Release]. [On-line]. Available Internet: =”<http://www.state.il.us/Gov/govern/prelease/prmurph.htm>”><http://www.state.il.us/Gov/govern/prelease/prmurph.htm>
7. **Jacqueline, C.** (1998). Boot Camps. Tallahassee Democrat [On-line]. Available Internet: <http://www.labridge.com/change-Links/BOOTCAMP.html>”><http://www.labridge.com/change-Links/BOOTCAMP.html>
8. Koch Crime Commission. (1995, November). <http://www.koch.com/bootcamp.htm>”Boot Camps: Mixed Reviews.
9. Little Hoover Commission. (1995. January). <i>Boot Camps: An Evolving Alternative to Traditional Prison. [On-line]. Available Internet: <http://www.bsa.ca.gov/lhcdir/128rp.htm>
10. National Institute of Justice. (1995, May). NIJ Survey of Probation and Parole Agency Directors. [On-line]. <http://www.ncjrs.org/txtfiles/ppa.txt>”><http://www.ncjrs.org/txtfiles/ppa.txt>
11. Department of Justice. Cited in Office of Justice Programs (1995). <i> Fiscal Year 1995 Corrections Boot Camp Initiative: Violent Offender Incarceration Grant Program. Program Guidelines and Application Information. [On-line]. Available Internet: <http://www.ncjrs.org/txtfiles/txt>
12. **Parent, D. G.** (1994). Boot Camps Failing to Achieve Goals. Overcrowded Times, 5. (4). Cited in Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. (1997).

Etikusan?

Megismételt kérdések

Etikus vagyok-e? – tettem fel a nem költőinek szánt kérdést a Szegedi Fegyház és Börtönben egy korábban megtartott tisztí értekezleten. Ekkor úgy fogalmaztam, hogy a büntetés-végrehajtás személyi állományának szüksége van etikai kódexre, s ennek kimunkálásában szívesen részt vennék. Most visszatekintve, re-vidéalom akkori kijelentésemet, s az alapvető kérdés megtartása mellett megkérdőjelezem az etikai kódex szükségességét.* Ezt abból az egyszerű és mindenki által közismert okból teszem, hogy a szervezet működését és működtetését szabályozó kodifikációs tevékenység egyre nagyobb teret és hangsúlyt kap.

A KRIMINÁLEXPÓ 1999. évi rendezvényei közül volt szerencsém a fegyveres és rendvédelmi szervek vesztegetés elleni tevékenységéről tanácskozó szekció előadásait meghallgatni. Nagy érdeklődéssel vártam az új országos parancsnok előadását. Ennek keretében igen fontos megállapításokat tett *Bökönyi István* vezérőrnagy. Nevezetesen: Az állomány egy részének jogi ismerete, erkölcsi elkötelezettsége hiányos. Az egzisztenciális gondok nem jelenthetnek mentséget a korrupcióra. A vezérőrnagy által javasolt feladatok között szerepelt az erkölcsi nevelés is.

Miért nem tartom ezek után ma már elengedhetetlenül szükségesnek az etikai kódexet?

Engedtessek meg egy kis visszaemlékezés is indoklás gyanánt. 1971-től kezdődően a HSZT hatálya alá tartozó szerveknél teljesítek szolgálatot. Tettem katonai esküt, tettem tisztí fogadalmat az egész ország nyilvánossága előtt, ezt megismételtem 1989 őszén, esküt tettem, amikor a büntetés-végrehajtási szervezet kinevezett polgári alkalmazottja, majd később, amikor hivatásos állományú tagja lettem. „Az eskü egy életen át kötelez!” – tanították előljáróim, s ugyanezt vallom én is. Pályakezdő munkatársaimnak gyakran megemlítem, hogy mindannyiunk személyi anyagában fellelhető saját kezűleg írott kérelmünk, miszerint a szervezet hivatásos állományú tagjai kívánunk lenni. Ugyancsak ott található meg az az általunk aláírt eskü is, amelyben feladataink maradéktalan végrehajtását vállaltuk. Ezt senki soha, egyetlen percre sem feledheti el.

Követelek tőled, mert tisztellek, tanították a katonai főiskolán. Ezt ugyanúgy magaménak vallom ma is, és követelem munkatársaimtól és alárendeltjeimtől egyaránt, mert tisztellek őket, mint a hivatásos állomány tagjait. Követelek, de semmivel sem magasabb ez a mérce, mint amit magammal szemben állítottam fel. A személyes példamutatás az élet egyéb területein is meghatározó, akár még a magán-szférában is. Ehhez

*Időközben elkészült a büntetés-végrehajtás etikai kódexének tervezete. (A szerkesztő)

még annyit, hogy öcsém a Magyar Honvédség alezredese, lányom rendőrtiszt, fiam a büntetés-végrehajtás hivatásos állományú tagja.

Olyan jogszabályalkotáásra hivatkoztam az előzőek során, amely az etikai kódex szükségességét megkérdőjelezi. Nos, a hivatásos állomány szolgálati jogviszonyáról szóló, 1996. évi XLIII. törvény 67., 68. és 69. §-a egyértelműen rögzíti úgy a munkáltatói jogkört gyakorló előljáró, mint a hivatásos állomány tagjának kötelezettségeit. A büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati szabályzatáról szóló 21/1997. számú IM-rendelet ugyanolyan egyértelműen határozza meg a kötelezettségeinket. E jogszabály 15., 16., 17. és 18. §-a pedig „aprópénzre váltja” a törvényi előírásokat.

Ezt alapul véve, már csak egyetlen feladatunk van, nevezetesen az, hogy a jogszabályokban meghatározott követelményeket legjobb tudásunk szerint, a legrövidebb időn belül hajtsuk végre.

Úgy gondolom, ha a jogszabályismeretünk s annak gyakorlati megvalósulása megfelel előljáróink kívánalmának, akkor a végrehajtás mikéntjére való utalás már csak magyarázkodás, szócséplés.

Az állomány jó részének jogi ismerete hiányos, idéztem már az előzőekben az országos parancsnokot.

A büntetés-végrehajtás társadalmi megbecsültsége hagy némi kívánnivalót maga után. E tényt évek óta halljuk és egyre többször és nagyobb hangerővel mondjuk. Ugyanakkor mit teszünk azért, hogy ez megváltozzon? Szinte semmit, mert a megoldást mástól várjuk, pedig azt csak munkánk hatékonysága és eredményessége segíthetné. Nem várhatjuk a megoldást mástól, csak saját magunktól. Etikus vagyok-e, amikor ezt valom?

Etikus vagyok-e, amikor a szakmai továbbképzéseken elhangzottakat, az ott meghatározott feladatokat jelentő beosztottamat szinte végig sem hallgatva, ragaszkodom az általam meghatározott feladat-végrehajtáshoz? Etikus vagyok-e, amikor saját előmenetelem érdekében, szakterületi vezetőként a saját szakterületemtől teljesen eltérő felsőfokú képzésben veszek részt tisztí rendfokozat elérése érdekében?

Etikus vagyok-e, amikor a tanulmányi szerződésben rögzítettek ellenére, beosztásommal és rendfokozatommal visszaélve még többet követelek magamnak az intézet amúgy is szűkös lehetőségeiből? Etikus vagyok-e, amikor gyakorló riadó alkalmával mosolyogva nézem kollégám „szenvadását” a szükséges létszám megállapítása és a feladatnak való megfelelés érdekében, holott alárendeltjeim részére a tartózkodási hely elhagyását én engedélyeztem?

Etikus vagyok-e, amikor a szóbeli parancs elhangzásakor azt írásban kérem, s annak írásba foglalásakor azonnal kifogásokkal élek? Etikus vagyok-e, amikor a működést, működtetést szabályozó intézkedéseket alárendeltjeimmel dolgoztatom ki, anélkül, hogy érdemben ahhoz segítséget nyújtanék? Etikus vagyok-e, amikor a törvényileg meghatározott fizikai állóképesség felmérését az első adandó alkalommal végrehajtom, hogy ezáltal is serkentsem a végrehajtásra alárendeltjeimet?

Etikus vagyok-e? – tettem fel nevelőként a kérdést évekkal ezelőtt. Kérdéseimre sem pozitív, sem pedig negatív választ nem kaptam. Etikus vagyok-e? - teszem fel most újra a kérdést.

Lévai Imre

A jövő derékhada

Jegyzetlapok tanérvzáráskor, tanérvnyitás idejére

A tanszék irodái most csendesek, a szélesre tárt ablakon beáramló hegyi szél hűsítően kering az íróasztalok felett. Megint elment vagy harminc ifjú ember, szeptembertől újak jönnek a helyükre. Mit tudunk nekik adni a röpke néhány év alatt, amíg főiskolai hallgatóként szorgalmasan jegyzeteltek, görbítették hátukat az órákon, készültek tisztí pályafutásukra?

Mostanában sok támadás éri szervezeteinket. A büntetés-végrehajtás dolgozóit méltánytalanul hátrányosan érintő kijelentések születnek, gondolok itt az elmarasztaló summás véleményekre, az anyagi források szűkítésére, és egyidejűleg a börtön büntető jellegének erősítésére irányuló óhajokra, a rehabilitációs alapfunkció megkérdőjelezésére – hogy csak néhányat említsünk. Ebben a helyzetben megfelelő-e az az elméleti anyag, amellyel teletömjük hallgatóink fejét? Elég érettek lesznek-e ahhoz, hogy saját sorsukat jó irányba terelgessék, alkalmazkodni tudnak-e majd a sokrétű igényrendszerhez?

Hatalmas vadcseresznyefa áll az épület előtt, már pirosodnak gyümölcsei. Feketerigók ülnek nyugodtan az ágakon, bőven jut mindegyiknek az érett szemekből. Lapozom a legutóbbi országos tudományos diákköri pályázatra készült dolgozatokat, és arra gondolok, ez a mi termésünk. És arra is, hogy a végzős hallgatók közül öten főhadnagyként, kitüntetéssel vehették át diplomájukat. Mégis talán leginkább arra, hogy zömmel összetartó, közösséget alkotó, egymást tisztelő és becsülő embereket búcsúztattunk, olyanokat, akikkel magunk is szívesen dolgoznánk kollégaként együtt. Kívülről, diplomával érkezett társaikhoz képest, vajon mit érnek ők? A büntetés-végre-

hajtási tisztí diploma, a Rendőrtisztí Főiskola által adott oklevél ér-e annyit, mint egy polgári főiskolai végzettség? Van-e olyan versenypálya, ahol a szakmai felkészültség diákkorban már összemérhető?

Igen, van! Éppen erre való a tudományos diákkör. A büntetés-végrehajtási tanszéken évek óta intenzíven és magas színvonalon folyik a hallgatók kutatási, vizsgálódási, elméleti érdeklődési kedvének felkeltése, és a diákkör keretein belül azok gyakorlati megvalósítása.

Eredményeként számos konferencián nyertek már díjakat, vívtak ki elismerést. A legutóbbi, az 1998/1999-es tanévben a Rendőrtisztí Főiskoláról indított 32 dolgozattól 10 pályamunkát tanszékünk indított a XXIV. Országos Tudományos Diákköri Konferencián.

Bognár Miklós (nappali III. évfolyam) az Informatikai Szekcióban (Bp. Műszaki Egyetem) bár díjat nem kapott, komoly elismerésben részesült új szempontú adatbázis-fejlesztési programjáért. Kilencen az Állam- és Jogtudományi Szekció (Miskolci Egyetem) versenyén indultak. Engedjék meg, hogy témakörönként csoportosítva röviden bemutassuk, mi érdeklí fiataljainkat, hogyan látják a gyakorlatot, milyen lehetőségekre hívják fel a figyelmet!

A bévés hallgatók a „Büntető-eljárás-jog és Büntetés-végrehajtási jog” alszekcióban szerepeltek, ahol a bírálóbizottság elnöki funkcióját *dr. Vókó György* kandidátus (Legfőbb Ügyészség) látta el. Tagja volt *dr. Róth Erika* kandidátus (Miskolci Egyetem) és *dr. Kabódi Csaba* kandidátus (ELTE). Diákjaink joghallgató egyetemistákkal mérték össze tudásukat.

A vizsgálódás fókuszában

Három hallgatónk foglalkozott valamilyen szempontból az elítéltekkel. Tekintettel a büntetés-végrehajtás közelmúltban bekövetkezett paradigmaváltására (kényyszervelelésből szolgáltató jellegű támogatás), és a még ma sem kellően kidolgozott kategorizálásra (osztályképzésre, tipizálásra) ez a témaválasztás rendkívül aktuálisnak mondható.

Búza Adrienn (nappali III. évfolyam) *Értelmiségi réteghelyzetű elítéltek a börtönben* című munkája (konzulens *dr. Csetneky László*) egy eddig nem vizsgált fogvatartotti réteg mutatóit tárja fel. „Nem figyelünk fel rájuk, mert végzik a dolgukat, igyekeznek átvészelni a szabadságvesztés időtartamát, de talán nekik van a legnagyobb szükségük segítségre, hiszen a börtön világa nem az ő világuk, és többnyire (néhány kivételtől eltekintve) ők valóban nem akarnak többé visszakerülni.” (38. oldal.) A szerző saját szerkesztésű kérdőívvel és strukturált interjú módszerével végzett vizsgálatai alapján számos gyakorlati javaslatot tett.

Szilasi Gabriella (az elmúlt évben végzett levelező tagozaton, jelenleg a Fejér megyei bv. intézet osztályvezető-helyettese) *A kábítószer, annak hatása a bűnözésre, bűnelkövetőkre. Kábítószer a börtönben* című munkájában (konzulens *Kaszt János*) körültekintő alaposággal mutatja be a kábítószer-fogyasztás megje-

lenését és terjedését a börtönökben. „A (kábítószer) beküldők csomagolómáguasok, hiszen ki gondolná, hogy a fóliával lehegesztett gyufáscsomag dobozainak egyikében gyógyszer rejtőzik... A banán, a narancs, a dinnye kiváló rejtékhely a különféle alkoholtartalmú italok számára. Ha a fogvatartott szerencsés, akkor megkapja ezeket. Nagyobb a hatás, ha a birtokában van még egy kis Seduxen, Noxi-ron.” (29. oldal.)

Kérdőíves felmérést végzett, dolgozatában több megelőző intézkedésre tett javaslatot.

Mészáros László (levelező, IV. évfolyam, nevelő a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei bv. intézetben) *Az informális csoportok problematikája a börtönben* című dolgozata (konzulens *dr. Csetneky László*) az elkötelezett nevelő ars poeticájának erejével, érzelmi töltésével, és szakmailag a hitelesség bizonyosságával fogja meg az olvasót. A totális intézet, a deprivációk és a behozott viselkedési szokások és értékek csoportalakító hatásait elemezve rámutat azokra a felfogásbeli és viselkedésbeli szempontokra, amelyek különösen érzékenyek, például „...ami soha nem lesz gépesítéssel megoldható, az az emberekkel való foglalkozás, a bánásmód. A részvét, az együttérzés, az érdeklődés nem szimulálható. Kifogyhatatlan a boldogtalanok, hiszékenyek és önsorsrontók serege, akiken nem segít más, mint az értő, segítő és szeretetteljes emberi szó. Úgy érzem, erre a kereslet a jövőben törvényszerűen nőni fog.” (39. oldal.)

A gyakorlatot jobbítani szándékozó javaslatai, irodalmi idézetekben bővelkedő intelmei elgondolkodtatóak.

A hallgatóság főleg egyetemistákból állt, akik figyelmesen hallgatták végig a szerző 15-20 perces kiselőadását, a bíráló (joghallgató egyetemista) véleményét, majd ezután kérdezhetek, elmondhatták gondolataikat a hallottakkal kapcsolat-

ban. Meg is tették. Kemény kérdések záporoztak a bévés szereplőkre, akik derekasan állták a sarat, meggyőzően és hitelesen érveltek.

A zsűri többnyire dicsért, méltatott, ám, ha kellett, kiigazította a szakmai tévedést, kifogásolta a hiányokat. Öröndetes volt, hogy a szakirodalmi feldolgozással kapcsolatban ilyen kifogás szinte már fel sem merült, holott korábban ez volt diákjaink egyik gyengéje. Még öröndetesebb, hogy az egyetemistákkal szemben a mi versenyzőink sokkal gyakorlatiasabb gondolkodásúaknak, emberismerőbbnek, empatikusabbnak tünnek.

Jogesetek

A büntetés-végrehajtás jogszabályok nélkül elképzelhetetlen. Két dolgozat is foglalkozott – sajátos szempontból – e területtel.

Bonyhádi Andrea (nappalin végzett az elmúlt tanévben) *Jogesetek a büntetés-végrehajtási jog tanulmányozásához* című munkája (konzulens *dr. Lőrincz József*) a mindennapi bürtönéletben gyakorolta előforduló esetek jogszabályi értelmezését kísérelte meg, ami alapját jelentheti egy példatárnak, és ez elősegíthetné a bürtön személyzet jogszerű tevékenységét. A tizennyolc főbb büntetés-végrehajtási alaptevékenységi forma szerint csoportosított példából mutatunk be egyet szemléltetésül.

X. Y. előzetesen letartóztatott kérelmi lapon kérte az intézetben történő munkába állítását. A fogvatartott szakképzettsége lakatos. A büntetés-végrehajtási intézet házi mőhelyében dolgozhatna a szakmájában. A befogadási és foglalkoztatási bizottság előtt megismételte kérését. A bizottság munkába állította az intézet házi mőhelyében mint lakatost, és kioktatta a szabályokról, amiket be kell tartani a fogvatartottaknak. X. Y. a feltételeket megér-

tette, elfogadta. Másnap reggel munkára kivonuláskor a fogvatartott közölte, hogy nem hajlandó formaruhát viselni. Foglalkoztatható-e az előzetesen fogvatartott ilyen esetben? (30. oldal.)

Órsi László (levelező, IV. évfolyam, nevelő az állampusztai bürtönben) *Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának gyakorlata Állampusztán* című dolgozata (konzulens *dr. Cser Gyula*) akkor készült, amikor a büntetés-végrehajtást még nem érte el a szerencsétlen Döcher-ügy kavarta vihar. A szerző természetesen kitért munkája bemutatásakor az időközben bekövetkezett változásokra, jogszabály-módosításokra. Utólag is megerősíthető, hogy jó szemmel látta meg ennek a humánus és előremutató jogintézménynek a buktatóit. Például: „... az enyhébb végrehajtási szabályok hatása alá helyezés feltételrendszere rendkívül laza, hiányos. Tulajdonképpen csak keretszabályozást ad az alkalmazáshoz.” (35. oldal.)

„Az ellenőrzési lehetőségek intézetenként különbözőek, amely az elítéltek hangulatát nagymértékben befolyásolja, sajnos, negatív irányban. Ez pedig a biztonságot is veszélyeztető tényezővé is válhat. A sokféle eltérő gyakorlat abból adódik, hogy a jogszabály tág keretet biztosít az eltávozás engedélyezésére. Az intézetek között nem alakult ki egységes gyakorlat, amelynek kialakítása mindenképpen célszerű lenne.” (37. oldal.) Következtetéseit kérdőíves felmérésre alapozta a szerző.

Külső segítség

A bürtönt övező külvilág – ahonnan bekerül és ahová kikerül az elítélt – a szabadságvesztés időtartama alatt is aktív kapcsolatban állhat a bürtön szervezettel és a bent élő elítélttel. Az állami szervek a speciális felügyeletet főleg az ügyészi szervezeten keresztül látják el, míg az el-

ítéltek szabadulásra felkészítésében és utógondozásában jelentős szerepet játszanak a karitatív szervezetek. Ezzel a két aspektussal foglalkozott két végzős hallgatónk.

Szeidl Tamás (nappali, III. évfolyam) *A büntetés-végrehajtás ügyészi felügyelete* című pályaműve (konzulens dr. Cser Gyula) kérdőíves vizsgálatra alapozva értékeli a bv. törvényességi felügyeletének jogszabályi kereteit és gyakorlatát, konkrétan az ügyészi felügyeletet. Széles körű szakirodalmi tájékozottsága révén és az egzakt adatok fényében több fejlesztési lehetőségre is rámutat. Így például a következőt írja. „*El kell fogadni azt a helyzetet, hogy a bv. felügyeleti ügyészi munka azonos rangú, sajátos és önálló szakági tevékenység, amely minden más szakági tevékenységtől elkülönül. Ennek tükröződnie kellene szervezeti helyzetében is. A bv. felügyeleti ügyészi munka területén a hagyományos feladatok mellett egyre meghatározóbb jelentőséget kap ezen szakterület emberi jogi, jogvédelmi funkciója.*”

A bv. ügyészi felügyelet terjedelme, feladatköre nem tekinthető lezártnak, számolni lehet annak jövőbeni bővülésével. Figyelemmel arra, hogy a bv. felügyeleti ügyészek valamennyi végrehajtó helyen állandó rendszerességgel vizsgálják a fogva tartás törvényességét, felmerül annak a gondolata, hogy a bv. intézetekben foganatosított elzárás végrehajtásának törvényességi felügyelete nem lenne-e hatékonyabb, amennyiben ezen feladatot is a bv. felügyeleti szakág látná el. A bv. felügyeleti ügyészek rendelkeznek e feladat ellátásához megfelelő módszerekkel, szakismerettel. Emellett a célszerűség is indokolná, hogy a személyi szabadság ezen korlátozásának törvényességét is a végrehajtási helyeken egyébként is eljáró bv. felügyeleti ügyészek vizsgálják.” (33. oldal.)

Precíz, pontos mondatok, egy végzett jogász számára is vállalható lenne mind a tartalom, mind a forma.

Vajda Szabolcs (nappali, III. évfolyam) *Börtönpszichológia a börtönben. A karitatív szervezetek kapcsolata a büntetés-végrehajtással* című dolgozata (konzulens Módos Tamás) a karitatív, börtönmissziós szervezetekkel foglalkozik, amelyek a rendszerváltozást követően váltak jelentős tényezővé az elítéltek rehabilitációjában.

A hallgató több börtönben végzett kérdőíves felmérést, elsősorban a missziós tagok és az elítéltek kapcsolatát, az elítéltekben felbukkanó érzelmi, hitbeli változást vizsgálta. Egy példa megállapításai közül. „Többen kerülnek szorosabb kapcsolatba a missziós tagokkal, általában ugyanazzal a személlyel beszélgetnek, így könnyebben megismerhetik egymást. Úgy látják, hogy a missziós tagok odaadóak, segítőkészek, szeretik a munkájukat, és fontosnak tartják azt. Mindegyikük reméli, hogy szabadulása után több segítséget kap, amelynek jellege sokrétű lesz. Munkahelyteremtést és a családi kapcsolatok rendezésének lehetőségét kívánják a legtöbben, de van, aki elhelyezést, élelmezést is vár.” (43. oldal.)

A szerző kritikusan ábrázolja az elítéltek jelenleg még nem kielégítő aktivitását, illetve rámutat a bv. felelősségére is.

Kifőtt a kávé, pihenjünk egy kicsit. A lombokon ferdén ül a fény, késő délutánra jár. Máskor hallgatóink kiáltozása hallatszik a pályáról, konzultációra jön évfolyamdolgozatával egy diák, aláírást kér egy másik a szolgálati jegyére, a következő számítógépen dolgozna. Most madárfüty és a levelek pergése múlhatja az időt, itt a vakáció. Lássuk hát az utolsó témakört, amely fontossága miatt az első is lehetne.

A személyzet

Az emberi oldal, a jogszabályokat érvényesítő és a bánásmódbeli elképzeléseket megvalósító személyzet (stáb) kérdésköre örökzöld, és egyúttal még mindig egy kicsit tabu téma, ahol nem illik rosszat mondani, de illik dicsérni, vagy legalább rózsásabbra festeni a valóságot. Realizmusuk és bátor kritikájuk miatt a zsűri külön megdicsérte az e témakörrel foglalkozó két diákunkat.

Illés Lászlóné (nappali, III. évfolyam) *A büntetés-végrehajtás oktatási rendszere és változásai* című munkája (konzulens dr. Zeller István) átfogó képet ad a bévés szürkeállomány utánpótlásáról, szakirányú oktatásáról, kiképzéséről és továbbképzéséről. A különböző oktatási formák precíz bemutatása olyan alapgondolatokra épül, mint például a következőre. „A magyar büntetés-végrehajtás szervezetében megkezdett reformfolyamatok sikere szükségyszerűen megkívánja az emberi humánérővel való gazdálkodás átfogó átalakítását.” (4. oldal.) Vagy „...a véleményem. úgy gondolom, egyértelmű. A büntetés-végrehajtási munka több mint egy szakma. Hivatás, sőt, túlzás nélkül mondhatom, élethivatás, az egész életet meghatározó munka. Így a munkatársak kiválasztása és felkészítése, a mindennapok során történő továbbképzése stratégiai fontossággal bíró tevékenység.” (7. oldal.)

A szerző következtetései a valóságot tükrözik, azt a nehéz helyzetben lévő szervezetet, amelyben minden gátló tényező ellenére az oktatást és képzést lehetséges és szükséges magasabb szintre emelni.

Kollár Zoltán (levelező, IV. évfolyamos, biztonsági felügyelő a Kalocsai Fegyház és Börtönben) *A büntetés-végrehajtás sajátosságainak hatásai a személyi állományra* című munkája (kon-

zulens dr. Csetneky László) egy összefüggő szubjektív kiáltványnak tekinthető, amely a személyzeti tagok együttműködésének fokozása, egymás megbecsülésének erősítése érdekében fogalmazódott. A szerző szavaival, „...*Néha egy kicsi akadályt, ha egymás között nem hidalunk át, az később szakadékká válhat. Ha egy kis probléma felett átsiklanak, időben nem segítenek egymásnak, nem akarják különféle indokok miatt megoldani, megbeszélni, olyan lánc alakul ki, amelynek a végén csak a konfliktus marad, eredetét már rég el is felejtették.*” (2. oldal.)

Nagyon alapos szakirodalmi áttekintésre és saját elitéltközeli helyzetére építve kritikusan elemzi a fogvatartó és fogvatartott kapcsolatát, a hierarchikus rendszer hatásait a munkatársi viszonyokra, a pályakezdők helyzetét. Ahol csak tud, változtatási javaslatokkal is él. Az instruktori rendszerekkel kapcsolatban például így: „*Meglátásom szerint egy ki nem alakított, vagy rosszul végrehajtott instruktív program olyan negatív élményeket eredményezhet, amelyek döntően befolyásolják a kezdők pályán maradását. Ha valakinek egyszerre új információk tömege zúdul a nyakába, akkor azt nagyon nehezen tudja kezelni, értékelni. Nem tud támpontot találni, nincs kihez fordulnia, nem tud kontrollálni és korrigálni. Nem mutatja meg senki, hogy milyen irányba kell fordulnia, mit is kell képviselnie. Ebben a helyzetben kialakulhat egy elbizonytalanodás, önállótlanág, és ezzel együtt feszültségek keletkeznek az egyénben. Jó esetben hosszabb lefolyással elsajátítja, ellesi a kellő tudást – de nagyon sokszor már ebben a stádiumban elhagyják a tesületet. Az instruktori rendszer működését akadályozza, hogy a tapasztalt, jól felkészült állomány tömegesen vonult el a cégtől.*” (2. oldal.)

Díjak, elismerések

A szekció zsűrije III. díjat adott Mé-
száros Lászlónak.

A büntetés-végrehajtás országos pa-
rancsnoka különdíjban részesítette Órsi
Lászlót és Kollár Zoltánt. A Belügymi-
nisztérium különdíját (egy fényképezőgé-
pet) Búza Adrienn kapta.

Ezek a hivatalos díjak, pénz- és tárgy-
jutalmak, ám nem hivatalosan e folyóira-
tot is felhasználva, minden résztvevőnek
ismét gratulálunk, és munkájukért köszö-
netünket fejezzük ki.

Néhány örvendetes tényt hadd említ-
sünk meg. A tanszék minden egyes tanára
érintett volt konzulensként.

A pályázók szakirodalmi felkészültsé-
ge jelentősen javult, de még hiányzik az
idegen nyelvű irodalom felhasználása.

Szinte minden induló önálló kutatást,
felmérést, vizsgálatot végzett.

A dolgozatok bemutatása során jó be-
nyomást keltett a bévés hallgatók jó be-
szédkészsége, vitaképessége, tájékozott-
sága.

Kint lassan sötétedik, a völgyben fel-
gyúlnak a város fényei. Becsukom az ab-
lakot, éjjel vihar jöhet. A rigók jóllaktak,
elégedettek a természettel. És a mi termé-
sünk? Hallgatóinkkal a közös munkánk: a
tudásszerzés, a műveltebbé válás, az ön-
megvalósítás, és sok más szakmai foga-
lommal jellemezhető gyarapodás.

Vajon mondhatjuk-e, hogy ezek a friss
diplomás bévés tisztek a jövő derékhadát
alkotják majd, és tudásuk elegendő új hi-
vatásukhoz? Bizonyára nem; mi, amit
tudunk, átadtuk nekik. És jó volt látni
őket, amikor a diákköri vetélkedőn szere-
pelték. Ott összességében az egyetemis-
tákkal egyenrangúak voltak, vagy egy ki-
csit jobbak.

Csetneky László

Börtön épül

Kezdeti lépések Veszprémben

1997-ben az állampolgári jogok országgyűlési biztosa vizsgálatot végzett a büntetés-végrehajtásnál, így a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetnél is, amelyet a jelenlegi formájában több tekintetben is alkalmatlannak talált a feladatok törvényes ellátására. Megállapította, hogy sem a fogvatartottak, sem a dolgozók egészséges körülményekhez való jogai nem érvényesülnek. Az ebbe a körbe tartozó alkotmányos alapjogok súlyosan sérülnek. Ezt az alkotmányos visszasságot – megítélése szerint – csak az intézet bezárásával lehet megszüntetni.

Az 1998-ban kiadott, a büntetés-végrehajtás középtávú fejlesztési programjáról szóló 2072/1998. (III. 31.) számú kormányhatározat 2. pontja alapján Veszprémben új börtönt kell építeni, ami a jelenleg működőnek jogutódja lesz.

A felépülő börtön feladatrendszere marad, tehát el kell látni a fogvatartottak előzetes letartóztatásával kapcsolatos feladatokat. Fogva kell tartani a biztonsági és egyéb fontos okból elhelyezett elítélteket, illetve ezen elítéltek szabadságvesztését végre kell hajtani, miként el kell látni az elzárással összefüggő büntetés-végrehajtási feladatokat.

A hatályos jogi szabályozást és annak várható változásait, valamint a megye bűnügyi fertőzöttségét figyelembe véve legalább 250 személy fogva tartására alkalmas büntetés-végrehajtási intézetet kell felépíteni, úgy, hogy a személyzet alkotmányos jogai maradéktalanul érvényesüljenek, de szavatolható legyen a fogva tartás biztonsága és törvényessége. Mindehhez szükséges a közvetlen környezetben 25 szolgálati lakás létesítése is.

Szakmai kívánalmak

A tervek megvalósításához olyan építési terület szükséges, ami olcsó és elegendő nagyságú (minimum 4,5 hektár). Elemi igény, hogy legyen a közelben megfelelő kapacitású és rácsatlakoztatható közmű (víz, gáz, szennyvíz, elektromos energia, távközlés). Az általános biztonsági követelmények miatt több, változtatható megközelítésű útvonal szükséges. Nem mellékes, hogy a kivitelezés legyen költségtakarékosan megvalósítható, miként az sem, hogy a büntetés-végrehajtási személyzet az épületet tömegközlekedési eszközökkel meg tudja közelíteni. Lényeges továbbá, hogy a létesítmény helye ne irritálja a lakosságot.

A felépítendő épület feleljen meg a környezetvédelmi előírásoknak, és az építéssel egy időben történjen meg a parkosítás.

TAPASZTALATCSERE

Az épület legyen alkalmas 250 fogvatartott jogszabályokban leírtak szerinti biztonságos fogva tartására és elhelyezésére, ne korlátozza jogaik és kötelezettségeik érvényesülését. Biztosítsa a személyzet törvényekben leírtaknak megfelelő elhelyezését, munkafeltételeit. (A 120-130 fős személyzetből egyidejűleg körülbelül 80-an tartózkodnak majd az épületben).

Az épület földszintes vagy legfeljebb egyemeletes legyen, benne befelé néző zárt, illetve szabad terek legyenek, kisebb fogvatartotti csoportok elhelyezésére szolgáló szektorokkal.

Az épület működtetése kevés kiszolgáló személyzetet igényeljen, üzemeltetése olcsó legyen, alacsony költséget vegyen igénybe. A beépített teljes alapterület várhatóan körülbelül 12 000 négyzetméter lesz. Az épület mellett mintegy 100 gépjármű részére elegendő parkolót kell kialakítani.

A tervezés során figyelemmel kell lenni a bővíthetőségre, a létesítmény igazodjon a meglévő környezethez, az épületegyüttes legyen jól védhető, és akadálytalanul megközelíthető. Az épületet hosszú távú alkalmazásra kell tervezni, figyelemmel a felújítás és az esetleges belső változtatás lehetőségére is.

A végrehajtandó feladat nagysága megkívánja, hogy a keletkező információkat ne egyetlen személy kezelje. Az építkezés során a döntéseket megalapozottan elő kell készíteni, ehhez csapatmunkára, egy erre alkalmas bizottságra lesz szükség.

Ez a bizottság elemzi, értékeli a helyzetet, és javaslatokat tesz a döntéshozónak, tervezi a végrehajtandó feladatokat, szervezi a feladat teljesítésében részt vevők munkáját, koordinálja azt, és további feladatokat határoz meg, külső szakértők felkérésére tesz javaslatot.

Szakértőkből álló szűk stábra van szükség, amely szerepet vállalhat a közvélemény tájékoztatásában, hiszen az információk náluk összegződnek.

A vázolt feltételrendszernek a 2569/7. Hrsz. alatt jelzett állami tulajdonú, a Honvédelmi Minisztérium kezelésében levő 9 hektáros, 3867 négyzetméter területű Kádártai úti volt lőszerraktár felelne meg. Ezen beépítendő terület a legközelebbi lakott résztől 1,5-2 kilométer távolságra van.

A fogvatartottakat a veszprémi előállítási helyekre innen könnyen lehet szállítani, a legnagyobb távolság körülbelül öt kilométer.

Az ingatlan kiválasztására vonatkozó döntés és az építési szándék kinyilatkoztatása után szükséges a helyi önkormányzat tájékoztatása. [Ezt az 1995. évi CVII. törvény 13. §-ának (2) bekezdése írja elő.] A döntés kinyilvánításakor jó lenne a lakosság tájékoztatása, sőt, amennyiben indokolt, közvetlenül lakossági fórumon lehetne érvelni a börtön mellett.

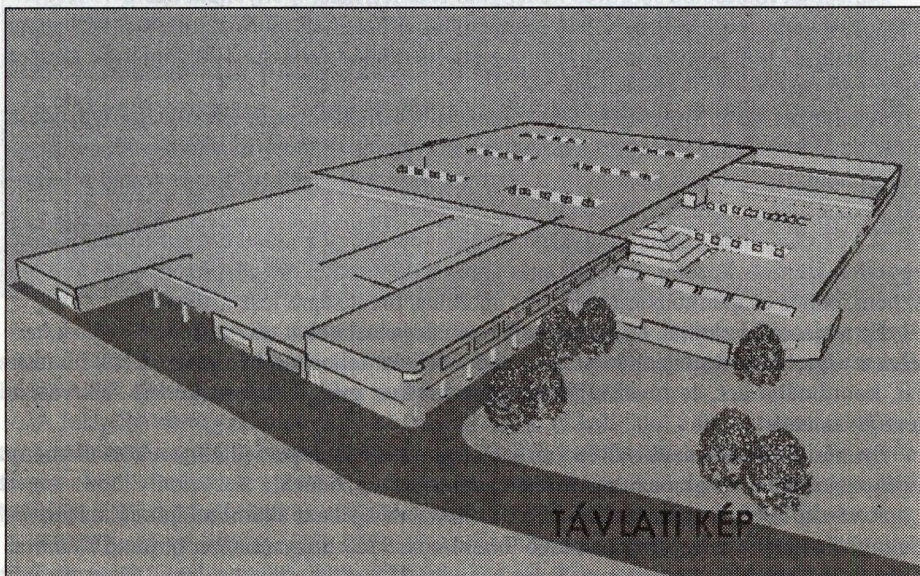
Aktuális feladatok

Az illetékes szakhatóságnak rendezési tervet kell készítenie a megadott szempontjaink alapján kiválasztott területre, ezt az önkormányzat képviselő-testületének jóvá kell hagynia.

A rendezési tervekben foglaltaknak megfelelően előzetes szakhatósági engedélyezés egyeztetést kell lefolytatni, amelyen részt vesz a városi főépítész (az elsőfokú épí-

TAPASZTALATCSERE

tési hatóság képviseletében), Veszprém Megyei Jogú Város városépítészeti irodájának vezetője, a város közbeszerzési irodájának vezetője, Veszprém tűzoltóparancsnoka, a Veszprém Megyei Tűzoltó Parancsnokság képviselője, a területi környezetvédelmi főfelügyelőség vezetője, a Közép-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság igazgatója, az ÁNTSZ városi és megyei vezetője, a KÖGÁZ nagykanizsai igazgatóságának munkatársa, az ÉDÁSZ győri igazgatóságának képviselője, az Igazságügyi Minisztérium és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság képviselője, a Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet vezetője.

Az új veszprémi börtön korántsem végleges számítógépes távlati rajza

A hatósági vélemények ismeretében szükséges beszerezni az előzetes nyilatkozatot az építési engedély kiadására a veszprémi főépítészeti irodától. Amennyiben az előzetes engedélyek nem zárják ki a kiválasztott ingatlanon a leírt funkciójú épület felépítését, a telek megvásárolható. Utána megkezdhető az intézet kiviteli terveinek elkészítése, a közbeszerzési eljárás lefolytatása. Természetesen az itt leírtak idővel módosulhatnak.

Ujszászi Zoltán

Nemzetközi kapcsolatok

Augusztus 1. és 8. között hárman a *Rendőrtiszti Főiskola* hallgatói közül látogatást tettek tapasztalatcsere céljából Svájcban, a lenzburgi bv. intézetben.

Augusztus 4. és 8. között *dr. Huszár László* és *Garami Lajos* vett részt Lengyelországban az Európa Tanács társszervezésében lebonyolított *Hosszúidős elítéltek nevelése* című konferencián.

Szeptember 13. és 25. között háromfős magyar szakmai delegáció járt Finnországban, a küldöttséget *Berecki Zsolt* vezette.

Szeptember 19. és 23. között Szlovákiában a Trencsén-Teplicei Rehabilitációs Központban az Európa Tanács társszervezésében *Nyitott és félig nyitott börtönrezsimek* címmel konferenciát szerveztek, amelyen a magyar büntetés-végrehajtást *Schmél János* és *Petreczky Miklós* képviselte.

Szeptember 29-én Lipótvárott (Leopoldov) *dr. Bökönyi István* országos parancsnok vett részt a szlovák büntetés-végrehajtás napján rendezett ünnepségen.

Október 4-től 6-ig Franciaországban, Strasbourgban az Európa Tanács Pompidou csoportja rendezte meg nemzetközi kábítószer-ellenes szemináriumát, amelyen *dr. Huszár László* vett részt.

Október 6. és 8. között a Szlovák Köztársaság Oktatási Központja fennállásának 20. évfordulója alkalmából ünnepséget rendeztek Nyitrán. Az ünnepségen *dr. Lipták László* és *dr. Márkus Ilona* vett részt. Az ünnepség napirendjén szerepelt a Nitra-Chrenován levő női büntetés-végrehajtási intézet megtekintése is.

*

Augusztus 2. és 5. között a bajorországi erlangeni szociálterápiás bv. intézet hat munkatársa tett szakmai utat Magyarországon, amelynek során látogatást tettek a Budapesti Fegyház és Börtönben és a Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézetben.

Augusztus 30-án és 31-én görög delegáció járt Magyarországon *Vasso Agathiodu* úr vezetésével, aki a Leonardo 1996 Project koordinátora, és a thesszaloniki Arisztotelész Egyetem munkatársa. A program keretében megtekintették a Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetét Kecskeméten.

Augusztus 19. és szeptember 5. között *Leo Jansen*, a De Ijssel Bv. Intézet parancsnokának vezetésével hatfős holland delegáció tartózkodott Magyarországon. A delegáció látogatást tett a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben, a Fővárosi Bv. Intézetben, a Fiatalkorúak Regionális Bv. Intézetében Kecskeméten, az Állampusztai Országos Bv. Intézetben és a Szegedi Fegyház és Börtönben. Az országos parancsnokság hivatala stratégiai, tudományos és nemzetközi osztálya egyéb programot is szervezett a delegációnak, amelynek keretében sok magyar nevezetességet megtekinthettek.

Szeptember 13. és 17. között háromtagú román delegáció járt hazánkban. A küldöttséget *George Vasilescu*, a román BVOP kulturális és oktatási osztályának munkatársa vezette. Megtekintették a Békés Megyei Bv. Intézetet, a Fiatalkorúak Regionális Bv. Intézetét Kecskeméten, a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetét Tökölön, valamint a Fővárosi Bv. Intézetet.

Szeptember 18. és 25. között *Bruno Graber*, a lenzburgi bv. intézet biztonsági osztályvezetője tartózkodott Magyarországon. Graber úr megtekintette a Budapesti Fegyház és Börtönt, és a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központját.

Október 14. és 15. között Magyarországon járt *Paulo Mancuso* úr, az olasz országos parancsnok helyettese. Látogatása során megtekintette a Fővárosi Bv. Intézetet.

Elismerések

Az állami ünnep alkalmából a Magyar Köztársaság elnöke érdemes és eredményes munkája elismeréseként a Magyar Köztársaság

bronz érdemkeresztje

(polgári tagozat) kitüntetését adományozta *Tabi István* bv. főtörzszászlós, a Vas Megyei Bv. Intézet biztonsági tisztjének, *Csizmadia Sándor* bv. főtörzszászlós, a Sopronkőhidai Szövő- és Ruhaiipari Kft. főművezetőjének.

A büntetés-végrehajtási szervezet napja alkalmából

Tauffer Emil-díjban

részesült *Hófalvi József* bv. alezredes, a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön büntetés-végrehajtási osztályának osztályvezetője;

Palotás Iván bv. ezredes, a Balassagyarmati Fegyház és Börtön parancsnoka.

A Büntetés-végrehajtási Szolgálatért emléklakett

arany fokozatát

kapta *Dolla László* bv. alezredes, a Balassagyarmati Fegyház és Börtön személyügyi és szervezési osztályának osztályvezetője;

Hézsely János bv. alezredes, a Balassagyarmati Fegyház és Börtön parancsnok-helyettese;

Horváth József bv. alezredes, a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön biztonsági osztályának osztályvezetője;

Miskoff Mihály bv. őrnagy, a Budapesti Fegyház és Börtön büntetés-végrehajtási osztályának nevelője;

Varga Gyuláné bv. főhadnagy, a Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza szülészeti-nőgyógyászati osztályának vezető szülész-nője.

Ezüst fokozatát

kapta *Ágoston András* bv. zászlós, a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön büntetés-végrehajtási osztályának körletfelügyelője;

Birkás István bv. főtörzszászlós, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet biztonsági főfelügyelője;

Dani Károly bv. főtörzszászlós, a Szegedi Fegyház és Börtön gazdasági osztályának csoportvezetője;

Karászi Zoltánné bv. őrnagy, a Budapesti Fegyház és Börtön nevelője;

Mucha Csaba bv. főtörzszászlós, a Büntetés-végrehajtás Központi Ellátó Intézményének raktárvezetője;

Orbán János bv. főhadnagy, az Állampusztai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet nevelője;

Pásztor Károly bv. zászlós, a Duna-Mix Kft. gépjárművezetője;

Pomaházi Károly bv. törzszászlós, a Márianosztrai Fegyház és Börtön gazdasági osztályának foglalkoztatási előadója.

Bronz fokozatát

kapta *Farkas Piroska* bv. főhadnagy, a Nagyfai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet személyügyi és szervezési osztályának osztályvezetője;

Gálfi István bv. zászlós, a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet körletfelügyelője;

Maróti József bv. törzszászlós, a Budapesti Fegyház és Börtön biztonsági tisztje;

Molnár Éva bv. törzsszázlós, a Budapesti Fegyház és Börtön pénzügyi-számviteli osztályának előadója;

Paksi Péter bv. törzsszázlós, a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet gazdasági osztályának előadója;

Nagyvárad György bv. zászlós, a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet biztonsági felügyelője;

Karácsony István közalkalmazott, a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet szakmunkása;

Pintér László bv. zászlós, a Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet szakmunkása;

Rácz Ferenc bv. zászlós, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet biztonsági osztályának körlet-főfelügyelője;

Illés János bv. főtörzsmester, a Kalcscsi Fegyház és Börtön biztonsági felügyelője;

dr. Sándorné Homonyik Gyöngyi közalkalmazott, az Igazságügyi Megfigyelő és Elmeógyógyító Intézet osztályvezető főápolója;

Hoffné Pintér Krisztina közalkalmazott, a Büntetés-végrehajtás Továbbképzési és Konferenciaközpontja gazdasági osztályának előadója.

Képek, események

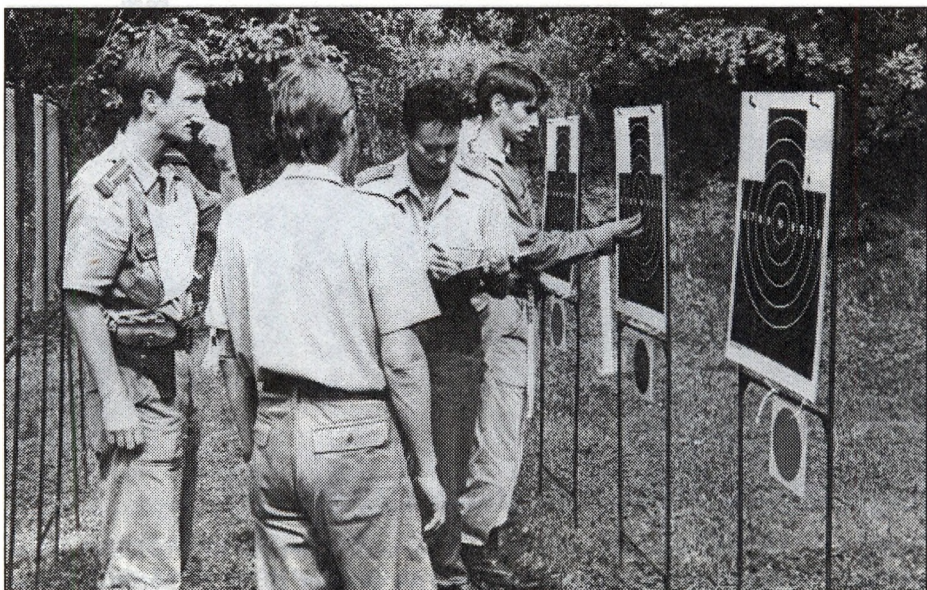
Az Adorján-napi központi ünnepségen, szeptember 7-én a Bv. Szervezet Oktatási Központjában olvasták fel dr. Dávid Ibolya igazságügy-miniszter ünnepi parancsát. Az elismeréseket és jutalmazásokat követően a miniszter asszony pohárköszöntőt mondott, amelyben nagyra értékelte a büntetés-végrehajtásban dolgozók nehéz, áldozatos szolgálatát.

Szeptember 9-én Szegeden Csóti András dandártábornok megkoszorúzta a bűntetés-végrehajtás hősi halottainak kegyeleti helyét.

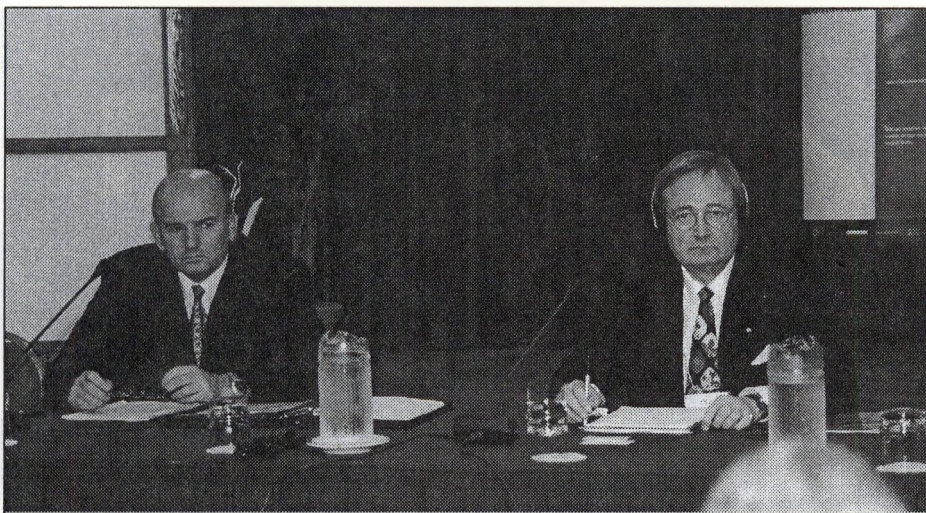
A fiatalkorúak bűnözéséről tartott előadást két kanadai szakember az országos parancsnokságon október 8-án. Dr. Roesk, a Simon Fraser Egyetem igazgatója és Raymond Corrado, az egyetem tanára pszichológiai megközelítésű referendumában fejtette ki véleményét a hazai szakemberek előtt.

A szolgálattal összefüggő sportversenyeket évek óta különösen támogatja a bv. vezetése. Így nem véletlen, hogy szeptember 25-én a márianosztrai lőtérén lezajlott lőbajnokságon részvételi rekord született. Harmincöt intézet és intézmény küldte el képviselőit. Az egyéni számokban váci, székesfehérvári és tököli versenyző diadalmaskodott, míg a csapatversenyt a balassagyarmatiak nyerték a márianosztraiak és a pécsiek előtt. A hölgyeknél pisztollyal egy tököli versenyző célzott a legjobban.

RÖVIDEN

Budapesten tartotta alakulókonferenciáját harmincöt nemzet képviselőinek jelenlétében a Nemzetközi Börtönügyi Társaság. Az október 10. és 14. közötti rendezvényen részt vett dr. *Ole Ingstrup*, a társaság főigazgatója, aki egyben a kanadai büntetés-végrehajtás országos parancsnoka (*fenti képünkön jobb oldalt*). A magyar börtönügy nemzetközileg jelentős eseményén, amelyen a házigazdák nevében megnyitó beszédet mondott dr. *Tóth Mihály*, az IM helyettes államtitkára, valamint dr. *Bökönyi István* országos parancsnok (*fenti képünkön bal oldalt*), a plenáris ülések után lehetőség nyílt arra, hogy úgynevezett műhelybeszélgetéseken a résztvevők szakmailag részletkérdésnek tűnő, ám finomításra váró témákat vitassanak meg.

Önálló tantárgy

A büntetés-végrehajtási jog új tankönyvéről

Nemrégiben jelent meg a Rendőrtiszti Főiskola és a Rejtjel Kiadó közös gondozásában a Büntetés-végrehajtási jog (A szabadságelvonással járó jogkövetkezmények végrehajtása) című tankönyv Horváth Tibor szerkesztésében. A büntetés-végrehajtási jog az elmúlt húsz-harminc évben különült el a büntetőjog másik két nagy területétől, az anyagi és az eljárási jogtól, és a közelmúltban lett egyetemi tantárgy hazánk valamennyi állam- és jogtudományi karán, hasonlóan a jogállamok gyakorlatához. (A Rendőrtiszti Főiskolán természetszerűen már a hetvenes évek elejétől megkezdődött e tárgy oktatása.)

1983-ban került kiadásra az első magyar büntetés-végrehajtási jogi tankönyv (Büntetés-végrehajtási jog I-II., BM Könyvkiadó), amely az akkor hatályos joganyagot és az azzal összefüggő elméleti, történeti, illetve a büntetés-végrehajtási rendszerek jogi összehasonlító ismereteit dolgozta fel. Azóta, igaz, hosszú idő elteltével, két büntetés-végrehajtási jogi tankönyv is napvilágot látott. A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara 1996-ban jelentette meg dr. Vókó György Büntetés-végrehajtási jog című jegyzetét, míg a Dialóg Campus Kiadó 1999-ben adta ki ugyanezen szerző Magyar büntetés-végrehajtási jog című munkáját.

E kötet alcíme is jelzi, hogy a jegyzet nem tartalmazza a büntetés-végrehajtási jog teljes anyagát. A szerkesztő feladatának a büntetés-végrehajtási szervezet hatáskörébe tartozó szabadságvesztés-büntetés, illetve a szabadságkorlátozó intézkedések végrehajtására vonatkozó joganyag feldolgozását tekintette.

A könyv anyaga három részre oszlik. Az első rész elméleti alapvetés után bemutatja az egyes európai államok büntetés-végrehajtási rendszereit. A második rész a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási joganyagát öleli fel. A harmadik rész a szabadságelvonással járó intézkedések joganyagát tartalmazza. A kiadvány végén a büntetés-végrehajtási jog hazai és nemzetközi irodalmának válogatott bibliográfiáját találhatjuk.

Az I. rész (Büntetés-végrehajtási jog – büntetés-végrehajtási rendszerek) első fejezete – amelynek szerzője Horváth Tibor – a büntetés-végrehajtási jog elméleti kérdéseivel foglalkozik. Áttekinti a hazai büntetés-végrehajtási jog kialakulását és fejlődését, tisztázza e jog fogalmát és helyét jogrendszerünkben, bemutatja a büntetés-végrehajtási jog forrásait, s a büntetés-végrehajtási jogtudomány kapcsolatait a többi tudománnyal. Horváth Tibor álláspontja szerint a büntetés-végrehajtási jog tudománya jellegét tekintve jogtudomány, noha több tudományág és tudományos ismeretanyag eredményeire is támaszkodik. „Mint hogy a büntetés-végrehajtás jogilag szabályozott állami tevékenység, a büntetés-végrehajtási jogtudománynak elsődleges szerepe van ezen ismeretanyag szintézisében, és a jogi normák világába történő átvitelében” – állítja.

Az Egyes államok büntetés-végrehajtási rendszere a II. világháború után című fejezet szerzője *Nagy Ferenc*. Ezen anyag rész vizsgálja a büntetés-végrehajtás helyét a nemzetközi egyezményekben és szabályokban, nemzetközi összehasonlításban tekinti át a fogvatartottak jogállását, jogvédelmét, a büntetés-végrehajtás kontrollját, az elítéltek foglalkoztatását, képzését, kapcsolattartásukat a külvilággal, a fegyelmi és biztonsági intézkedéseket, a gyakorlatot, annak megoldási kísérleteit, továbbá a reformtörekvéseket.

A könyv II. része elsőként a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának célját, alapelveit határozza meg (az anyag rész szerzője *Nagy Ferenc*), majd a szabadságvesztés végrehajtásának rendjéről, rendszeréről olvashatunk *Cser Gyula* és *Lőrincz József* jóvoltából. Ebben a fejezetben – érthető módon – nagy hangsúlyt kapott a fogva tartás biztonságának s a kényszerítő eszközök alkalmazásának problematikája.

A következő fejezet – a szerző *Cser Gyula* – komplex módon járja körül az elítéltek jogi helyzetének kérdéseit. Mint ahogy a szerző hangsúlyozza, a szabadságvesztés minden más szankciótól eltérően rendkívül összetett büntetés, ez abból is adódik, hogy a bebörtönzés nem jelent teljes jogfosztottságot. „A »rabjogok« fokozatos elismerésén keresztül vezetett az út a ma már általánosnak tekinthető felfogásig, amely szerint a személyi szabadság elvonása adja e büntetés tartalmát és a végrehajtását, a börtönkörülményeket úgy kell kialakítani, hogy az elítélt emberi méltósága, alapvető emberi és általában a büntetéssel össze nem függő jogai ne csorbuljanak” – írja *Cser Gyula*.

A következő két gondolati egység az elítéltek nevelését, illetve azok munkáltatását, szakmai képzését és terápiás foglalkoztatását tárgyalja. A neveléssel foglalkozó fejezet kitér a nevelés tartalmára, az elítéltek megismerésére, foglalkoztatására, vallásgyakorlására, jutalmazására és fegyelmi felelősségére, valamint szociális nevelésük és gondozásuk kérdéseire. Az elítéltek munkáltatásáról írva, ezen anyag rész szerzője, *Lőrincz József* megjegyzi, hogy hazai büntetés-végrehajtási rendszerünkben ez az egyik kiemelten fontos formája a foglalkoztatásnak, azonban az elmúlt évtizedekben szerzett tapasztalatok azt mutatták, hogy a munkáltatás szerepét az elítéltek személyiség-átalakulásában korábban tévesen felülértékelték.

Az elítéltek anyagi ellátásának szabályairól *Cser Gyula* írt a kötetbe. A fejezet áttekinti az elítéltek elhelyezésének, ételmezésének, ruházati ellátásának szabályait, de olyan kérdésekre is kitér, mint a szükségleti cikkek vásárlása, hozzájárulás a tartási költségekhez, az elítélt tulajdonát képező tárgyak kezelése, illetve a szabadulók segítése. Ezt követően a jegyzet – *Németh Mihály* közreműködésével – rövid kitérőt tesz a fogvatartottak egészségügyi ellátására.

A következő fejezet a fiatalkorúak szabadságvesztés-büntetésének végrehajtásával foglalkozik. *Lőrincz József* először a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezéseket, majd e végrehajtás sajátosságait ismerteti. (A szerző, mint ismeretes, nemrégiben könyvet publikált e témáról: *A fiatalkorúak büntetés-végrehajtása*. Citoyen Kiadó, 1998)

A nem magyar állampolgárságú elítéltek szabadságvesztésének végrehajtását, illetve az elítéltek szabadítását tárgyalja a II. rész utolsó két fejezete, amelyeknek szerzője szintén *Lőrincz József*. Amíg az előbbi probléma viszonylag új keletűnek tekinthető, a szabadítás a büntetés-végrehajtásnak, a honi börtönügyi szakirodalomnak régóta tárgyalt kérdése. Utóbbiról szólván, a fejezet írója megjegyzi, hogy a szabadulás utáni beilleszkedés feltételei a 80-as évek végétől jelentősen megromlottak, ebben a kedvezőt-

len folyamatban az utóbbi években pozitív fejlemény a civil szervezetek bekapcsolódása az utógondozásba.

A jegyzet III. része – mint már említettük – a szabadságelvonással járó intézkedéseket tekinti át. E részben elsőként a kényszergyógykezelés kérdésköréről, fogalmáról, elrendelésének feltételeiről, végrehajtásának tartalmi elemeiről stb. olvashatunk *Magyar Miklós* tollából. A kényszergyógyítás végrehajtásáról Nagy Ferenc írt külön fejezetet a kötetbe.

Hatályos jogunk szankciórendszerében a javítóintézeti nevelés az egyetlen olyan intézkedés, amely csak fiatalkorúval szemben alkalmazható. Mivel szabadságelvonással jár, a legsúlyosabb intézkedésnek tekinthető. A Btk. módosításáról rendelkező 1995. évi XLI. törvény a javítóintézeti nevelést a korábbi szabályozástól eltérően, határozott idejű intézkedéssé alakította át, amelynek generális minimuma egy év, maximuma három év. A *Javítóintézeti nevelés végrehajtása* című fejezet szerzője Lőrincz József, viszonylag részletesen tárgyalja a javítóintézetek rendtartásáról szóló 1997-es népjóléti miniszteri rendeletet.

Az előzetes letartóztatás a legsúlyosabb személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés, amelynek alkalmazására a büntetőeljárás törvényben meghatározott esetekben, módon és ideig kerülhet sor, amikor az elkövetői bűnösség kérdéséről a bíróság jogerősen még nem döntött. Az előzetes letartóztatás végrehajtását részletező fejezet – írja Nagy Ferenc – kitér ezen intézkedés elrendelésére, tartamára, végrehajtására, az előzetes letartóztatás foganatosítására büntetés-végrehajtási intézetben, valamint az intézkedés megszüntetésére. Külön fejezetben érinti az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtását Magyar Miklós.

Az elzárás végrehajtásának fő szabályairól a bv. kódex, a kényszerítő eszközök alkalmazásáról, továbbá a nyilvántartás szabályairól a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény rendelkezik. A jogsértő külföldiekkel szemben alkalmazott intézkedést, az idegenrendészeti őrizetet a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról s bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény vezette be. A kötet utolsó két fejezete az eljárás végrehajtásának szabályaival, és az idegenrendészeti őrizet végrehajtásával foglalkozik. Az anyagrészek szerzője Nagy Ferenc.

A jegyzet, mint láthattuk, a jogi karokon és a Rendőrtiszti Főiskolán önálló tantárgyként oktatott büntetés-végrehajtási jog ismeretanyagának összefoglalását adja. A könyv mind ismeretanyagát, mind szemléletmódját tekintve korszerű, a hazai joganyagon túl sokrétűen tárja fel, hogy melyek azok a nemzetközi előírások, szabályok, amelyekhez a hazai jogalkotásnak a büntetés-végrehajtási jog területén alkalmazkodnia kellett. A következetesen végigvitt történeti szemléletmódnak köszönhetően a hazai büntetés-végrehajtási jog, illetve büntetés-végrehajtás mai helyzete is érthetőbbé válik.

A kötet szerkezete áttekinthető, logikus, az anyagrészek terjedelme a tartalom jellegéhez igazodik. A jegyzet nyelvezetét tekintve szakszerű, világos, a szöveg jól tanulható. A tankönyvben számos idézet szerepel – pontos utalással a szóban forgó jogforrásra. A már említett irodalomjegyzék jól szolgálja az egyes anyagrészekben való nagyobb elmélyülés lehetőségét.

Essen szó néhány apróbb, a későbbiekben könnyen kiküszöbölhető hibáiról is. A könyv előszava négy részt említ, noha a kötet tartalma csak három részre tagolódik. A 29. oldalon egy olyan mondat szerepel, amely az 1983-as, ma már korszerűnek nem mondható Büntetés-végrehajtási jog tankönyvből került át: „A büntetés-végrehajtás

tartalmát kitevő átnevelési feladat nem nélkülözheti a pedagógia, illetve a pszichológia ismeretanyagát". Az 59. oldalon levő szöveg két olyan statisztikai táblázatra utal, amely nincs benne a kötetben.

„Időtálló, prognózist nyújtó tankönyvet vagy szakkönyvet írni napjaink változó világában, az ezredforduló előtt álló Magyarországon nagyobb felelősséget jelent, mint egy mozdulatlan időszakban” – írja dr. Vókó György A magyar büntetés-végrehajtási jog előszavában. A kodifikáció várható változásaira gondolva különösen igaznak tűnik az előbbi állítás. Jelen jegyzet a rendszerezett ismeretek vázát adja, de természetesen egyes részleteit a jövőben át kell majd dolgozni.

A Büntetés-végrehajtási jog című jegyzet nemcsak az egyetemi, főiskolai hallgatók olvasmánya lehet, a kiadványt mindazon jogászok és gyakorlati szakemberek is haszonnal forgathatják, akik kapcsolatban állnak a büntetés-végrehajtási joggal, illetve a büntetés-végrehajtással.

Deák Ferenc

Könyvajánló

Beccaria, Cesare: A bűnökről és a büntetésekről. Bp., Eötvös József Könyvkiadó, 1998. 7. oldal. (Eötvös Klasszikusok, 20. kötet.) Ára: 877 Ft.

1764-ben jelent meg Cesare Beccaria értekezése az olasz felvilágosodás legnagyobb hatású remeke, amely a modern büntetőjog alapművének és a halálbüntetésért harcoló úgynevezett abolíciós mozgalom bibliájának tekinthető.

A könyv magyar kiadása 1989-ben látott napvilágot Madarász Imre fordításában, bevezető tanulmányával és jegyzeteivel. A kötet gyorsan elfogyott, és keresett könyvritkasággá vált. Akkori sikerét „abolíciós” üzenete is magyarázza, ám ma, évekkel a halálbüntetés magyarországi eltörlése után is van bőven hasznos üzenete, főként a jogtudománnyal és a filozófiával foglalkozók számára.

A magyar büntetőjog reformjának, europaizálásának alapelvei és vezéreszméi végső soron a beccariai „Tiszta forrásból” erednek, vagy arra vezethetők vissza. Megannyi törvénykezési aktusban konkrétan is kimutatható Beccaria hatása. A szerző egyene gondolatai, reformjavaslatai különösen időszerűnek tekinthetők a mai Magyarországon, gondolunk itt például a törvények homályosságáról, a bűnök és büntetések közti arányosságról, a köznyugalomról, a büntetés gyorsaságáról, a csempészésről, az adósokról, a bűnmegelőzésről, a bírókról, a nevelésről és a közkegyelmzésről írott fejezetekre. Ahogy a pártálami rendszerben az embertelen, túl szigorú törvények eltörlése, illetve enyhítése volt, úgy ma a demokratikus jogállam törvényeinek következetes betartása, a „szabadság rendjének” megóvása Beccaria legaktuálisabb üzenete.

Bűnmegelőzés Európában. Összeállította Katona Géza. Bp., BM Kiadó., 1998. 184 oldal. Ára: 766 Ft.

Az Országos Bűnmegelőzési Tanács megbízásából készült kötet az európai országos bűnmegelőzési intézményekről és intézkedésekről közöl összeállítást. Néhány évvel ezelőtt az Országos Rendőr-főkapitányság és a Rendészeti Kutatóintézet közös szerkesztésében jelent már meg kiadvány erről a témáról, ám ez angol nyelvű volt. A mostani könyv az érintett országok hivatalos vagy tudományos képviselőitől kapott legfrissebb információkat tartalmazza.

Jelen kötet – Ausztriától Svájcig – huszonöt európai ország bűnmegelőzési rendszerét és gyakorlatát mutatja be. A különböző országokról közölt anyagok természetesen eltérő nagyságúak és mélységűek, terjedelménél fogva kiemelendő a cseh, a holland, a litván, a magyar, a német és a portugál anyagrészt.

Az összeállításban számos olyan, a gyakorlatban kipróbált és bevált intézménnyel és módszerrel ismerkedhetünk meg, amelyek alkalmazhatók – kellő megfontolás után – a hazai viszonyokra. Hipp Károly, az OBmT elnöke írja a kötet előszavában: „Némi irigység vesz erőt az olvasón, milyen nagyságrendű anyagi eszközökkel rendelkeznek hasonló országok, ahol már felismerték a bűnmegelőzés hasznát, jelentőségét”. A könyvből, amely az átfogóbb, általános ismereteken túl számos hasznos adatot tartalmaz, a hazai bűnmegelőzési szakemberek megismerhetik az európai nemzetközi szakirodalom publikációit és eredményeit is.

Kajtár István: *Egyetemes állam- és jogtörténet. I–II. kötet. Bp.–Pécs, Dialóg Campus Kiadó. 1998. 187+175 oldal. (Dialóg Campus tankönyvek. Institutions Juris sorozat). Ára: 1880+1980 Ft.*

A jogászképzés keretei között az elsőéves hallgatók szigorlati tárgyként találkoznak (helyenként a magyar állam- és jogtörténettel összevonva) az egyetemes állam- és jogtörténettel. Az elmúlt években több új tankönyv született e témáról, illetve a régebbi Csizmadia Andor-féle kötet átdolgozása is elkészült.

Jelen tankönyv számos újdonságot tartalmaz. Egyrészt olyan politológiai, társadalmi és jogkultúrális területeket is felvillant, amelyek mindenképpen hozzátartoznak a szűkebb értelemben vett alkotmánytörténet tárgyalásához. Másrészt olyan, nem európai térségekre is kitékint, amelyek eddig nem szerepeltek másutt.

Az egyetemi tankönyv első kötete öt részből áll. Az első rész az egyetemes állam- és jogtörténet tantárgy helyét, tárgyát és módszereit határozza meg. A második rész az ókori kelet és az antikvitás jogrendszerét ismerteti. A harmadik és negyedik anyag rész a középkor évszázadainak, illetve a polgári korszak állam- és jogrendszerének alapösszefüggéseit tárja fel. Az ötödik rész az egyes térségek közül a német és az osztrák alkotmány- és jogfejlődést részletezi. A Habsburg Birodalom államtörténetének ismertetése kapcsán nagy szerepet kap a magyar alkotmány- és jogfejlődésre gyakorolt osztrák hatás kihangsúlyozása.

A második kötet folytatja az egyes térségek alkotmány- és jogfejlődésének tárgyalását. A szerző az általános integrációs törekvésekre való tekintettel a hagyományos jogtörténeti vizsgálódást új európai régiókra is kiterjesztette, ugyanakkor – az ezredvég globális jelenségeire figyelemmel – kísérletet tett az egyes kontinensek fejlődési vonulatának tömör bemutatására.

Szikinger István: *Rendőrség a demokratikus jogállamban. Bp., Sík Kiadó, 1998. 181 oldal. Ára: 990 Ft.*

Szikinger István műve az első magyar nyelven írott könyvterjedelmű munka a rendőrségről. A kötet kiadását a Budapesti Nyílt Társadalom Intézet Alapítvány Alkotmány- és Jogpolitikai Intézete (COLPI) támogatta. A szerző neve jól ismert a rendészeti szakmában, ahol tudását tisztelik, stílusát vitatják, nézeteit többnyire elutasítják. A Rendőrség a demokratikus jogállamban című munka valami hasonló fogadatra számíthat – írja *Finszter Géza*.

A könyv anyaga hat fejezetre épül. Az első a rendőrség és a társadalom összefüggéseit tárgyalja, a második külföldi kitekintést tesz. Az ezt követő történeti vázlat a XVIII. század végétől a rendszerváltozásig tekinti át a magyar rendvédelem történetét. A negyedik anyag rész a rendészet, rendvédelem, rendőrség kérdéskörét vizsgálja. Az ötödik gondolati egység a rendőrségnek a demokratikus jogállamban betöltött szerepéről elmélkedik. A könyv utolsó fejezete az *Adalékok a Magyar Köztársaság középtávú rendvédelmi és kriminálpolitikai koncepciójához* címet viseli.

Noha a szerző maga is tisztában van vele, hogy a kötetben kifejtett gondolatai egy része vitatható, mégis úgy véli, hogy a rendvédelmi és kriminálpolitikai koncepció kidolgozásának időszakában éppen arra van szükség, hogy a szokványos kérdésekhez és válaszokhoz képest új megoldások lehetőségét is alaposan fontolja meg a közbiztonságért felelős politika.

Tóth Mihály: *Jogesetek és feladatok a büntetőjog különös részének köréből (megoldásokkal). Bp., Rejtjel Kiadó, 1998. 209 oldal. Ára: 1200 Ft.*

Ez a jogeset- és feladatgyűjtemény részben eltér az eddig megjelent hasonló

összeállításoktól. Az anyag elsősorban az egyéni tanulást, a megszerzett ismeretek ellenőrzését, az életben elsajátított tényállások gyakorlati alkalmazását célozza. Ennélfogva – rendhagyó módon – megoldási vázlatokat is tartalmaz.

A kötet tartalma hat részből épül fel. Az első néhány tucat „jog eset” a történelem és a művészetek világából merít. Ezután a hatályos Büntető törvénykönyv Különös részéből származó – jórészt valóban megtörtént, vagy csak kissé átalakított – közel 100, mintegy 80 §-t érintő jog esetet követnek. Az utolsó néhány történeti tényállás megoldása alkalmas ad a feljelentés, a vádirat, az ítélet és a végzési szokások szerkezetének tanulmányozására is. A III. részben feladatok következnek a Btk. Különös részéből. A IV. és V. a megoldásokat, az utolsó rész pedig függelékként a Btk. megfelelő §-ait veti össze a jogesetekkel és a feladatokkal.

Tóth Mihály felhívja a figyelmet a könyv előszavában, hogy a jogesetek szándékosan igen szűkszavúak, rövidek, így különösen ügyelni kell arra, hogy azokat önkényesen ne egészítsék ki. A szerző úgy véli, hogy a jegyzet sikeres fogadtatása esetén később, a jogesetek folyamatos kiegészítése és frissítése mellett szóba kerülhet a Btk. Általános részének hasonló feldolgozása is.

A kiadványt haszonnal forgathatják az egyetemi, főiskolai hallgatók, fogalmazók, ügyvédjelöltek és gyakorló jogászok egyaránt.

Végh József: *Szégyenbélyegek. Folyamatábrák a stigmatizációról a börtön szégyenbélyegétől a szégyenbélyeg börtönig.* Szeged, Mécses Szeretetszolgálat. Magyar Börtönpasztorációs Társaság, 1998. 168 oldal. Ár nélkül.

Immár második, javított kiadásban jelent meg Kerezi Klára kriminológus és Somlai Péter szociológus előszavával Végh József könyve. (Az első kiadásról a Könyvajánló nem tett említést.)

A börtönviseltség szerte a világon bizonyos fajta megbélyegzettséget jelent. Ez a mű elsősorban a magyar börtönlakók stigmatizációjának sajátosságait térképezi fel, illetve annak elméleti hátterét is felvázolja.

A kötet tartalma három fő egységre tagolható. A *Négy szemközt a börtönnel* című rész először a megbélyegződés megélésének néhány mozzanatát börtöninterjúk elemzésével próbálja megragadni. Ezt követően a szerző a stigmatizálódás börtönbeli működésének állomásait követi, majd a társadalmi intézményrendszer sok esetben negatív szerepéről szól. A *Négy szemközt a stigmatizációval* című rész általánosságban foglalkozik a stigmatizációval. Alapvetően szociálpszichológiai szemszögből járja körül a fogalmat és jelenségkörét. E gondolati egység mintegy összefoglalásként a megbélyegződés megélésének néhány viselkedés- és személyiségtípusát rajzolja meg. Irodalomjegyzék és idegen szavak jegyzéke is tartozik ehhez a részhez. A *Mellékletek* kiegészítő, illetve háttéranyagokat tartalmaz – többek között európai, főként osztrák kitekintést nyújtva.

Végh József munkája nem elsősorban higgadt „tudományos” elemzés, hanem inkább – mint Kerezi Klára írja – „gyűjtő hangú röpírat a vesztesekért”.

(Válogatás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Szakkönyvtára szerzeményeiből.)

BÖRTÖNÜGY

MAGYARORSZÁGON

Kapható a terjesztő két könyvesboltjában, a Justitia Könyvesboltban (Budapest V., Szerb utca 21–23.) és a Jurátus Könyvesboltban (Budapest VIII., Szentkirályi utca 20.), továbbá valamennyi nagyobb vidéki és budapesti könyvesboltban.

Ára 1700 forint.

Megrendelhető közvetlenül a kiadótól is, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának Sajtó- és Kommunikációs Önálló Osztályán (1054 Budapest, Steindl Imre utca 8., telefon és fax: 312-0090), ez esetben utánvétellel szállítjuk.

CONTENTS

FORUM

1 Ibolya DÁVID: Constitutional revolution (Remarkable development of law, legislation of quality)

DOCUMENT

5 Declaration (Circumstances of incarceration within the European Union)
Translation of Krisztina KARSAI

13 István BÖKÖNYI: Report (Activity of the Director General since 15 May 1999)

STUDY

24 György VÓKÓ: Need for strictness (Signs of effects of organised crime)

WORKSHOP

32 István LAJTÁR: Strangers (Changing regulations against organised crime)

42 Gábor László HAJNAL: Black encyclopaedia (Fates in the „yellow houses”)

57 Zsolt KOVÁCS: A game with death (Selfharming, selfdamaging actions in prisons)

63 László HUSZÁR: Bootcamp (Perspectives of its establishment in Hungary)

EXCHANGE OF EXPERIENCE

70 Imre LÉVAI: Ethic? (Repeated questions about the ethic code)

72 László CSETNEKY: The main army of the future (Notes at the end of the term and for the new one)

78 Zoltán UJSZÁSZI: A prison is being built (Initial steps in Veszprém)

IN BRIEF

81 International Relations

82 Awards

83 Pictures, events

BOOKSHELF

87 Ferenc DEÁK: Individual curriculum (About the new manual on punishment enforcement law)

91 Offering books

INHALT

FORUM

1 Ibolya DÁVID: Rechtsstaatliche Revolution (Imposante Entwicklung des Rechtes, qualitative Rechtsschaffung)

DOKUMENTE

5 Beschluss (Umstände der Haft in der Europäischen Union) Die Übersetzung von Krisztina KARSAI

13 István BÖKÖNYI: Referat (Die Aktivität des General Directors seit 15 Mai 1999)

STUDIE

24 György VÓKÓ: Anspruch für Schärfe (Zeichen des Effekts von der organisierten Kriminalität)

WERKSTATT

32 István LAJTÁR: Fremde (Ändernde Regel gegen die organisierte Kriminalität)

42 Gábor László HAJNAL: Schwarze Enzyklopädie (Schicksale im „gelben Haus“)

57 Zsolt KOVÁCS: Spiel mit dem Tod (Selbstschädigende Taten im Gefängnis)

63 László HUSZÁR: Stiefellager (Perspektive seiner Realisation in Ungarn)

ERFAHRUNGS- AUSTAUSCH

70 Imre LÉVAI: Ethisch? (Wiederholte Fragen des ethischen Kodexes)

72 László CSETNEKY: Das Hauptkorps der Zukunft (Notizen zum Semesterschluss und Semesterbeginn))

78 Zoltán UJSZÁSZI: Ein Gefängnis wird gebaut (Die erste Schritten in Veszprém)

IN BRIEF

81 Internationale Beziehungen

82 Anerkennungen

83 Bilder, Ereignisse

BIBLIOTHEK

87 Ferenc DEÁK: Selbstständiger Lehrstoff (Neues Lehrbuch des Strafvollzugsrechtes)

91 Bücherangebot

TARTALOM

FÓRUM

1 DÁVID Ibolya: Jogállami forradalom (Impozáns jogfejlődés, minőségi jogalkotás)

DOKUMENTUM

5 Határozat (Az Európai Unión belüli fogva tartási körülményekről) KARSAI Krisztina fordítása

13 BÖKÖNYI István: Jelentés (Az 1999. május 15. óta végzett országos parancsnoki tevékenységről)

TANULMÁNY

24 VÓKÓ György: Igény a szigorra (A szervezett bűnözés hatásának jelei)

MŰHELY

32 LAJTÁR István: Idegenek (Módosuló szabályok a szervezett bűnözés ellen)

42 HAJNAL László Gábor: Fekete lexikon (Sorsok a sárga házak küszöbén)

57 KOVÁCS Zsolt: Játék a halállal (Önkárosító, önpusztító cselekmények a börtönben)

63 HUSZÁR László: Csizmatábor (Létesítésének perspektívái Magyarországon)

TAPASZTALAT - CSERE

70 LÉVAI Imre: Etikusan? (Megismételt kérdések az etikai kódexről)

72 CSETNEKY László: A jövő derékhada (Jegyzetlapok tanévzáraskor, tanévnyitás idejére)

78 UJSZÁSZI Zoltán: Börtön épül (Kezdeti lépések Veszprémben)

RÖVIDEN

81 Nemzetközi kapcsolatok

82 Elismerések

83 Képek, események

TÉKA

87 DEÁK Ferenc: Önálló tananyag (A büntetés-végrehajtási jog új tankönyvéről)

91 Könyvajánló

Ára: 100 forint

**ADORJÁN-NAPI
KÖZPONTI
ÜNNEPSÉG,
1999**

